

DAK-EN THUISLOOSHEID BIJ JONGVOLWASSENEN

CIJFERS EN GELEEFDE
ERVARINGEN VAN JONGEREN

OKTOBER 2022

COLOFON

Dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen – cijfers en geleefde ervaringen van jongeren

Cette publication est également disponible en français sous le titre: “Sans-abrisme et absence de chez-soi parmi les jeunes adultes : chiffres et expériences vécues”

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21, 1000 Brussel

Coördinatie: Prof. dr. Griet Roets

Auteurs

**Vakgroep Sociaal Werk en
Sociale Pedagogiek – UGent:**

Prof. dr. Griet Roets
Lore Dewanckel
Sophie Samyn
Hebe Van Laethem
Tineke Schiettecat

LUCAS KU Leuven:

Prof. dr. Koen Hermans
Evelien Demaerschalk

CIRTES UCLouvain :

Prof. dr. Martin Wagener
Noémie Emmanuel
Josepha Moriau
Nicolas De Moor
Oasis Forgues--Charue
Bénédicte De Muylder

We danken de vzw's Spullenhulp en Macadam voor het ter beschikking stellen van hun kwalitatieve gegevens.

Illustraties: White Rabbit (Peter Jonckheere en John Decoene)

Coördinatie voor de Koning Boudewijnstichting

Françoise Pissart, Directeur
Caroline George, Senior Program Coördinator
Nathalie Troupée, Project & Knowledge manager

Wettelijk depot D/2893/2022/22

Referentienummer 3874

Oktober 2022

Deze uitgave kan ((gratis) online besteld of) gedownload worden van onze website www.kbs-frb.be

VOORWOORD

Dak- en thuisloosheid kent vele gezichten. Een tiener met een verleden in een jeugdvoorziening die op de bank slaapt bij vrienden, een gezin met financiële moeilijkheden dat in een transitwoning verblijft, een veertiger die langer dan nodig in een psychiatrische voorziening blijft omdat ze nergens heen kan, een homoseksuele man die in noodopvang verblijft nadat hij zijn geboorteland heeft moet ontvluchten of een jongvolwassene die het huis moet verlaten en wegens een conflictueuze thuissituatie en op straat beland.

Met een *one size fits all* oplossing voor deze zichtbare en verborgen dak- en thuisloosheid in verschillende vormen aanneemt en verschillende doelgroepen treft springen we bijgevolg niet ver. Dit vraagt opvang, zorg en begeleiding op maat. Maar om dat maatwerk te kunnen bieden, moeten we wel weten hoeveel mensen dak- en thuisloos zijn en welk profiel ze hebben.

Dak- en thuisloosheid efficiënt bestrijden begint dus met heldere, betrouwbare en vergelijkbare cijfers. De tellingen dak- en thuisloosheid, die in 2020 en 2021 plaatsvonden in negen steden of regio's, waren een poging om het fenomeen in kaart te brengen in enkele regio's. Eind 2022 wordt opnieuw geteld en zullen in totaal 19 regio's aan de beurt geweest zijn.

Eén doelgroep waar de onderzoekers zich in konden verdiepen op basis van de resultaten, was die van de dak- en thuisloze jongvolwassenen. Zij maken zo'n 20% van de getelde dak- en thuisloze personen. Europese cijfers geven aan dat deze groep opvallend toeneemt. Deze jongeren kennen vaker een situatie van onzichtbare dakloosheid (logeren bij vrienden, slapen bij familie op de bank) wat stress en onzekerheid oplevert.

Hoe zijn deze jongeren in deze situatie beland? Zelden kan één specifieke gebeurtenis als oorzaak worden aangewezen. Het gaat om verschillende dynamieken die op elkaar inspelen. De onderzoekers hebben jongvolwassenen en hun begeleiders dan ook bevraagd om te weten wat hun voorliggende trajecten waren en wat hun huidige preciaire woonsituatie had kunnen vermijden.

Voor deze, en voor alle andere doelgroepen die dak- en thuisloos zijn, hoopt de Koning Boudewijnstichting de hiaten te vullen in de kennis die al voorhanden is, met cijfergegevens en met ervaringskennis. Dit moet beleidsmakers en middenveldorganisaties helpen om dit fenomeen te bestrijden en, beter nog, te voorkomen.

Wij willen de onderzoeksteams van de Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek van de UGent LUCAS KU Leuven, CIRTES UCLouvain, alle meewerkende jongeren en professionals oprecht bedanken voor hun samenwerking, hun inzet en hun expertise.

De Koning Boudewijnstichting

INHOUD

VOORWOORD	2
HOOFDSTUK 1: INLEIDING	6
1. Algemene inleiding	6
2. Theoretisch kader	7
2.1 Rechtenbenadering	7
2.2 ETHOS light	8
3. Methodologie	8
3.1 Kwantitatieve onderzoeksmethodologie	8
3.2 Kwalitatieve onderzoeksmethodologie	9
HOOFDSTUK 2: EEN KWANTITATIEVE KIJK OP DAK- EN THUISLOOSHEID BIJ JONGVOLWASSENEN	14
1. Aantal jongvolwassenen	14
2. Verblijfplaats jongvolwassenen	15
2.1 In openbare ruimte	15
2.2 In noodopvang	15
2.3 Opvang en tijdelijk verblijf	15
2.4 In instelling	16
2.5 In niet- conventionele ruimte	17
2.6 Bij familie en vrienden	17
2.7 Dreigende uithuiszetting	17
2.8 Verblijfplaats 2 weken voor teldag	18
3. Profiel jongvolwassenen	19
3.1 Geslacht	19
3.2 Nationaliteit en geboorteland	20
3.3 Verblijfsstatuut	20
3.4 Inkomen	22
3.5 Samenstelling huishouden	22
3.6 Aantal betrokken kinderen	23
4. Situatie dak- en thuisloosheid	24
4.1 Aanleiding verlies woonzekerheid	24
4.2 Duur dak- en thuisloosheid	25
5. Gezondheid en hulp	25
5.1 Gezondheid	25
5.2 Verblijf instelling	26
5.3 Actieve begeleiding door OCMW	26
5.4 Referentieadres	27
6. Enkele specifieke groepen uitgelicht	27
6.1 3 groepen jongvolwassenen	27
6.2 Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking	30

6.3	Acuut dakloze jongvolwassenen	31
6.4	Housing First	31
HOOFDSTUK 3: EEN KWALITATIEVE UITDIEPING VAN DE ERVARINGEN VAN DAK- EN THUISLOZE JONGVOLWASSENEN		34
1.	Dynamieken die leiden tot dak- en thuisloosheid	34
1.1	Beperkte toegang tot betaalbare woningen: schaars aanbod en discriminatie	35
1.2	Niet meer thuis kunnen wonen door moeilijke gezinssituatie door migratie, armoede en/of conflict	36
1.3	Toegang tot werk en inkomen	40
1.4	Problemen binnen (jeugd)hulpverlening en opvang	40
1.5	Agency en beperkte speelruimte	41
1.6	Uitdagingen	43
2.	Rechten en hulpbronnen: drempels en hefbomen	47
2.1	Beroep op (vaak broos) informeel netwerk en sofa-surfen	47
2.2	Ondersteuning van formele hulp- en dienstverlening	50
2.3	Gebrek aan toegang tot en/of kennis over bestaande hulpverlening en rechten	53
2.4	Ontoegankelijke communicatie vanuit formele hulp- en dienstverlening	55
2.5	Regels van de hulp- en dienstverlening vaak niet goed afgestemd op de leefwereld van de jongvolwassenen	56
2.6	Belang van vertrouwenspersoon en vertrouwelijkheid	61
2.7	De nacht doorkomen	63
2.8	Inkomensstrategieën	64
3.	Toekomstdromen en aspiraties	66
3.1	'Stap per stap': opleiding afmaken, werk vinden en huisvesting	66
3.2	Gebrek aan vertrouwen in een 'betere' toekomst	67
3.3	Maatschappelijke ambities:	67
HOOFDSTUK 4: IMPLICATIES VOOR BELEID EN PRAKTIJK		72
1.	Structurele dynamieken die leiden tot dak- en thuisloosheid	72
2.	Drempels in hulp- en dienstverlening	73
3.	Het belang van blijvend geëngageerde begeleiding	74
4.	Sofasurfen en het falen van bestaande crisisopvang	75
5.	Een prangende nood aan tijdelijke en structurele woon-zorg oplossingen	76
6.	Een superdiverse doelgroep vraagt om een superdiverse aanpak	77
Referenties		79
Bijlage 1: overzicht tabellen		84
Bijlage 2: Overzicht jongvolwassenen als participanten onderzoek		85
Bijlage 3: Overzicht van professionals als participanten onderzoek		89
Bijlage 4: Deelnemers Focusgroepen		91
Bijlage 5: Analyse kader		93

WITH CARE

Homeless people
not all helpless victims

...councils must help if you're
...ally homeless". The problem
... that what most of us think of as
... Homelessness is actually rough sleep
... The majority of rough sleepers
... interviewed for a think-tank report
... were ex-servicemen and children
... care (often one and the same). They
... suffered from a hugely complex web
... with mental health,
... One young woman
... sack was a
... been raped
... age lifespan
... just 47; the
... database
... charity St Mungo's,
... 703 folk slept rough in
... last year. A startling 4,052
... those were foreign nationals; 2,337
... from Eastern Europe with just under
... not all from Romania. So the
... rough sleeping, certainly in London
... part down to increasing
... numbers of migrants. Eastern
... Europeans, according to Chain, tend
... to fall into rough sleeping for the same
... reasons as Britons. However a quarter
... suffered from none of these. As one
... Pole cheerfully admitted to me, he
... slept rough in order to save money
... to take back to his family in Krakow
... in migrants is

and don't

HOOFDSTUK 1: INLEIDING

1. Algemene inleiding

Dak- en thuisloosheid in Europa is toegenomen. Internationale studies wijzen ook op de toename van het aantal jongvolwassenen in situaties van dak- en thuisloosheid.¹ Ook in België onthullen de recent uitgevoerde tellingen van dak- en thuisloosheid in een aantal Belgische steden en regio's^{1*} op de aanwezigheid van jongvolwassenen in de totale getelde populatie.

Dak- en thuisloze jongvolwassenen tussen 18 tot 26 jaar zijn wettelijk volwassen geworden en hebben vaak hun ouderlijk huis of instellingen voor jeugdhulp verlaten. Velen bevinden zich nog volop in de overgang naar volwassenheid en de verantwoordelijkheden die daarmee gepaard gaan, terwijl ze vaak ongekwalificeerd uitstromen uit het onderwijs en geconfronteerd worden met discriminatie op de arbeids- en woningmarkt.² Uit onderzoek blijkt dat jonge dak- en thuislozen zich vaak bewegen tussen verschillende vormen van dak- en thuisloosheid³ en vaak periodes *sofasurfen*, dat wil zeggen tijdelijk bij familie en vrienden verblijven.⁴ Deze vorm van verborgen dak- en thuisloosheid blijft vaak onzichtbaar of onopgemerkt terwijl het veel stress en onzekerheid met zich mee kan brengen. Zowel internationaal onderzoek als nieuwe inzichten vanuit de eerstelijnsdiensten hebben aangetoond dat dak- en thuisloze jongvolwassenen nood hebben aan specifieke oplossingen gericht op jongvolwassenen om uit hun situatie van dak- of thuisloosheid te geraken. Daarnaast is de nood gebleken aan genderspecifiek onderzoek als het gaat over dak en thuisloosheid, ook wat betreft jongvolwassenen.⁵ Een recente studie in Brussel toont aan dat jonge vrouwen meer geweld ervaren en vaak minder beroep doen op hulpverlening en opvangstructuren.⁶ Zo blijven zij mogelijks nog meer onder de radar.

Huisvestingstrajecten en trajecten van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen zijn over het algemeen zeer complex en volgen niet steeds een lineair pad. Daarbij is een situatie van dak- of thuisloosheid zelden het gevolg van één gebeurtenis, maar spelen verschillende dynamieken op de situatie in.⁷ De verhalen en dynamische levenstrajecten, vanuit het perspectief van jongvolwassen zelf, komen in dit onderzoek bijgevolg centraal te staan.⁸ De nood aan meer diepgaande kennis over de subjectieve ervaringen van dak- en thuisloze personen werd eerder aangetoond in internationale studies⁹, en strookt met de noodzaak om (jonge) mensen in armoede te betrekken in onderzoek.¹⁰ Het is belangrijk hun ervaringskennis mee te nemen in toekomstig beleid, aangezien zij actieve *agents* zijn die elke dag vormgeven aan hun levensverhaal.

Het doel van dit project is tweevoudig:

- Een kwantitatieve analyse van de databank om de profielkenmerken van dak- en thuislozen jongvolwassenen in kaart te brengen
- Een kwalitatieve uitdieping van de ervaringen van dak- en thuisloze jongvolwassenen, met bijzondere aandacht voor hun traject en de oplossingen die zij zelf voorstellen

Het rapport kent drie onderdelen. Hoofdstuk 2 bevat het kwantitatief luik gebaseerd op analyses van de bestaande databanken van de recent uitgevoerde tellingen van dak- en thuisloosheid in negen Belgische steden en regio's in 2020 en 2021. De kwantitatieve analyse gaat in op de verschillende profielkenmerken van de jongvolwassenen, wat betreft de woonsituatie, leeftijd, geslacht, duur van dakloosheid, nationaliteit en inkomen. Na een verdiepende analyse van de drie subgroepen (jongvolwassenen die de jeugdzorg

^{1*} In de steden Aarten, Charleroi, Gent, Leuven, Luik, Namen en de provincie Limburg, Zuid-West-Vlaanderen, de eerstelijnszone BraVio (Milvoorde, Machelen, Steenokkerzeel, Zemst et Kampenhout).

hebben verlaten, jongvolwassenen zonder hulpverleningsgeschiedenis en nieuwkomers) worden nog enkele algemene bevindingen opgelicht binnen deze groep.

In hoofdstuk 3 volgt een kwalitatief luik, gebaseerd op nieuw onderzoek, uitgevoerd in de loop van 2021-2022. Hierin staan de ervaringen van dak- en thuisloze jongvolwassenen centraal, met bijzondere aandacht voor de trajecten die ze doorlopen hebben, voor de strategieën die zij hanteren, en voor hun voorstellen voor beleid en praktijk om hen te ondersteunen om hun leven weer op de rails te krijgen. Aan de hand van een combinatie van kwalitatieve interviews en etnografisch onderzoek in diverse steden in België verworven we diepgaand inzicht in hoe de jongvolwassenen hun situatie ervaren, welk traject ze hebben gelopen, wat hun ervaringen zijn met hulp- en dienstverlening, en hoe ze hun toekomst percipiëren.

Tenslotte sluit het rapport af met het laatste hoofdstuk 4, waarin de voornaamste vaststellingen en conclusies uit het onderzoek gepresenteerd worden. Deze werden via focusgroepen in Gent, Leuven, en Brussel met een wijde diversiteit aan praktijkwerkers en beleidswerkers besproken om tot verdere aanbevelingen voor praktijk en beleid te komen.

2. Theoretisch kader

2.1 Rechtenbenadering

In dit onderzoek kiezen we voor een rechtenbenadering, die zich focust op structurele en systemische oorzaken van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen, en op het realiseren van (mensen)rechten.¹¹ Het recht op huisvesting wordt beschouwd als een fundamenteel mensenrecht, ingeschreven in artikel 23 van de Belgische Grondwet onder het recht om een menswaardig leven te leiden. Het is echter belangrijk om te onderzoeken hoe dit recht in de praktijk wordt omgezet en ervaren. Dak- en thuisloosheid is immers meer dan het gebrek aan onderdak, maar een extreme vorm van armoede die individuen berooft van een combinatie van materiële en immateriële hulpbronnen, resulterend in een gebrek aan inkomen, huisvesting, gezondheidszorg, comfort, veiligheid, relaties, iemands gevoel van respect, erkenning en erbij horen, enzovoort.¹²

Via de analyse van bepaalde profielkenmerken in het kader van de tellingen, kunnen we sociale categorieën van dak- en thuisloosheid identificeren. Daarnaast gaan we in de individuele trajecten van jongvolwassenen op zoek naar hoe hun leefwereld en systemische, structurele hulpbronnen in de samenleving met elkaar interageren, en tot welke (maatschappelijke) hulpbronnen de jongvolwassenen al dan niet toegang hebben. Op die manier ontdekken we structurele en institutionele drempels die de verwezenlijking van (mensen)rechten in de weg staan.¹³ Hierbij stellen we de huidige institutionele probleem-constructies als norm in vraag omdat deze het risico lopen om jongvolwassenen te pathologiseren en marginaliseren door te vertrekken vanuit een individueel schuldmodel, dat een impact heeft op de ervaringen van jongvolwassenen en op hun toekomstdromen¹⁴.

Ons onderzoek kadert in een bredere discussie met betrekking tot burgerschap, en de vraag hoe burgerschap vandaag geconceptualiseerd wordt.¹⁵ De traditionele en territoriale notie van burgerschap, waarin burgerschap begrepen wordt als een status, verbonden aan specifieke rechten en verplichtingen in de relatie tussen het individu en de natiestaat¹⁶, volstaat niet langer.¹⁷ Om deze reden verkiezen we hier aandacht te schenken aan 'geleefd burgerschap', aan hoe burgerschap voortdurend tot stand komt en ervaren wordt in alledaagse interacties en praktijken, en aan de mate waarin mensen zich vandaaruit (al dan niet) deel kunnen voelen van de sociale wereld.¹⁸ Deze blik laat bovendien ruimte om niet alleen burgers die formeel over politieke en sociale rechten beschikken in rekening te brengen, maar ook mensen met een migratieachtergrond en zonder wettig verblijf.¹⁹

2.2 ETHOS light

We definiëren dak- en thuisloosheid aan de hand van de Europese typologie van dak- en thuisloosheid, kortweg ETHOS. ETHOS zorgt in Europa voor een gemeenschappelijke omschrijving en classificeert dak- en thuisloosheid in vier conceptuele categorieën: dakloosheid, thuisloosheid, onzekere huisvesting en ontoereikende huisvesting. Hierbinnen worden dertien operationele categorieën onderscheiden, gaande van het buitenslapen tot het slapen in overbevolkte huizen. In het Samenwerkingsakkoord dak- en thuisloosheid van 12 mei 2014 erkennen de verschillende Belgische beleidsactoren (federaal, gemeentelijk en gewestelijk) de ETHOS-typologie als kaderdefinitie van dak- en thuisloosheid.

Voor dit onderzoek maken we gebruik van ETHOS Light, een tool die specifiek ontwikkeld is voor het verzamelen van gegevens over dak- en thuisloosheid. Deze vereenvoudigde definitie onderscheidt zich door de bijzondere aandacht voor vormen van verborgen dak – en thuisloosheid door de expliciete vermelding en toevoeging van categorie 5 en 6 (zie bijlage). Categorie 5 verwijst naar diegenen die in een niet-conventionele huisvesting (zoals een caravan of garage) verblijven door een gebrek aan huisvesting, en categorie 6 omvat mensen die tijdelijk bij familie/vrienden inwonen, de zogenaamde sofa-surfers. Beide vormen van dak- en thuisloosheid zijn vaak heel onzeker of precair. We voegen daarenboven nog een extra categorie toe aan deze Ethos light, namelijk: 'in woning met dreigende uithuiszetting' verblijven. Deze aanvulling brengt de noodzaak van een preventieve aanpak in beeld.

3. Methodologie

3.1 Kwantitatieve onderzoeksmethodologie

Tot voor kort waren in België geen cijfers beschikbaar over het aantal dak- en thuisloze personen. Nochtans zijn deze cijfers cruciaal om een aangepast en effectief beleid uit te stippelen.

Met een eerste lokale dak- en thuislozentelling in 2020 in Leuven komt hier stilaan verandering in.²⁰ Deze telling gebruikt een methodiek die verder bouwt op de aanbevelingen van de MEHOBEL-studie.²¹ In deze studie analyseerden onderzoekers van LUCAS KU Leuven, Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy, HIVA KU Leuven en ULiège de meet- en monitoringsstrategieën om dak- en thuisloosheid in kaart te brengen. Een specifieke aanbeveling uit deze studie betreft een nationale *point in time* telling.

In oktober 2020 werd met deze tellingsmethode opnieuw aan de slag gegaan in de provincie Limburg en in de steden Gent, Luik en Aarlen, met steun van de Koning Boudewijnstichting.²² In oktober 2021 werden er tellingen georganiseerd in de regio Zuid-West-Vlaanderen, de eerstelijnszone BraViO (regio Vilvoorde), Charleroi en Namur.²³ LUCAS (Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy, KU Leuven, en CIRTES UCLouvain (Centre interdisciplinaire de recherche Travail Etat Sociétés) telden in samenwerking met de lokale besturen en talrijke diensten, instellingen, verenigingen en vrijwilligers, in deze regio's personen die zich in een situatie van dak- of thuisloosheid bevinden. Via deze tellingen wensen de betrokken actoren een eerste impuls te geven aan het in kaart brengen van de dak- en thuisloze personen in België.

Bij deze tellingen staan twee onderzoeksvragen centraal:

1. Wat is het aantal dak- en thuisloze personen in een bepaalde regio/gemeente en in welke ETHOS Light leefsituatie bevinden deze personen zich?
2. Wat is het profiel van de dak- en thuisloze personen?

Naast de verblijfsituatie wordt in een vragenlijst gepeild naar enkele bijkomende gegevens. De vragen zijn gebaseerd op de Europese MPHASIS-richtlijnen, een grote Europese studie die een aantal richtlijnen formuleert voor het meten van dak- en thuisloosheid.

Meer uitleg over de concrete telmethodiek (waarom we tellen, wie we tellen, wanneer we tellen en hoe we tellen) is terug te vinden in de *Handleiding dak- en thuislozentelling voor lokale besturen*²⁴. De rapporten

van de respectievelijke tellingen zijn beschikbaar op www.dakenthuisloosheid.be, de website van LUCAS en de website van UC Louvain.

Voor dit onderzoek wordt ingezoomd op de groep jongvolwassenen (18-26 jaar) uit de bestaande databanken van de recente tellingen in 9 Belgische gemeentes/regio's.

3.2 Kwalitatieve onderzoeksmethodologie

Om diepgaand inzicht te verwerven in de processen en dynamieken die verscholen zitten achter dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen en om beleids- en praktijkstrategieën uit te tekenen die hen kunnen helpen, is er nood aan kwalitatief, interpretatief onderzoek.²⁵ Deze onderzoeksbenadering legt het perspectief van de betrokken actoren als onderzoeks-subjecten bloot, en gaat na hoe zij betekenis en vorm geven aan wat er zich in de onderzoekscontext afspeelt.²⁶

Het kwalitatief onderzoek werd uitgevoerd onder coördinatie van onderzoekers verbonden aan de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek (UGent), in samenwerking met onderzoekers van LUCAS (KUL) en CIRTES (UCLouvain). In het verdiepend onderzoek werd gebruik gemaakt van een combinatie van strategieën om data te verzamelen: enerzijds retrospectief en etnografisch onderzoek met jongvolwassenen zelf en anderzijds interviews en focusgroepen met professionals. De ervaringskennis van de jongvolwassenen zelf staat centraal en wordt aangevuld met inzichten van actoren die in nauw contact staan met de doelgroep.

Kwalitatief, retrospectief biografisch onderzoek met jongvolwassenen in combinatie met etnografisch onderzoek

Tijdens de laatste decennia is biografisch onderzoek een belangrijke benadering geworden als onderdeel van de bredere familie van kwalitatieve onderzoekbenaderingen, wat kan worden toegeschreven aan een toegenomen aandacht voor de levenservaringen van mensen wiens stem in onze samenleving doorgaans niet wordt gehoord.²⁷ Zoals Roberts het stelt, ontwikkelt biografisch onderzoek zich als een stimulerend en snel evoluerend onderzoeksterrein, waarin de relatie tussen 'leefwereld' en 'systeem, of 'biografie' en 'samenleving', onderwerp wordt van kritisch onderzoek.²⁸ In die zin vormt deze onderzoekbenadering een poging om individuele levenservaringen te begrijpen en te situeren in hun historische, sociale, culturele en politieke omstandigheden, en maakt ze deel uit van een bredere biografische of narratieve wending in de sociale wetenschappen²⁹. Ook in onderzoek naar dak- en thuisloosheid wordt het potentieel en de relevantie van biografisch onderzoek geëxploreerd. Het onderzoek is daarbij gericht op zowel het retrospectief als prospectief reconstrueren van de *pathways* van mensen die in dak- en thuisloosheid belanden, als een innovatieve manier om inzicht te verwerven in hun complexe situaties, onderliggende dynamieken en wisselwerking met ruimere maatschappelijke ontwikkelingen.³⁰

De dataverzameling werd uitgevoerd door 7 onderzoekers en gebeurde aan de hand van semigestructureerde interviews, in combinatie met etnografisch onderzoek. In totaal werden 36 jongvolwassenen bevraagd in 2020-2021, aangevuld met 4 bestaande interviews met jonge vrouwen uit een voorgaand Brussels onderzoek uit 2019. Deze keuze werd gemaakt om tegemoet te komen aan de nood om vrouwen te betrekken in onderzoek over dak- en thuisloosheid, om de relatie tussen gender en *agency* ten goede te begrijpen.³¹ De jongvolwassenen komen uit verschillende locaties in België: Brussel, Gent, Namen, Dinant, Oostende, Pelt, Leuven, Kampenhout, Sint-Truiden en Hasselt (zie tabel in bijlage 2).

Bij de semigestructureerde interviews werden er vooraf enkele vragen vastgelegd op basis van het conceptueel referentiekader. Via de interviews kan meer inzicht verworven worden in verschillende ervaringen met dak- en thuisloosheid, de rechten en hulpbronnen waarop jongvolwassenen al dan niet beroep doen en hun ambities voor de toekomst.

Gedurende de interviews kon de volgorde worden aangepast en konden er extra vragen worden toegevoegd om dieper in te gaan op de meest relevante onderwerpen.³² Naargelang de voorkeuren van de jongvolwassenen gingen de interviews door op diverse locaties, zoals onder meer in het park, bij hen thuis,

op café, bij een organisatie, of al wandelend door het stadscentrum,... Afhankelijk van de situatie werd het interview opgenomen of werden tijdens het interview notities gemaakt.

Aanvullend op de interviews maken ook etnografische inzichten deel uit van de data. Etnografisch onderzoek wordt omschreven als “een intensieve en langdurige vorm van kwalitatief onderzoek, waarin het perspectief van de ander centraal staat”³³. Etnografisch onderzoek biedt dus de mogelijkheid om in de huid van een ander te kruipen en zijn of haar leefwereld te begrijpen. Concreet kreeg dit invulling via conversationele interviews en (participatieve) observaties. Conversationele interviews zijn informele gesprekken die een integrale bron vormen voor dataverzameling. Deze gesprekken leveren vaak heel authentieke gegevens op en maken door de beperkte formaliteit communicatie relatief gemakkelijk.³⁴ De (participatieve) observaties gebeurden tijdens het outreachen met professionals, tijdens de bezoeken aan jongvolwassenen in hun huidige woning of pand, op afspraken met jongvolwassenen die doorgingen op plaatsen waar de jongvolwassenen veel te vinden waren gedurende hun dakloze periode of bij het rondwandelen in hun wijk. Daarnaast maken ook de vluchtige conversaties met mogelijke participanten waarmee uiteindelijk geen interview werd vastgelegd deel uit van het etnografisch onderzoek. De inzichten die hiermee verzameld werden, werden neergeschreven in de vorm van veldnotities.

Interviews en focusgroepen met professionals

De bevindingen die voortkomen uit de verhalen van de jongvolwassenen worden verrijkt door inzichten uit semigestructureerd interviews met 32 professionals werkzaam op verschillende locaties in België. Zij werden bevroegd over de doelgroep en problematiek in de periode 2020-2021. Bijlage 3 toont het overzicht. We kozen voor een gemengde groep gaande van outreach sociaal werkers tot directeurs en beleidsmakers, gaande van OCMW's tot politie en kleine vzw's. Allen hebben ze dagelijks te maken met de problematiek van dak- en thuisloosheid onder jongvolwassenen.

Verder werden focusgroepen georganiseerd in Gent (op 28 april 2022), Leuven (op 3 mei 2022) en Brussel (op 9 mei 2022), waarop verschillende professionals die nauw in contact staan met jongvolwassenen in dak- en thuisloosheid werden uitgenodigd (zie bijlage 4). Tijdens deze focusgroepen werden zowel de kwantitatieve bevindingen uit de tellingen van dak- en thuisloosheid besproken als de recente kwalitatieve inzichten uit de data van dit onderzoek. Tijdens de terugkoppeling naar de professionals ontstonden rijke discussies, die dienst deden om implicaties voor beleid en praktijk te identificeren die op hun beurt in het project worden geanalyseerd.

Strategieën van data-analyse

De onderzoeksdata bestond uit veldnotities en volledig uitgeschreven interviews/focusgroepen.

Als strategie om het verzamelde onderzoeksmateriaal te verwerken, baseren we ons op een kwalitatieve inhoudsanalyse aangestuurd door theoretische inzichten, die werden toegelicht in het theoretisch kader van het rapport.³⁵ Bij dergelijke analyse wordt de subjectieve interpretatie van het onderzoeksmateriaal vormgegeven via het expliciteren van de onderliggende opvattingen over het onderzoeksonderwerp, die dienst doen als een soort bril om het onderzoeksmateriaal te analyseren. De inzichten die via deze bril in het onderzoeksmateriaal geïdentificeerd kunnen worden, dienen op hun beurt om de bestaande opvattingen en evidenties in vraag te stellen en te verrijken.³⁶

We stellen de geleefde ervaring van de jongvolwassenen centraal, aangevuld met de inzichten verworven in de interviews met de professionals en het etnografische deel van het onderzoek. Op die manier combineren we verschillende perspectieven: die van de jongvolwassenen, die van de professionals en die van de onderzoekers.

De concrete analyse werd uitgevoerd aan de hand van het stappenplan van Braun en Clarke³⁷. Zij beschrijven zes stappen om een goede thematische analyse uit te voeren. De eerste stap is het vertrouwd raken met de data. Door data te transcriberen, in korte notities uit te schrijven, te lezen en te herlezen werd meer inzicht in de verzamelde gegevens gecreëerd. In de volgende stap werden de eerste codes gegenereerd door het systematisch uifilteren van interessante elementen uit een deel van de data.

Voorbeelden van dergelijke codes zijn het gebrek aan informatie over dossiers, het zien van huiselijk geweld, de school als vluchtoord, zich willen bewijzen, opgebouwde schulden, de nood aan een vertrouwenspersoon/ouderfiguur,... Stap drie bestond uit het zoeken naar overkoepelende thema's. Hierbij werd gebruik gemaakt van een mind map om codes te ordenen en met elkaar te verbinden. Op die manier kwamen we tot een gezamenlijk analysekader (zie bijlage 5). In stap vier werd gecontroleerd of de thema's wel degelijk 'werken' in relatie tot de dataset in zijn geheel en waarde doen aan het verzamelde materiaal. Elke onderzoeker ging afzonderlijk aan de slag met het kader waarna de thema's finaal gedefinieerd en benoemd werden (stap 5). Als laatste selecteerden we levendige en overtuigende voorbeelden van de gekozen thema's die het best beantwoorden aan het onderzoeksopzet.³⁸

Op basis van ons analysekader probeerden we enkele belangrijke terugkerende patronen te onderscheiden in de grote variatie aan verhalen. Echter, om eer te doen aan de grillige trajecten van deze jongvolwassenen brengen we ook vijf individuele trajecten visueel in beeld. Ze illustreren de complexe en rommelige *pathways* die deze jongvolwassenen doorlopen, waarin existentiële onzekerheid speelt in elk levensverhaal maar waarbij ook de unieke kijk op het leven van de jongeren zichtbaar wordt.

¹ Busch-Geertsema, V., W. Edgar, E. O'Sullivan, and N. Pleace. "Homelessness and homeless policies in Europe." *Lessons from Research.(Brussels: FEANTSA)* (2010); Parker, Sarah, and Paula Mayock. "'They're always complicated but that's the meaning of family in my eyes': Homeless youth making sense of 'family' and family relationships." *Journal of Family Issues* 40, no. 4 (2019): 540-570; Keevers, Lynne, and Delia Rambaldini-Gooding. "Practices effective for assisting young people avoid or exit homelessness: Young service recipient's perspectives." *Children and Youth Services Review* 119 (2020): 105492.

² Cheng, Tessa, Evan Wood, Cindy Feng, Steve Mathias, Julio Montaner, Thomas Kerr, and Kora DeBeck. "Transitions into and out of homelessness among street-involved youth in a Canadian setting." *Health & place* 23 (2013): 122-127; Mayock en Parker, They're always complicated, 540-570; De Decker, Pascal, and Kaatje Segers. "Chaotic, fluid and unstable: an exploration of the complex housing trajectories of homeless people in Flanders, Belgium." *Journal of Housing and the Built Environment* 29, no. 4 (2014): 595-614; Vandekinderen, Caroline, Griet Roets, Hilde Van Keer, and Rudi Roose. "Tackling social inequality and exclusion in education: From human capital to capabilities." *International Journal of Inclusive Education* 22, no. 1 (2018): 1-20.

³ Parker & Mayock, They're always complicated, 540-570; Clarke, Anna. "The prevalence of rough sleeping and sofa surfing amongst young people in the UK." *Social Inclusion* 4, no. 4 (2016): 60-72.

⁴ Deleu, Harm, Mieke Schrooten, and Koen Hermans. "Hidden homelessness: a scoping review and avenues for further inquiry." *Social Policy and Society* (2021): 1-17. Curry, Susanna R., Matthew Morton, Jennifer L. Matjasko, Amy Dworsky, Gina M. Samuels, and David Schlueter. "Youth homelessness and vulnerability: How does couch surfing fit?." *American Journal of Community Psychology* 60, no. 1-2 (2017): 17-24; Cloke, Paul, and Paul Milbourne. "Knowing homelessness in rural England." *International perspectives on rural homelessness* (2006): 121-136; Robinson, David, and Sarah Coward. "Hidden Homelessness: Your Place, Not Mine." (2003).

⁵ Mayock, Paula, and Sarah Parker. "Homeless young people 'strategizing' a route to housing stability: service fatigue, exiting attempts and living 'off grid'." *Housing Studies* 35, no. 3 (2020): 459-483.

⁶ De Muyllder, Bénédicte, and Martin Wägener. "L'errance racontée par les jeunes." *Pauvreté* 26 (2020): 1.

⁷ De Decker & Segers. "Chaotic, fluid and unstable: an exploration of the complex housing trajectories of homeless people in Flanders, Belgium": 595-614.

⁸ Schiettecat, Tineke, Griet Roets, and Michel Vandebroek. "Paradigmatische verschuivingen en methodologische discussies in (kinder) armoedeonderzoek." *VLAS-Studies* 16 (2014).

⁹ Somerville, Peter. "Understanding homelessness." *Housing, theory and society* 30, no. 4 (2013): 384-415; Pleace, Nicholas. "Researching homelessness in Europe: Theoretical perspectives." *European Journal of Homelessness* (2016): 19-44.

¹⁰ Roets, Griet, Rudi Roose, and Maria Bouverne-De Bie. "Researching child poverty: Towards a lifeworld orientation." *Childhood* 20, no. 4 (2013): 535-549.

¹¹ Dewanckel et al., Researching the non-take up of social rights: 1416-1434.

¹² Somerville, Understanding homelessness, 384-415; De Decker, Chaotic, fluid and unstable, 595-614; Maesele, Thomas, Rudi Roose, Maria Bouverne-De Bie, and Griet Roets. "From vagrancy to homelessness: The value of a welfare approach to homelessness." *British Journal of Social Work* 44, no. 7 (2014): 1717-1734; Pleace, "Researching homelessness in Europe": 19-44.

¹³ Becker, Howard S. "Whose side are we on?." In *Sociological work*, pp. 123-134. Routledge, 2017; Dewanckel et al., "Researching the non-take up of social rights: A social work perspective": 1416-1434.

¹⁴ Grunwald, Klaus, and Hans Thiersch. "The concept of the 'lifeworld orientation' for social work and social care." *Journal of Social Work Practice* 23, no. 2 (2009): 131-146.

¹⁵ Roets, Griet, Hartley Dean, and M. Bouverne-De Bie. "Disability rights and disability studies in social work: Uncovering different interpretations of rights and needs of people with learning disabilities in social work practice." *European social work: A compendium* (2019).

- ¹⁶ Bifulco, L. (2014). Citizenship and governance at a time of territorialization: The Italian local welfare between innovation and fragmentation. *European Urban and Regional Studies*, DOI: 10.1177/0969776414531969
- ¹⁷ Kabeer, Naila. *Inclusive citizenship. Meanings and expressions*. Zed Press, 2005; Lister, Ruth. "Inclusive citizenship: Realizing the potential." *Citizenship studies* 11, no. 1 (2007): 49-61.
- ¹⁸ Warming, Hanne, and Kristian Fahnøe. "Social work and lived citizenship." In *Lived citizenship on the edge of society*, pp. 1-22. Palgrave Macmillan, Cham, 2017; Kallio, Kirsi Pauliina, Bronwyn Elisabeth Wood, and Jouni Häkli. "Lived citizenship: conceptualising an emerging field." *Citizenship Studies* 24, no. 6 (2020): 713-729.
- ¹⁹ Isin, Engin F. "Citizens without nations." *Environment and Planning D: Society and Space* 30, no. 3 (2012): 450-467.
- ²⁰ Demaerschalk, Evelien, and Koen Hermans. "Dak-en thuislozentelling Leuven." *Leuven: LUCAS* (2020).
- ²¹ Demaerschalk et al. "MEHOBEL-Measuring homelessness in Belgium." 1-181.
- ²² Hermans, K. & Italiano, P. (2021). Telling dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2020. Koning Boudewijnstichting. Brussel.
- ²³ Hermans, K., Wägener, M., Demaerschalk, E., De Moor, N., Emmanuel, N., Mertens, N., Vermeir, E., & (2022). Telling dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2021. Koning Boudewijnstichting. Brussel.
- ²⁴ <https://www.kbs-frb.be/nl/Activities/Publications>.
- ²⁵ Lincoln, Yvonna S., and Norman K. Denzin, eds. *Turning points in qualitative research: Tying knots in a handkerchief*. Rowman Altamira, 2003.
- ²⁶ Bogdan, Robert C., and Sari Knopp Biklen. "Research for education: An introduction to theories and methods." (2007).
- ²⁷ Bertaux-Wame, Isabelle, and Paul Thompson. "The familial meaning of housing in social rootedness and mobility: Britain and France." *Pathways to Social Class: A Qualitative Approach to Social Mobility* (1997): 124-182.; Booth, Tim, and Wendy Booth. "Sounds of silence: Narrative research with inarticulate subjects." *Disability & Society* 11, no. 1 (1996): 55-70; Miller RL (2000) *Researching Life Stories and Family Histories*. London: Sage Publications.
- ²⁸ Roets et al. "Researching child poverty": 535-549; Schiettecat, Tineke, Griet Roets, and Michel Vandenbroeck. "Hide and seek: Political agency of social workers in supporting families living in poverty." *The British Journal of Social Work* 48, no. 7 (2018): 1874-1891; Roberts B (2002) *Biographical Research*. Berkshire: Open University Press.
- ²⁹ zie Chamberlayne, P. ed., *The turn to biographical methods in social science*. Abingdon, UK: Taylor & Francis, 2000; Riessman, Catherine Kohler, and Lee Quinney. "Narrative in social work: A critical review." *Qualitative social work* 4, no. 4 (2005): 391-412.
- ³⁰ Clapham, David. "Pathways approaches to homelessness research." *Journal of community & applied social psychology* 13, no. 2 (2003): 119-127; Alcock P (2004) The influence of dynamic perspectives on poverty analysis and anti-poverty policy in the UK. *Journal of Social Policy* 33(3): 395-416; Fitzpatrick, Suzanne, Glen Bramley, and Sarah Johnsen. "Pathways into multiple exclusion homelessness in seven UK cities." *Urban Studies* 50, no. 1 (2013): 148-168; Schiettecat, Tineke, Griet Roets, and Michel Vandenbroeck. "What families in poverty consider supportive: Welfare strategies of parents with young children in relation to (child and family) social work." *Child & Family Social Work* 22, no. 2 (2017): 689-699.
- ³¹ Mayock, Paula, and Joanne Bretherton, eds. *Women's homelessness in Europe*. London, England: Palgrave Macmillan, 2016.
- ³² Bretherton, Joanne. "Reconsidering gender in homelessness." *European Journal of Homelessness* 11, no. 1 (2017).
- ³³ Boele, Evert Bisschop. "Etnografisch onderzoek: het perspectief van de ander." *Cultuur+ educatie* (2019): 85.
- ³⁴ Swain, Jon, and Zachery Spire. "The role of informal conversations in generating data, and the ethical and methodological issues they raise." In *Forum: qualitative social research*, vol. 21, no. 1. FQS, 2020.
- ³⁵ Hsieh, Hsiu-Fang, and Sarah E. Shannon. "Three approaches to qualitative content analysis." *Qualitative health research* 15, no. 9 (2005): 1277-1288.
- ³⁶ Mayring, Philipp. "Qualitative content analysis {28 Paragraphs}." In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research [Online Journal]*, vol. 1. 2000.
- ³⁷ Braun, Virginia, and Victoria Clarke. "Using thematic analysis in psychology." *Qualitative research in psychology* 3, no. 2 (2006): 77-101.
- ³⁸ Braun & Clarke, "Using thematic analysis in psychology": 77-101.

HOOFDSTUK 2: EEN KWANTITATIEVE KIJK OP DAK- EN THUISLOOSHEID BIJ JONGVOLWASSENEN

Dit hoofdstuk schetst een kwantitatief beeld van het profiel en de kenmerken van dak- en thuisloosheid van jongvolwassenen in België. Dit doen we aan de hand van de resultaten uit 9 lokale dak- en thuislozentellingen die plaatsvonden in Vlaanderen en Wallonië in 2020 en 2021. In totaal telden we zo 6.286 dak- en thuisloze personen. Onder hen bevinden zich 1.208 jongvolwassenen (16-25 jaar).

We starten dit hoofdstuk met de beschrijving van de verschillende verblijfplaatsen van deze jongvolwassenen, hun profiel, de kenmerken van hun dak- of thuisloosheid en hun gezondheid en hulpgebruik. We vervolgen met een blik op 3 groepen: jongvolwassenen met een verteden in de jeugdhulp, jongvolwassenen zonder hulpverleningsgeschiedenis en nieuwkomers. Tot slot zoomen we in op enkele specifieke groepen jongvolwassenen zoals jongvolwassenen met een (vermoedelijke) mentale beperking, acuut dakloze jongvolwassenen en de housing first doelgroep.

1. Aantal jongvolwassenen

In totaal telden we in de 9 dak- thuislozentellingen in 2020 en 2021 6.286 volwassen personen. Onder deze volwassenen tellen we 1.208 jongvolwassenen (16-25 jaar). Bij deze jongvolwassenen zijn 258 kinderen direct betrokken.

In deze tekst ligt de focus op de situatie van de jongvolwassen dak- en thuislozen (16-25 jaar). We vergelijken hun situatie met die van de volwassenen (26+). Voor 78 personen (1,2%) is de leeftijdscategorie onbekend of ontbreekt deze informatie. We tellen hen voor de analyse bij de groep volwassenen.

TABEL 1. AANTAL EN PERCENTAGE JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020 EN 2021.

	Aantal volwassenen	Aantal jongvolwassenen	%
Leuven	466	108	23.2
Gent	1472	260	17.7
Limburg	932	181	19.4
Arlon	149	30	20.1
Liège	422	39	9.2
Zuid-West-Vlaanderen	834	201	24.1
BraViO	178	33	18.5
Namur	874	173	19.8
Charleroi	959	183	19.1
Totaal	6.286	1.208	19.2

Over de negen lokale tellingen heen zien we dat ongeveer 1 op 5 getelde dak- en thuisloze personen jongvolwassenen zijn. Het percentage jongvolwassenen is het grootst in Zuid-West-Vlaanderen en in Leuven. In Luik is het percentage jongvolwassenen met 9.2% aanzienlijk lager dan in de andere lokale tellingen. Dit komt hoogstwaarschijnlijk door de focus op personen die buiten slapen in die telling.

2. Verblijfplaats jongvolwassenen

Tabel 2 geeft een zicht op de verblijfplaatsen van de jongvolwassenen en volwassenen. In de tekst hieronder gaan we in op de verblijfplaats van de jongvolwassenen.

TABEL 2. VERBLIJFPLAATS VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020 EN 2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
1 In openbare ruimte	408	8,2	45	3,8
2 In noodopvang	319	6,4	36	3,0
3 In opvang en tijdelijk verblijf	1.014	20,3	250	20,9
4 In instelling	471	9,4	123	10,3
5 In niet-conventionele ruimte	803	16,1	114	9,5
6 Bij familie/vrienden	1.543	30,8	550	45,9
Totaal ETHOS LIGHT	4.558	89,9	1.118	93,2
7 In woning met dreigende uithuiszetting	339	6,8	67	5,6
Onbekend	172	3,4	23	1,2
Totaal	5.069	100	1.208	100

2.1 In openbare ruimte

45 Jongvolwassenen (3,8%) brachten de nacht van de telling op straat door.

2.2 In noodopvang

36 Jongvolwassenen (3,0%) brachten de nacht door in een nachtopvang of winteropvang.

2.3 Opvang en tijdelijk verblijf

250 jongvolwassenen (20,9%) bevinden zich in opvang of tijdelijk verblijf. In Vlaanderen wordt opvang (crisisopvang, residentiele opvang, vluchthuis, begeleid wonen) voornamelijk georganiseerd door het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW). In Wallonië is dit een aanbod van de Relais Social en de Maisons d'accueil. Zowel in Vlaanderen als in Wallonië hebben lokale besturen daarnaast vaak een eigen aanbod aan woningen waar iemand kort kan verblijven (doorgangswoningen, crisiswoningen of noodwoningen). In sommige steden voorzien ook andere organisaties (bijvoorbeeld vzw's) woningen waar iemand een korte tijd terecht kan.

Binnen deze groep verblijft het grootste aandeel jongvolwassenen (101 personen, 40,4%) in een residentieel opvangcentrum. 62 jongvolwassenen verblijven in een woonst korte duur van een lokaal bestuur, een doorgangswoning of noodwoning. 13 jongvolwassenen verblijven in een woonst van een andere organisatie dan een lokaal bestuur.

TABEL 3. AANTAL JONGVOLWASSENEN IN OPVANG EN TIJDELIJK VERBLIJF IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Aantal	%
Crisisopvang	17	6,8
Residentieel opvangcentrum	101	40,4
Begeleid Wonen	26	10,4
Vluchthuis	6	2,4
Woonst korte duur lokaal bestuur	62	24,8
Woonst korte duur niet lokaal bestuur	13	5,2
Hotel, jeugdherberg	11	4,4
Opvangcentrum buiten eigen regio	2	0,8
Ander	12	4,8
Totaal	250	100

2.4 In instelling

123 jongvolwassenen (10,3%) verbleven in een instelling die ze 1) reeds hadden moeten verlaten, maar waar ze langer verblijven wegens een gebrek aan een alternatieve woonoplossing of 2) die ze binnen de maand moeten verlaten zonder een stabiele woonoplossing. Tabel 4 toont de verdeling van deze groep over de verschillende soorten instellingen.

TABEL 4. AANTAL JONGVOLWASSENEN IN EEN INSTELLING IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Aantal	%
Gevangenis	13	10,6
Algemeen ziekenhuis	9	7,3
Psychiatrisch ziekenhuis	30	24,4
Jeugdhulp	40	32,5
Beschut Wonen	1	0,8
Opvangcentrum Fedasil	1	0,8
Lokaal Opvanginitiatief	26	21,1
Residentiële drughulp	0	0
Ander	3	2,4
Totaal	123	100

Een derde van deze groep jongvolwassenen verbleef in de jeugdhulp (40 personen, 32,5%). 30 jongvolwassenen verbleven in een psychiatrisch ziekenhuis en 26 personen in een lokaal opvanginitiatief (LOI).

Tabel 5 geeft weer hoeveel personen de instelling binnen de maand moeten verlaten en geen woonoplossing hebben en hoeveel personen langer in deze instelling verblijven wegens gebrek aan een woonoplossing. Ongeveer de helft van de jongvolwassenen die in een instelling verbleven, verbleven er langer wegens gebrek aan een andere woonoplossing. Deze vraag werd niet gesteld bij de telling in Leuven.

TABEL 5. AANTAL JONGVOLWASSENEN DAT EEN INSTELLING VERLAAT OF ER LANGER VERBLIJFT DOOR GEBREK AAN EEN WOONOPLOSSING IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Aantal	%
Instelling verlaten binnen de maand zonder woonoplossing	19	15,4
Langer verblijf in instelling wegens gebrek aan woonoplossing	64	52,0
Onbekend/missing	40	32,5
Totaal	123	100

2.5 In niet- conventionele ruimte

114 jongvolwassenen (9,5%) verbleven op de teldag in een niet-conventionele ruimte. 27 jongvolwassenen verbleven in een tent, 27 in een kraakpand. 20 jongvolwassenen verbleven in een woning zonder huurcontract en 8 personen in een woning zonder basisvoorzieningen (geen keuken of sanitair). 10 jongvolwassenen brachten de nacht door in een auto of vrachtwagen.

TABEL 6. AANTAL JONGVOLWASSENEN IN NIET-CONVENTIONELE RUIMTE IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Aantal	%
Auto, vrachtwagen	10	8,8
Tent	27	23,7
Garage	2	1,8
Kraakpand	27	23,7
Caravan, woonwagen, vakantiehuis zonder domicilie	17	14,9
Woning zonder huurcontract	20	17,5
Woning zonder toegang tot basisvoorzieningen	8	7,0
Ander	3	2,6
Totaal	114	100

2.6 Bij familie en vrienden

Het grootste aantal dak- en thuisloze jongvolwassenen verbleef *bij familie of vrienden* wegens gebrek aan een andere woonoplossing. Het gaat om 550 personen of 45,5% van alle getelde jongvolwassenen. Jongvolwassenen verblijven verhoudingsgewijs opvallend vaker bij familie of vrienden dan volwassenen (30,8%).

2.7 Dreigende uithuiszetting

67 jongvolwassenen (5,6%) verbleven in een woning waar ze dreigen uit huis gezet te worden (binnen de maand volgend op de teldag). In tabel 7 staat de verdeling van deze groep volgens de reden van hun dreigende uithuiszetting.

TABEL 7. AANTAL JONGVOLWASSENEN DAT DREIGT UIT HUIS GEZET TE WORDEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Aantal	%
Vonnis betekend	17	25,4
Onbewoonbaarheidsverklaring	24	35,8
Ongeschiktheidsverklaring	0	0
Opzegtermijn reeds verlopen	8	11,9
Opzegtermijn verloopt binnen de maand	14	20,9
Ander	4	6,0
Totaal	67	100

Voor meer dan een derde van de situaties (24 personen, 35,8%) gaat het om een dreigende uithuiszetting wegens een *onbewoonbaarheidsverklaring*. 14 jongvolwassenen dreigen uit huis gezet te worden wegens een *opzegtermijn die verloopt* binnen de maand, voor 8 personen wegens een *opzegtermijn die reeds verlopen* is. 17 andere personen kregen een *betekend vonnis*.

2.8 Verblijfplaats 2 weken voor teldag

Naast de verblijfplaats op de teldag wordt ook de verblijfplaats tijdens de twee weken voor de teldag in kaart gebracht. Aangezien de verblijfplaats in deze periode kan variëren, kunnen meerdere opties aangeduid worden. De tabel hieronder toont de verblijfsituaties van de dak- en thuisloze jongvolwassenen in de twee weken voorafgaand aan de teldag. Deze vraag werd niet gesteld in de telling in Leuven.

TABEL 8. VERBLIJFPLAATS JONGVOLWASSENEN TWEE WEKEN VOOR DE TELDAG IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Aantal jongvolwassenen	%
1 In openbare ruimte	68	6,5
2 In noodopvang	44	4,1
3 In opvang en tijdelijk verblijf	229	21,6
4 In instelling	108	10,2
5 In niet-conventionele ruimte	124	11,6
6 Bij familie/vrienden	524	49,9
7 In woning met dreigende uithuiszetting	51	4,8
Onbekend	9	0,9
Totaal	1.157	100

In tabel 9 geven we een kruistabel weer met de verblijfplaats op de teldag en de verblijfplaats 2 weken voorafgaand aan de telling. 45 jongvolwassenen sliepen in de openbare ruimte op de teldag zelf, maar 68 jongvolwassenen deden dit tijdens 1 of meerdere nachten voorafgaand aan de telling. Van de jongvolwassenen die op de teldag in de openbare ruimte sliepen, konden 10 personen de 2 weken voor de telling 1 of meerdere nachten terecht bij familie of vrienden. 1 persoon sliep in de noodopvang en 5 jongvolwassenen in een niet-conventionele ruimte.

Op de teldag verbleven 36 jongvolwassenen in de noodopvang. Twee weken voorafgaande aan de telling, brachten 44 jongvolwassenen 1 of meerdere nachten door in de noodopvang.

TABEL 9. KRUISTABEL VERBLIJFPLAATS TELDAG EN VERBLIJFPLAATS 2 WEKEN VOOR TELDAG BIJ JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

		Verblijfplaats 2 weken voor teldag							
		Openbare ruimte	Noodopvang	Opvang of tijdelijk verblijf	Instelling	Niet-conventionele ruimte	Familie/vrienden	Dreigende uithuiszetting	Onbekend
Verblijfplaats teldag	In openbare ruimte	32	1	0	0	5	10	0	6
	In noodopvang	12	25	8	1	5	6	0	0
	In opvang of tijdelijk verblijf	5	5	210	12	1	12	1	1
	In instelling	2	0	2	86	1	10	0	1
	In niet-conventionele ruimte	6	0	0	1	98	10	0	0
	Bij familie/vrienden	8	9	7	7	13	464	7	1
	Dreigende uithuiszetting	0	0	0	0	0	4	43	0
	Onbekend	3	4	2	1	1	8	0	0
	Totaal teldag	68	44	229	108	124	524	51	9

3. Profiel jongvolwassenen

Hieronder beschrijven we het profiel van dak- en thuisloze jongvolwassenen. We rapporteren eveneens de cijfers voor de groep volwassenen (26+). Voor de vergelijkende analyses werken we aan de hand van bivariate analyses. In de tabellen geven we alle cijfers voor volwassenen en jongvolwassenen weer. In de tekst beschrijven we enkel de statistisch significante resultaten waarbij we een p-waarde kleiner dan 0,05 als significant beschouwen. Dit betekent dat er een statistisch vastgesteld verschil is. Niet significante resultaten staan niet beschreven in de tekst van dit rapport.

3.1 Geslacht

38,9% van de dak- en thuisloze jongvolwassenen is vrouwelijk. Dit cijfer is opmerkelijk hoger dan bij volwassenen. Voor 0,6 % van de jongvolwassenen werd bij geslacht 'x' aangeduid. Dit is iets meer dan bij volwassenen (0,2%).

TABEL 10. GESLACHT VAN VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Man	3.556	70,2	733	60,8
Vrouw	1.491	29,4	466	38,9
X	10	0,2	7	0,6
Missing	12	0,2	2	0,2
Totaal	5.069	100	1.208	100

3.2 Nationaliteit en geboorteland

809 dak- en thuisloze jongvolwassenen (67,0%) hebben de Belgische nationaliteit. Hiermee verschillen ze niet significant van de volwassenen (26+). Voor 78 volwassenen ontbreken deze gegevens of werd 'onbekend' ingevuld.

TABEL 11. NATIONALITEIT JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Belg	3.389	67,8	809	67,0
Niet-Belg	1.567	31,3	377	31,2
Staatloos	8	0,1	10	0,8
Onbekend	36	0,7	12	1,0
Totaal	5.000	100	1.208	100

De 5 nationaliteiten die bij jongvolwassenen het meest frequent voorkomen naast de Belgische nationaliteit zijn: Afghanistan (56 personen, 14,6%), Slowakije (31 personen, 8,1%), Syrië (20 personen, 5,2%), Marokko (19 personen, 5%), Roemenië (19 personen, 5%). Dezelfde top 5 vinden we terug bij de geboortelands.

Bij volwassenen (26+) is de top 5 van nationaliteiten: Marokko (208 personen, 12%), Algerije (125 personen, 7,2%), Roemenië (93 personen, 5,3%), Bulgarije (74 personen, 4,3%), Frankrijk (61 personen, 3,5%).

3.3 Verblijfsstatuut

Van de 387 dak- of thuisloze jongvolwassenen die niet de Belgische nationaliteit hebben (niet-Belg of staatloos), beschikt de grootste groep over een tijdelijk verblijfsrecht (124 personen, 31,8%). 115 jongvolwassenen hebben een onwettig verblijf. Het verblijfsstatuut van jongvolwassenen verschilt van het statuut van volwassenen. Volwassenen hebben in vergelijking vaker een onwettig verblijf (40,7% tegenover 29,5%) en minder vaak een tijdelijk verblijfsrecht (17,8% tegenover 31,8%).

TABEL 12. VERBLIJFSSTATUUT JONGVOLWASSENEN DIE NIET DE BELGISCHE NATIONALITEIT HEBBEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Permanent verblijfsrecht	440	25,5	94	24,3
Tijdelijk verblijfsrecht	307	17,8	124	32,0
In procedure	98	5,7	23	5,9
Onwettig verblijf	703	40,7	115	29,7
Ander	27	1,6	8	2,1
Onbekend	153	8,9	23	5,9
Totaal	1.738	100	387	100

Tabel 13 geeft de verblijfsdocumenten weer van de dak- en thuisloze volwassenen en jongvolwassenen. Deze vraag werd niet gesteld bij de telling in Leuven. Jongvolwassenen hebben het vaakst een verblijfsdocument A, een inschrijving in het vreemdelingenregister voor beperkte duur.

TABEL 13. VERBLIJFSDOCUMENTEN VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen (26+)		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
A - Bewijs van inschrijving in het Vreemdelingenregister voor derdelanders - beperkte duur	133	9,2	71	22,8
B - Bewijs van Inschrijving in het Vreemdelingenregister voor derdelanders - onbeperkte duur	109	7,6	21	7,3
C - Verblijfskaart voor gevestigde vreemdeling of voor Zwitser met (duurzaam) verblijf	49	3,4	3	1,0
D - Verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene	6	0,4	1	0,3
E - Verklaring van inschrijving voor Unieburgers met verblijf van meer dan drie maanden	72	5,0	20	6,6
E+ - Verblijfskaart voor Unieburgers met duurzaam verblijf	113	7,9	21	7,3
F - Verblijfskaart voor derdelands familielid van Unieburger of Belg - procedure gezinshereniging	73	5,1	11	3,6
F+ - Duurzaam verblijfskaart voor derdelands familielid van Unieburger of Belg	47	3,3	7	2,3
H - Europese blauwe kaart voor hoogopgeleide werknemer	1	0,1	0	0
Attest van immatriculatie (oranje kaart)	48	3,3	15	4,6
Bijlage 3 - Aankomstverklaring voor derdelanders in kort verblijf	6	0,4	1	0,3
Bijlage 13 - Bevel om het grondgebied te verlaten	38	2,6	9	3,0
Bijlage 15 - Attest dat voortopig het verblijf dekt	13	0,9	2	0,7
Bijlage 26 - Registratie asielaanvraag	16	1,1	6	2,0
Bewijs van aanmelding - Verzoek om internationale bescherming	4	0,3	1	0,3
Ontvangstbewijs artikel 9 bis - Humanitaire regularisatie, een machtiging tot verblijf voor meer dan 3 maanden ²	21	1,5	6	2,0
Ander	187	13,0	32	9,9
Onbekend	502	35,1	85	26,4

² Bijlage 13 en artikel 9 bis zijn in se geen verblijfsdocumenten (aangezien er geen verblijfsrecht aan gekoppeld is), maar zijn toch in deze tabel opgenomen voor de volledigheid.

3.4 Inkomen

Dak- en thuisloze jongvolwassenen doen voornamelijk (623 personen, 51,6%) beroep op een (equivalent) leefloon. 1 op 8 jongvolwassenen is vast of tijdelijk aan het werk. 251 jongvolwassenen (20,8%) hebben geen inkomen.

Op enkele punten verschilt het inkomen van jongvolwassenen significant van dat van volwassenen. Volwassenen hebben vaker een werkloosheidsuitkering (10,1% t.o.v. 5,5%), een ziekte- of invaliditeitsuitkering (14,6% t.o.v. 3,2%), een uitkering voor personen met een handicap (4,3% t.o.v. 2,2%) en een informeel inkomen (6,1% t.o.v. 3,6%). Jongvolwassenen hebben dan weer vaker een leefloon (51,6% t.o.v. 34,5%) en geen inkomen (20,8% t.o.v. 16,8%)

TABEL 14. INKOMEN VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Vast of tijdelijk werk	527	10,5	136	11,3
Werkloosheidsuitkering	511	10,1	66	5,5
Ziekte- of invaliditeitsuitkering	742	14,6	39	3,2
(Equivalent) leefloon	1.724	34,5	623	51,6
Uitkering handicap (IVT-ITT)	216	4,3	26	2,2
Pensioen	172	3,4	0	0
Informeel inkomen	310	6,1	44	3,6
Geen inkomen	842	16,8	251	20,8
Ander	103	2,3	71	5,9
Onbekend	189	3,8	45	3,7

3.5 Samenstelling huishouden

Het *huishouden* bestaat uit de personen met wie de dak- of thuisloze persoon een verblijfplaats deelt. Het gaat om de personen met wie de persoon samenwoont en samenleeft en enkel om private huishoudens (bv. geen studentenhuizen). Wanneer een persoon tijdelijk *bij familie of vrienden* inwoont, behoren deze personen niet tot het huishouden, aangezien het voor deze personen om een tijdelijke verblijfplaats gaat. Het gaat ook telkens om de feitelijke situatie: ongehuwde partners worden aangeduid als partners.

Jongvolwassenen zijn voornamelijk (788 personen, 66,1%) alleenstaand zonder kind(eren). Bij 75 alleenstaande jongvolwassenen zijn er 1 of meerdere jongere kinderen direct betrokken bij hun situatie.

De samenstelling van het huishouden van jongvolwassenen verschilt significant van dat van volwassenen. Jongvolwassenen zijn vooral minder vaak alleenstaand (72,4% t.o.v. 81%) en vaker in een huishouden samen met hun ouder(s) (8,0% t.o.v. 1,6%).

TABEL 15. SAMENSTELLING HUISHOUDEN VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Alleenstaand zonder kinderen	3452	69,4	788	66,1
Alleenstaand met direct betrokken kind(eren)	575	11,6	75	6,3
Met partner zonder kinderen	274	5,5	62	5,2
Met partner met kind(eren)	403	8,1	79	6,6
Met ouder(s) zonder kinderen	60	1,2	65	5,4
Met ouder(s) met kind(eren)	18	0,4	31	2,6
Ander familieverband zonder kinderen	54	1,1	32	2,7
Ander familieverband met kind(eren)	22	0,4	6	0,5
Andere	15	0,3	32	2,7
Onbekend	99	2,0	23	1,9
Totaal	5.069	100	1.208	100

3.6 Aantal betrokken kinderen

181 jongvolwassenen hebben 1 of meerdere direct betrokken kinderen. Deze minderjarige kinderen delen de verblijfsituatie van hun ouder(s). 84 jongvolwassenen hebben 1 of meerdere indirect betrokken kinderen. Deze kinderen delen de verblijfplaats van hun ouder(s) niet. Ze verblijven bijvoorbeeld bij de andere ouder. Voor koppels met kinderen werd voor beide ouders een vragenlijst ingevuld. Tabel 16 geeft voor elke jongvolwassene (dus ook voor elke partner binnen een koppel) de direct en indirect betrokken kinderen weer. In de andere cijfers en tabellen in dit hoofdstuk zijn de kinderen van een koppel slechts één keer geteld, zodat de mogelijke dubbeltellingen van kinderen niet worden opgenomen in de resultaten.

TABEL 16. AANTAL JONGVOLWASSENEN MET MINDERJARIGE KINDEREN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Aantal jongvolwassenen met direct betrokken kinderen		Aantal jongvolwassenen met indirect betrokken kinderen	
	Aantal	%	Aantal	%
0	845	78,8	859	84,1
1 kind	115	10,7	61	6,0
2 kinderen	39	3,6	11	1,1
3 kinderen	12	1,1	6	0,6
4 kinderen	11	1,0	6	0,6
5 kinderen	3	0,3	0	0
6 kinderen	1	0,1	0	0
Onbekend	47	4,4	79	7,7
Totaal	1073	100	1022	100

In totaal zijn 258 kinderen direct betrokken in de dak- en thuisloosheid van 1 of beide ouders. Tabel 17 geeft de verblijfplaats weer van de direct betrokken kinderen. Kinderen verblijven vooral mee met hun ouder(s) bij familie of vrienden of verblijven in opvang of tijdelijk verblijf.

TABEL 17. DIRECT BETROKKEN KINDEREN BIJ JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

		Direct betrokken kinderen	
		Aantal	%
1	In openbare ruimte	1	0,4
2	In noodopvang	3	1,2
3	In opvang en tijdelijk verblijf	86	33,3
4	In instelling	20	7,8
5	In niet-conventionele ruimte	22	98,5
6	Bij familie/vrienden	97	37,6
	Totaal ETHOS LIGHT	229	88,8
7	In woning met dreigende uithuiszetting	29	11,2
	Totaal	258	100

4. Situatie dak- en thuisloosheid

4.1 Aanleiding verlies woonzekerheid

Er zijn verschillende aanleidingen mogelijk voor het verlies van woonzekerheid. We geven een overzicht in de tabel hieronder. Er konden meerdere aanleidingen aangeduid worden.

Jongvolwassenen verliezen vooral hun woonzekerheid door een conflict met familie of vrienden (451 personen, 37,4%).

TABEL 18. AANLEIDING VERLIES WOONZEKERHEID BIJ VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Actie huisbaas (uithuiszetting)	779	16,0	122	10,4
Actie huisbaas (renovatie/verkoop)	195	3,9	28	2,3
Einde huurovereenkomst	308	6,1	96	8,0
Ongeschikt/onbewoonbare woning	391	7,7	93	7,7
Relatieproblemen	857	16,9	181	15,0
Conflict familie/vrienden	624	12,3	451	37,4
Psychische problematiek	581	11,5	123	10,2
Overlijden	55	1,1	6	0,5
Werkloosheid	224	4,4	28	2,3
Geweld	274	5,4	61	5,1
Verlaving	692	13,8	84	7,0
Financiële redenen	758	15,1	112	9,3
Ontslag uit een instelling	362	7,2	134	11,1
Immigratie	681	13,5	135	11,2
Overmacht	64	1,3	10	0,8
Ander	374	8,0	87	7,4
Onbekend	448	9,8	63	5,5

Jongvolwassenen worden om andere redenen dak- of thuisloos dan volwassenen. Bij jongvolwassenen is dit significant vaker door een einde van de huurovereenkomst (8,0% t.o.v. 6,1%), een conflict met

familie/vrienden (37,4% t.o.v. 12,3%) en een ontslag uit een instelling (11,1% t.o.v. 7,2%). De aanleiding bij volwassenen is dan weer vaker een uithuiszetting door de huisbaas (16,0 t.o.v. 10,4%), een actie van de huisbaas (renovatie, verkoop; 2,3% t.o.v. 3,9%), werkloosheid (4,4% t.o.v. 2,3%), een verslaving (13,8% t.o.v. 7,0%), schulden (15,1% t.o.v. 9,3%) en immigratie (13,5% t.o.v. 11,2%).

4.2 Duur dak- en thuisloosheid

1 op 4 jongvolwassenen is recent (minder dan drie maanden) dak- of thuisloos. Voor 1 op 3 is dit tussen 4 en 11 maanden. 152 jongvolwassenen zijn al langer dan 2 jaar zonder stabiele woonsituatie. Bij 48 jongvolwassenen is er nog een stabiele woonplaats. Zij dreigen voornamelijk uit huis gezet te worden. In vergelijking met volwassenen, is de duur van de dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen korter.

TABEL 19. DUUR DAK- EN THUISLOOSHEID BIJ JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Minder dan drie maanden	785	15,7	302	25,5
Vier tot elf maanden	1.105	22,1	389	32,9
Een tot twee jaar	811	16,2	192	16,2
Meer dan twee jaar	1.635	32,7	152	12,8
Er is nog een stabiele woonplaats	241	4,8	48	4,1
Onbekend	418	8,4	125	10,3
Totaal	5.069	100	1.208	100

5. Gezondheid en hulp

5.1 Gezondheid

729 dak- en thuisloze jongvolwassenen (39,5%) hebben geen gezondheidsproblemen. 1 op 4 jongvolwassenen heeft een (vermoeden van) psychische problemen. 1 op 8 jongvolwassenen heeft een (vermoeden van) verstandelijke beperking.

In vergelijking met volwassenen, hebben jongvolwassenen vaker geen gezondheidsproblemen (39,5% t.o.v. 24,5%). Ze hebben ook veel minder vaak lichamelijke problemen (6,4% t.o.v. 19,4%), (vermoeden van) psychische problemen (23,1% t.o.v. 29,1%) en (vermoeden van) verslaving (17,7% t.o.v. 32,6%). Dak- en thuisloze jongvolwassenen hebben wel dubbel zo vaak een (vermoeden van) een verstandelijke beperking dan dak- en thuisloze volwassenen (13,0% t.o.v. 6,0%).

TABEL 20. GEZONDHEID VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Geen gezondheidsproblemen	1.223	24,5	476	39,5
Lichamelijke problemen (chronisch)	968	19,4	77	6,4
Fysieke beperking	251	5,0	27	2,2
Verstandelijke beperking	303	6,0	157	13,0
Psychische/psychiatrische problemen	1.478	29,1	279	23,1
Verslavingsproblemen	1.629	32,6	213	17,7
Andere gezondheidsproblemen	79	1,7	30	2,6
Onbekend	659	13,0	163	14,3

5.2 Verblijf instelling

Het verblijf in de jeugdhulp, in een psychiatrische instelling en in de gevangenis werd bevestigd. Deze vraag werd niet gesteld bij de telling in Leuven (dus niet bij 108 jongvolwassenen).³

1 op 4 dak- en thuisloze jongvolwassenen kende een verblijf in de jeugdhulp (24,4%). 149 jongvolwassenen verbleven ooit in een psychiatrisch ziekenhuis of centrum (13,6%). 76 jongvolwassenen verbleven ooit in een gevangenis (6,9%).

TABEL 21. VERLEDEN VERBLIJF IN EEN INSTELLING VAN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Ja	%	Nee	%	Onbekend	%
Jeugdhulp	266	24,2	614	55,9	159	14,5
Psychiatrische instelling	149	13,6	723	65,8	158	14,4
Gevangenis	76	6,9	834	75,9	126	11,5

Jongvolwassenen kenden minder vaak een verblijf in de gevangenis dan volwassenen (6,9% t.o.v. 19,1%) en minder vaak in een psychiatrische instelling (13,6% t.o.v. 19,7%). Ze verbleven wel vaker in de jeugdhulp dan volwassenen (24,2% t.o.v. 4,8%)

Van de 266 jongvolwassenen die ooit in de jeugdhulp verbleven, kenden 80 jongvolwassenen bovendien ooit een verblijf in een psychiatrische instelling (30,0%). 59 jongvolwassenen verbleven ooit in een psychiatrische instelling, maar niet in de jeugdhulp.

TABEL 22. KRUISTABEL VERBLIJF JEUGDHULP EN VERBLIJF PSYCHIATRIE VOOR JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

		Verblijf psychiatrische instelling			Totaal
		Ja	Nee	Onbekend	
Verblijf jeugdhulp	Ja	80	159	19	266
	Nee	59	537	17	614
	Onbekend	10	27	122	159
	Totaal	149	723	158	

5.3 Actieve begeleiding door OCMW

800 dak- en thuisloze jongvolwassenen (74,3%) krijgen een actieve begeleiding door het OCMW. Bij de meeste jongvolwassenen gebeurt deze begeleiding door het OCMW van de gemeente waar de persoon de voorbijgaande nacht verbleef. Deze vraag werd niet gesteld bij de telling in Leuven.

Dak- en thuisloze jongvolwassenen hebben vaker een actieve begeleiding door een OCMW dan dak- en thuisloze volwassenen (77,9% t.o.v. 75,0%).

³ De vraagstelling werd aangepast voor de tellingen van 2021. In 2020 kon de persoon één of meerdere verblijven in een instelling aankruisen. In 2021 werd de vraag opgesplitst in 3 aparte vragen: verblijf jeugdhulp, verblijf psychiatrische instelling en verblijf gevangenis.

TABEL 23. ACTIEVE BEGELEIDING DOOR OCMW BIJ VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Ja, van/door het OCMW van de gemeente waar de persoon de voorbijgaande nacht verbleef	2.921	63,7	704	65,4
Ja, van/door een OCMW van een andere gemeente	321	7,0	96	8,9
Neen	1.104	24,1	227	21,1
Onbekend	241	5,3	50	4,6
Totaal	4.587	100	1.077	100

5.4 Referentieadres

202 dak- en thuisloze jongvolwassenen (19,6%) hebben een referentieadres op het OCMW. Deze vraag werd niet gesteld bij de telling in Leuven. In vergelijking met volwassenen hebben jongvolwassenen minder vaak een referentieadres bij een OCMW (19,6% t.o.v. 33,5%).

TABEL 24. REFERENTIEADRES BIJ VOLWASSENEN EN JONGVOLWASSENEN IN DAK- EN THUISLOZENTELLINGEN 2020-2021.

	Volwassenen 26+		Jongvolwassenen	
	Aantal	%	Aantal	%
Ja, van/door het OCMW van de gemeente waar de persoon de voorbijgaande nacht verbleef	1.270	27,5	171	15,8
Ja, van/door een OCMW van een andere gemeente	199	4,3	31	2,9
Neen	2.936	63,5	830	76,6
Onbekend	205	4,4	51	4,7
Totaal	4.610	100	1.083	100

6. Enkele specifieke groepen uitgelicht

In het vervolg van dit hoofdstuk bespreken we enkele specifieke groepen. We starten met de 3 groepen jongvolwassenen die we kunnen onderscheiden. We maken deze indeling met het zicht op beleidsmatige aanbevelingen. Aanvullend bespreken we nog jongvolwassenen met een (vermoeden van) een verstandelijke beperking, acuut dakloze jongvolwassenen en de housing first doelgroep. In deze analyses werken we weerom aan de hand van bivariate analyses. We bespreken enkel de statistisch significante resultaten waarbij we een p-waarde kleiner dan 0,05 als significant beschouwen. Dit betekent dat er een statistisch vastgesteld verschil is. Niet significante resultaten worden niet opgenomen in dit rapport.

Deze resultaten brengen zo enkele kwetsbare groepen in beeld. Het blijft echter belangrijk om de dak- en thuisloze personen niet enkel te herleiden tot bepaalde groepen of kenmerken en om een intersectioneel perspectief te hanteren. Dit intersectioneel perspectief of kruispuntdenken is een benadering die focust op de samenloop van verschillende vormen van uitsluiting en ongelijkheid in plaats van het benadrukken van één specifiek kenmerk.

6.1 3 groepen jongvolwassenen

Op basis van de cijfers bepalen we 3 groepen jongvolwassenen:

- Jeugdhulpverlaters (24,2%)
- Belgen zonder hulpgeschiedenis (29,4%)

- Nieuwkomers (30,4%)

Aangezien de vraag naar hulpgeschiedenis niet gevraagd werd in de Leuvense telling, worden deze cijfers berekend op basis van de overige 8 lokale tellingen. Voor de berekening van de cijfers over nieuwkomers nemen we alle data mee voor de analyse. Hieronder gaan we dieper in op de drie groepen.

Jeugdhulpverlaters

266 dak- en thuisloze jongvolwassenen (24,2%) kenden ooit een verblijf in de jeugdhulp.

37,0% van deze jongvolwassenen is vrouw, dit verschilt niet significant van de groep jongvolwassenen die niet in de jeugdhulp verbleven. Jongvolwassenen die in de jeugdhulp verbleven zijn vaker Belg dan zij die niet in de jeugdhulp verbleven (88,3% t.o.v. 63,2%).

Jongvolwassenen die ooit in de jeugdhulp verbleven, verblijven vaker in opvang of tijdelijk verblijf (24,5% t.o.v. 18,5%) en vaker in een instelling (17,7% t.o.v. 8,7%) dan jongvolwassenen die niet in de jeugdhulp verbleven. Ze verblijven ook iets vaker in de openbare ruimte (4,5% t.o.v. 2,9%) en iets vaker in de noodopvang (4,2% t.o.v. 2,1%). Jongvolwassenen met een jeugdhulp geschiedenis verblijven dan weer minder vaker in een niet-conventionele ruimte (3,4% t.o.v. 10,6%), minder vaak bij familie of vrienden (43,4% t.o.v. 50,1%) en iets minder vaak in een woning met dreigende uithuiszetting (1,9% t.o.v. 5,7%).

Jeugdhulpverlaters zijn minder vaak aan het werk dan jongvolwassenen die niet in de jeugdhulp verbleven (8,3% t.o.v. 12,9%). Deze jongvolwassenen doen vaker beroep op een leefloon (58,3% t.o.v. 46,2%) en een uitkering voor personen met een handicap (4,5% t.o.v. 1,0%). Jongvolwassenen die in de jeugdhulp verbleven hebben minder vaak geen inkomen dan jongvolwassenen die niet in de jeugdhulp verbleven (15,4% t.o.v. 24,6%).

In vergelijking met jongvolwassenen zonder jeugdhulpgeschiedenis zijn jongvolwassenen die wel ooit in de jeugdhulp verbleven vaker dak- of thuisloos door: een conflict met familie/vrienden (50,4% t.o.v. 34,0%), relatieproblemen (21,1% t.o.v. 13,5%), een psychische problematiek (19,9% t.o.v. 7,5%), geweld (6,9% t.o.v. 4,0%), een verslaving (13,2% t.o.v. 5,0%) en een ontslag uit een instelling (23,7% t.o.v. 7,5%). Jongvolwassenen met een jeugdhulpgeschiedenis worden minder vaak dan jongvolwassenen zonder jeugdhulpgeschiedenis dak- of thuisloos door een actie van de huisbaas (renovatie, verkoop; 0,8% t.o.v. 3,3%) en immigratie (1,9% t.o.v. 16,9%),

Jongvolwassenen die ooit in de jeugdhulp verbleven zijn vaker 1-2 jaar zonder stabiele woonplaats (21,9% t.o.v. 14,9%).

Jeugdhulpverlaters kampen vaker met gezondheidsproblemen. In vergelijking met jongvolwassenen zonder geschiedenis in de jeugdhulp hebben ze vaker een (vermoeden van) een verstandelijke beperking (26,8% t.o.v. 10,1%), vaker een (vermoeden van) een psychische problematiek (44,2% t.o.v. 18,2%) en vaker een (vermoeden van) een verslaving (35,1% t.o.v. 12,1%). 21,9% van de jongvolwassenen die de jeugdhulp verlieten hebben geen gezondheidsproblemen. Bij jongvolwassenen die niet in de jeugdhulp verbleven is dit 50,6%.

Jongvolwassenen die ooit in de jeugdhulp verbleven hebben minder vaak een actieve begeleiding bij het OCMW (74,7% t.o.v. 79,7%). Ze hebben wel vaker een referentieadres op het OCMW dan jongvolwassenen die niet in de jeugdhulp verbleven (24,9% t.o.v. 16,9%).

Belgen zonder hulpverleningsgeschiedenis

323 jongvolwassen dak- of thuisloze Belgen (29,4%) kenden geen verblijf in de jeugdhulp noch in een psychiatrische instelling.

41,2% van deze groep jongvolwassenen is vrouw, dit verschilt niet significant van de groep jongvolwassenen.

Deze groep jongvolwassenen blijft vaker dan diegenen met een hulpgeschiedenis of dan niet-Belgen bij familie/vrienden (54,8% t.o.v. 42,3%). Belgen zonder hulpgeschiedenis verblijven iets minder vaak in de openbare ruimte (1,5% t.o.v. 4,8%) en iets minder vaak in noodopvang (0,6% t.o.v. 3,9%). Ze verlaten ook iets minder vaak een instelling (7,4% t.o.v. 11,2%), verblijven iets minder in een niet-conventionele ruimte (8,3% t.o.v. 10,0%) en dreigen iets minder vaak uit huis gezet te worden (4,6% t.o.v. 5,9%). Deze jongvolwassenen verblijven wel iets vaker in opvang of tijdelijk verblijf (21,5% t.o.v. 20,6%).

De samenstelling van het huishouden van Belgische jongvolwassenen zonder hulpverleningsgeschiedenis verschilt niet significant van dat van niet-Belgen en Belgen met een hulpverleningsgeschiedenis.

Jongvolwassen Belgen zonder hulpverleningsgeschiedenis zijn vaker aan het werk (16,0% t.o.v. 9,1%) en ze ontvangen ook vaker een werkloosheidsuitkering dan niet-Belgen en jongvolwassenen met een hulpverleningsgeschiedenis (9,3% t.o.v. 4,0%). Ze hebben minder vaak een informeel inkomen (1,5% t.o.v. 4,8%) en minder vaak geen inkomen (13,6% t.o.v. 23,7%). 183 Belgen zonder hulpverleningsgeschiedenis (56,5%) ontvangen een (equivalent) leefloon. Dit verschilt niet significant met het percentage niet-Belgen en jongvolwassenen met hulpverleningsgeschiedenis.

Belgen zonder hulpverleningsgeschiedenis zijn vaker dak- of thuisloos door een einde huurovereenkomst (11,7% t.o.v. 7,1%), door een conflict met familie of vrienden (43,7% t.o.v. 33,2%). Belgen zonder hulpverleningsgeschiedenis zijn minder vaak dak- of thuisloos door immigratie (3,1% t.o.v. 15,3%), een psychische problematiek (4,9% t.o.v. 11,4%) of een ontslag uit een instelling (7,1% t.o.v. 12,8%).

Belgische jongvolwassenen zonder hulpverleningsgeschiedenis hebben vaker geen gezondheidsproblemen (52,8% t.o.v. 34,7%). Ze hebben minder vaak een (vermoeden van) psychische problematiek (12,6% t.o.v. 27,1%) en een (vermoeden van) verslaving (11,1% t.o.v. 20,5%) dan Belgen met hulpverleningsgeschiedenis en niet-Belgen.

Belgen zonder hulpverleningsgeschiedenis krijgen frequenter een actieve begeleiding door het OCMW dan Belgen met hulpverleningsgeschiedenis en niet-Belgen (82,2% t.o.v. 75,9%). Wat betreft referentieadres vinden we geen significante verschillen tussen beide groepen.

Nieuwkomers

367 dak- en thuisloze jongvolwassenen (30,4%) zijn nieuwkomers. Dit zijn personen die een andere nationaliteit hebben dan de Belgische. De term omvat in deze tekst zowel personen die recent in België verblijven maar eveneens personen die (nog) niet de Belgische nationaliteit verkregen. De meest voorkomende nationaliteiten zijn Afghanistan (56 personen), Slowakije (31 personen), Syrië (20 personen) Marokko (19 personen) en Roemenië (19 personen).

Deze groep jongvolwassenen bestaat voor 36,2% uit vrouwen, wat niet significant verschilt van de Belgische jongvolwassenen.

De samenstelling van het huishouden van dak- of thuisloze nieuwkomers verschilt van deze van de Belgische jongvolwassenen. Nieuwkomers zijn minder vaak alleenstaand (65,5% t.o.v. 77,2%) en hebben vaker een partner (17,8% t.o.v. 9,7%).

De verblijfplaatsen van nieuwkomers verschillen van die van Belgische dak- en thuisloze jongvolwassenen. Nieuwkomers verblijven vaker in een niet-conventionele ruimte (14,3% t.o.v. 7,0%) en dreigen vaker hun woonst te moeten verlaten (10,7% t.o.v. 3,2%). Nieuwkomers verblijven iets vaker in een noodopvang (3,8% t.o.v. 2,7%). Nieuwkomers verblijven dan weer minder vaak in opvang of tijdelijk verblijf (16,2% t.o.v. 23,0%), ze moeten minder vaak een instelling verlaten (8,0% t.o.v. 11,4%) en verblijven minder vaak bij familie of vrienden (42,9% t.o.v. 47,5%). Nieuwkomers verblijven iets minder vaak in de openbare ruimte (3,0% t.o.v. 4,0%).

De aanleiding om dak- of thuisloos te worden is anders voor nieuwkomers dan voor de Belgische jongvolwassenen. Bij nieuwkomers is dit vaker omwille van immigratie (32,2% t.o.v. 2,0%), een ongeschikt/onbewoonbaarverklaring (12,8% t.o.v. 5,5%) of een actie van de huisbaas (renovatie, verkoop;

4,6% t.o.v. 1,3%). Nieuwkomers worden dan weer minder vaak dak- of thuisloos door een verslaving (3,8% t.o.v. 8,3%), een psychische problematiek (3,3% t.o.v. 13,3%), een conflict met familie of vrienden (19,3% t.o.v. 45,5%) of relatieproblemen (8,2% t.o.v. 18,2%)

In vergelijking met hun Belgische leeftijdsgenoten hebben nieuwkomers minder vaak een werkloosheidsuitkering (1,7% t.o.v. 7,5%) en minder vaak een (equivalent) leefloon (37,5% t.o.v. 59,9%). Nieuwkomers hebben vaker een informeel inkomen (7,9% t.o.v. 1,8%) of geen inkomen (35,8% t.o.v. 12,7%).

Nieuwkomers hebben vaker dan Belgische jongvolwassenen geen gezondheidsproblemen (49,2% t.o.v. 36,5%). Ze hebben minder frequent een (vermoeden van) verstandelijke beperking (6,5% t.o.v. 16,2%), minder vaak een (vermoeden van) psychische problematiek (13,3% t.o.v. 26,4%) en minder vaak een (vermoeden van) verslaving (8,2% t.o.v. 21,6%).

Nieuwkomers zijn vaker minder dan 3 maanden zonder stabiele woonplaats dan Belgische jongvolwassenen (21,4% t.o.v. 27,5%). Toch zijn nieuwkomers sterker vertegenwoordigd in de groep die al meer dan 2 jaar geen stabiele woonplaats meer heeft (18,3% t.o.v. 10,7%).

Nieuwkomers hebben minder vaak een actieve begeleiding bij het OCMW dan Belgische jongvolwassenen (69,8% t.o.v. 81,0%) en minder vaak een referentieadres op het OCMW (7,7% t.o.v. 24,5%).

6.2 Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking

157 dak- en thuisloze jongvolwassenen hebben een (vermoeden van) verstandelijke beperking. Zoals we reeds beschreven, hebben opmerkelijk meer jongvolwassen dak- of thuislozen (13%) een vermoeden van verstandelijke beperking dan volwassenen (6%).

We vinden hier 37,7% vrouwen, wat niet significant verschilt van de groep jongvolwassenen zonder (vermoeden van) verstandelijke beperking. Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking hebben vaker de Belgische nationaliteit (83,8% t.o.v. 66,5%).

In vergelijking met jongvolwassenen zonder een (vermoeden van) verstandelijk beperking, ontvangen deze jongvolwassenen vaker een ziekte- of invaliditeitsuitkering (10,5% t.o.v. 2,3%) en vaker een uitkering voor personen met een handicap (9,2% t.o.v. 1,1%). Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking hebben wel minder vaak een informeel inkomen (0,7% t.o.v. 4,0%) en minder vaak geen inkomen (10,5% t.o.v. 21,1%) dan jongvolwassenen zonder (vermoeden van) verstandelijke beperking.

Deze jongvolwassenen verblijven vaker dan jongvolwassenen zonder (vermoeden van) verstandelijke beperking in opvang of tijdelijk verblijf (26,8% t.o.v. 19,9%). Ze verblijven iets vaker in noodopvang (4,5% t.o.v. 2,8%), iets vaker in een instelling (12,7% t.o.v. 9,9%) en iets vaker bij familie/vrienden (46,5% t.o.v. 45,7%). Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking verblijven minder vaak in een niet conventionele ruimte (5,1% t.o.v. 10,2%) en dreigen minder uit huis gezet te worden (1,3% t.o.v. 6,3%). Deze jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking verblijven iets minder vaak in de openbare ruimte (1,9% t.o.v. 4,0%) dan jongvolwassenen zonder (vermoeden van) verstandelijke beperking.

De samenstelling van het huishouden van jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking verschilt met die van jongvolwassen dak- en thuislozen zonder (vermoeden van) verstandelijke beperking. Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking zijn vaker alleenstaand (82,2% t.o.v. 72,4%) en hebben minder vaak een partner (5,7% t.o.v. 13,1%).

Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking worden vaker dak- of thuisloos omwille van een uithuiszetting door de huisbaas (16,3% t.o.v. 9,6%), relatieproblemen (24,0% t.o.v. 13,9%), een conflict met familie of vrienden (49,4% t.o.v. 34,6%), een psychische problematiek (22,7% t.o.v. 7,9%), financiële redenen (14,3% t.o.v. 8,3%) en een ontslag uit een instelling (20,1% t.o.v. 9,1%). Ze worden minder vaak dak- of thuisloos omwille van een ongeschikte of onbewoonbare woning (3,2% t.o.v. 8,2%) en immigratie (0,6% t.o.v. 12,6%).

Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking hebben vaker dan jongvolwassenen zonder (vermoeden van) verstandelijke beperking een fysieke beperking (5,2% t.o.v. 1,7%), vaker een (vermoeden van) een psychische problematiek (43,5% t.o.v. 19,4%) en vaker een (vermoeden van) verslaving (26,6% t.o.v. 16,2%).

Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking kenden vaker een verblijf in de jeugdhulp (48,3% t.o.v. 19,1%) en ze verbleven ook vaker in een psychiatrische instelling (31,0% t.o.v. 10,3%).

De duur van de periode zonder stabiele woonplaats verschilt niet significant tussen jongvolwassenen met en zonder een (vermoeden van) verstandelijke beperking.

Jongvolwassenen met een (vermoeden van) verstandelijke beperking krijgen niet significant vaker een actieve begeleiding door het OCMW. Ze hebben wel vaker een referentieadres op het OCMW (26,4% t.o.v. 18,5%).

6.3 Acut dakloze jongvolwassenen

Tijdens de telnachten waren 147 jongvolwassenen (12,2%) acut dakloos. Zij verbleven op straat (45 personen), in een noodopvang (36 personen), in een auto (10 personen), een tent (27 personen), een kraakpand (27 personen) of een garage (2 personen).

Vrouwen zijn minder vaak acut dakloos dan mannen (22,4% t.o.v. 41,2%). Acut dakloze jongvolwassenen hebben minder frequent de Belgische nationaliteit (63,3% t.o.v. 69,6%).

Bij jongvolwassenen die acut dakloos zijn is de aanleiding frequenter immigratie (18,1% t.o.v. 10,1%), minder vaak een conflict met familie of vrienden (27,8% t.o.v. 37,5%) en minder vaak geweld (1,4% t.o.v. 5,2%) dan bij jongvolwassenen die niet acut dakloos zijn.

Wat betreft hun gezondheid, hebben jongvolwassenen die acut dakloos zijn vaker een (vermoeden van) verslaving dan jongvolwassenen die niet acut dakloos zijn (26,4% t.o.v. 16,2%). 31,3% van de acut dakloze jongvolwassenen heeft geen gezondheidsproblemen, wat minder vaak is dan de andere jongvolwassenen (41,7%).

8 jongvolwassenen (5,7%) verbleven ooit in een gevangenis, 30 jongvolwassenen (21,3%) ooit in de jeugdhulp en 21 jongvolwassenen (14,9%) ooit in een psychiatrische instelling.

6.4 Housing First

52 jongvolwassenen behoren tot de doelgroep van Housing First, gedefinieerd als personen die al twee jaar of langer tijd dak- of thuisloos zijn en kampen met een psychische en/of verslavingsproblematiek. Hiermee gebruiken we een relatief strikte afbakening van de Housing First-doelgroep. In de praktijk blijken de voorwaarden tot deelname aan Housing First projecten soms minder streng (bv. chronische dakloosheid geen basisvoorwaarde). Deze strikte afbakening betreft de oorspronkelijke doelgroep, namelijk de meest kwetsbare personen.

16 jongvolwassenen in de housing first doelgroep zijn vrouwelijk. Dit verschilt niet significant van de jongvolwassenen die niet tot deze groep behoren.

Jongvolwassenen in de housing first groep hebben vaker een uitkering omwille van een handicap (7,7% t.o.v. 1,9%)

21 jongvolwassenen van deze doelgroep (38,9%) verblijven momenteel bij familie/vrienden. 5 jongvolwassenen verbleven op straat en 1 persoon in de noodopvang. 9 personen verbleven in opvang of tijdelijk verblijf en 10 personen moeten een instelling verlaten zonder woonoplossing. 6 jongvolwassenen verblijven in een niet-conventionele ruimte.

De aanleiding van de dak- en thuisloosheid bestaat bij deze groep vaker uit een conflict met familie/vrienden (53,8 t.o.v. 35,7%), relatieproblemen (32,7% t.o.v. 14,4%), psychische problemen (30,8% t.o.v. 8,8%), een verslaving (38,5% t.o.v. 5,6%).

Jongvolwassenen met een profiel housing first hebben frequenter een (vermoeden van) verstandelijke beperking (26,9% t.o.v. 12,7%). 18 jongvolwassenen hebben een (vermoeden van) verslaving en een (vermoeden van) een psychische problematiek. 10 jongvolwassenen hebben een (vermoeden van) verstandelijke beperking en een (vermoeden van) psychische problematiek.

Jongvolwassenen in de housing first doelgroep verbleven frequenter dan jongvolwassenen die niet tot deze doelgroep behoren in de gevangenis (20,0% t.o.v. 6,3%). Ze verbleven ook vaker ooit in de jeugdhulp (38,0% t.o.v. 22,5%) en vaker ooit in een psychiatrische instelling (42,0% t.o.v. 11,7%)

HOOFDSTUK 3: EEN KWALITATIEVE UITDIEPING VAN DE ERVARINGEN VAN DAK- EN THUISLOZE JONGVOLWASSENEN

De tellingen tonen aan dat de groep dak- en/of thuisloze jongvolwassenen een zeer heterogene groep is, wat vraagt om een genuanceerd en dynamisch inzicht in hun vaak woelige trajecten.¹ Achter de cijfers en profielkenmerken gaan namelijk unieke jongvolwassenen schuil, elk met hun eigen levensverhaal. Een beter begrip van hun complexe ervaringen en trajecten is nodig om tot betere strategieën in beleid en praktijk te komen in functie van de substantiële realisatie van hun rechten.² Hierbij is het belangrijk aandacht te hebben voor de strategieën die jongvolwassenen zelf ontwikkelen, voor de relaties die ze aangaan, en voor hoe ze betekenis geven aan de maatschappelijke hulpbronnen waar ze al dan niet beroep op (kunnen) doen.³

In wat volgt onderscheiden we drie grote thema's, namelijk: (1) de dynamieken die leiden tot dak- en thuisloosheid en de strategieën van agency van de jongvolwassenen om hiermee om te gaan, (2) rechten en hulpbronnen, en (3) toekomstdromen en aspiraties. Om de complexe, woelige verhalen van de jongvolwassenen zoveel mogelijk te laten spreken, worden doorheen de resultaten vijf individuele trajecten visueel in beeld gebracht.

1. Dynamieken die leiden tot dak- en thuisloosheid

Vanuit een **leefwereldoriëntatie** kijken we naar verschillende structurele, institutionele en relationele dynamieken waarbinnen jongvolwassenen navigeren⁴. Vertrekend vanuit de persoonlijke ervaringen en strategieën van jongvolwassenen gaan we op zoek naar verschillende dynamieken die ervoor zorgen dat deze jongvolwassenen (op verschillende momenten) in dak- en thuisloosheid belanden. We kijken hierbij naar structurele, institutionele en relationele dimensies en hoe deze omstandigheden interageren met de agency van jongvolwassenen. Agency verwijst hier niet alleen naar de keuzes die jongvolwassenen maken, maar ook naar hun vermogen om betekenis te geven aan de omstandigheden waarin ze zich bevinden en aan hun eigen identiteit⁵. Deze benadering, waarin de relatie tussen hun leefwereld/biografie en systemische dynamieken in de samenleving de focus van analyse vormen, overstijgt benaderingen die de oorzaken van dak- en thuisloosheid opdelen in een combinatie van structurele en individuele kenmerken⁶. Die opdeling miskent de complexe wisselwerking tussen de individuele biografieën van de jongvolwassenen en de systemische krachten waarbinnen ze zich ontwikkelen⁷.

Waar de tellingen een momentopname geven van de problematiek, is er in de afgelopen vijftien jaar een nieuwe onderzoeksbenadering ontstaan die voortbouwt op de notie van trajecten in en uit dakloosheid, of woontrajecten ('housing pathways'). Het doel ervan is de dynamiek van dakloosheid te onderzoeken als een proces eerder dan als een statisch gegeven⁸. De **trajecten of biografieën** van dak- en thuisloosheid zijn vaak complex en volgen geen duidelijk lineair pad. Dit maakt het zoeken naar oorzakelijke verbanden een vaak onmogelijke opdracht. Om tot een beter begrip te komen van de ervaring van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen is het noodzakelijk om precies de grilligheid en heterogeniteit van de trajecten trachten te vatten en te beschrijven.

Ten slotte is het belangrijk te kijken naar de bijzondere uitdagingen waarmee sommige jongvolwassenen geconfronteerd worden en die hun coping- en overlevingsstrategieën mogelijks verder bemoeilijken. Hierbij vertrekken we niet vanuit een idee van individuele kwetsbaarheid, maar kijken we naar sociale ongelijkheden zoals handicap, psychische kwetsbaarheid, gender, migratie, enz. en hoe deze categorieën met elkaar interageren en de agency van de jongvolwassenen beïnvloeden.

1.1 Beperkte toegang tot betaalbare woningen: schaars aanbod en discriminatie

Een eerste, eerder voor de hand liggende oorzaak voor dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen is het beperkte aanbod aan (kwaliteitsvolle) woningen. Het is voor jongvolwassenen in het algemeen een hele opgave de ontwrichte huurmarkt te trotseren, en zeker voor zij met een kleiner budget. Doordat er meer vraag dan aanbod is, zijn er telkens veel kandidaten wanneer een huis of appartement vrijkomt. Bij het aanmelden voor een woning merken de jongvolwassenen die we bevroegen dat zij zeer vaak achteraan de rij komen te staan. Veel huisbazen willen namelijk liever niet verhuren aan jongvolwassenen, en in het bijzonder niet aan jongvolwassenen met een klein inkomen, leefloon of geen inkomen, wat bij zeer veel van hen het geval is. Sommigen geven ook aan gediscrimineerd te worden omdat ze leefloner zijn.

"Ik ga het zo zeggen: een appartement dat juist aan de norm komt, 2 slaapkamers, is gemakkelijk 6-700 euro. En begin maar een keer te gaan werken, rond 1800 in een maand, en dat is al heel veel. [...] Het probleem is: het leven wordt veel te duur voordat een jongere kan zeggen: "Ik ga nu mijn eigen leven gaan opstarten." [...] Er zijn meer jongeren die zeggen aan hun 18-21: "Ik ga nu weg uit huis" dan 80 jaar geleden. Mensen die nu property hebben, zien dat. Het is best voor de beste uit de hoop te pikken, [...] Gelijk iemand die aan het OCMW is, vergeet maar dat je een huis gaat krijgen. Of als je een interim doet, vergeet maar dat je een huis gaat krijgen." [Jasper]

Het is een enorme opgave om met een leefloon of beperkt inkomen een woning te vinden op de privémarkt.

"Een jaar of twee geleden zeker, ik vond dat heel frappant, was er een woning te huur voor 430 euro ofzo, een appartement met 1 slaapkamer. En we werden uitgenodigd om dat te bezichtigen. We stonden daar met 30, zèker met 30, als het niet meer was, kandidaten. Ja dan weet je ook met een leefloon, en dan nog geen huurwaarborg kunnen leggen, het ging nog een lening moeten zijn, maak je geen kans, hé. Als er daar 30 anderen staan die wel al werken of wel al een job hebben, bijvoorbeeld. Dus ja, de private huurmarkt is echt wel een ramp." [Outreacher]

In kleinere gemeenten zijn over het algemeen weinig woonsten voor alleenstaanden. In steden zijn er wel studio's en één slaapkamer appartementen maar die zijn meestal schaars en duur. Koten zouden hier een oplossing kunnen bieden omdat de huurprijs hier doorgaans lager ligt en er vaak ook meer tolerantie is naar geluidsoverlast en dergelijke, maar een domicilie zetten op een kot is niet toegestaan. Ook op de sociale huurmarkt kunnen jongvolwassenen vaak niet terecht door het gebrek aan woningen en de bijgevolg, enorm lange wachtlijsten. Bovendien krijgen mensen in het bestaande toewijzingssysteem van sociale verhuurkantoren vaak minder punten, en dus een lagere prioriteit, toegekend wanneer ze (af en toe) een slaapplek vinden bij vrienden of familie, wat bij jongvolwassenen in dak- en thuisloosheid vaker het geval is (zie ook 1.4).

Als jongvolwassenen dan toch een huis of appartement op de privémarkt vinden, zijn deze vaak van zeer slechte kwaliteit en betalen ze alsnog een zeer hoge prijs, waardoor het op langere termijn ook geen oplossing is. De huizen zijn vaak zeer klein, ongeschikt, vuil en/of onbetaalbaar. De kwantitatieve data tonen aan dat vooral nieuwkomers dak- en thuisloos worden omwille van een ongeschikt- of onbewoonbaarverklaring. Een weinig kwaliteitsvolle woning kan er voor zorgen dat jongvolwassenen (weer) op straat belanden.

"De flat die ik via [organisatie] kreeg was in [stad], 4 kamers voor €530 per maand exclusief kosten, elektrische verwarming en alles. Ik betaalde uiteindelijk bijna niets omdat ik het me niet kon veroorloven. Ik had maar €910 en als ik mijn huur aftrek was er nog €200 voor elektriciteit, en omdat ik zwanger was, was er de (medische) opvolging, de medicatie voor de zwangerschap... Dus uiteindelijk heb ik mijn rekeningen niet betaald. Ik schaam me er niet voor dat te zeggen, want ik moest wel, ik had geen andere keuze dan kleine rekeningen van €10/15 en mijn telefoon te betalen omdat die onmisbaar is en dat is dan alles. " [...] "De flat was te klein, er kwamen maden uit de muur, te veel lasten, te veel huur." [Marine]

En ook bij de sociale woningen is dit soms het geval, zo vertelt een praktijkwerker:

"We hebben meldingen gehad van mensen die in ongeschikte sociale woningen wonen. Zij weten niet wat zij moeten doen, zij weten niet waar zij moeten verblijven en dan komt de inspectiedienst hen ook nog vragen hun kinderen onder te brengen in een gezonde omgeving. Wat er vaak gebeurt is dat hun problemen zich vermenigvuldigen. En het is vaak, volgens onze ervaringen, het moment waarop het kan leiden tot dakloosheid. Want in feite, op straat, vind je je gelijken. Je vindt mensen die net zoveel problemen hebben als jij. En zo ben je minder 'abnormaal' dan in je eigen omgeving." [Sociaal werker]

Ook omwille van hun jonge leeftijd worden jongeren uitgesloten. Zeker wanneer ze minderjarig zijn, blijkt er weinig mogelijk.

"In het middelbaar ben je 'te jong'. Ze denken 'die gaat willen feesten en drinken'. Maar ik ben niet zo, ik ben verantwoordelijk. Ze hebben een beeld van hoe een tiener is. Ik gaf het niet op." [Majid]

Maar ook jongvolwassenen die (net) wel meerderjarig zijn moeten heel wat vooroordelen trotseren die verhuurders hebben met betrekking tot hun jonge leeftijd.

"Naar jongeren toe is er nog veel werk op dat vlak, hé, sociale huisvestingsmaatschappijen die onmiddellijk zeggen: "Nee, aan jongeren niet, want het is toch altijd miserie, het is toch altijd miserie met hen, dus we gaan niet...", daar hebben we wel nog serieus werk. [...] Maar er is een woningtekort tot en met hé, en dat los je niet zomaar op door een samenwerkingsverband aan te gaan, nee, je moet de woningen hebben." [Teamverantwoordelijke]

Zo belanden jongeren in kwetsbare situaties vaak in de handen van huisjesmelkers omdat ze weinig andere opties hebben. Hulpverleners zien dit ook vaak gebeuren:

"De mensen die zich gemakkelijker laten inpalmen door 'slechte' huisvesting, hebben niet de opvoeding en de ervaring gehad om te beseffen dat het niet mogelijk is, en daarenboven is het de vrijheid om hun eigen flat te hebben, dus gaan ze ervoor. Het is een geschenk uit de hemel voor de huisjesmelkers." [Sociaal werker]

Soms zorgt het verlies van een huurwaarborg dat jongvolwassenen op straat belanden. Zo werd bijvoorbeeld een huurwaarborg ingehouden door de huisbaas waardoor de jongvolwassene geen nieuw appartement meer kon huren omdat er niet genoeg geld was voor een nieuwe waarborg:

"Wat me dakloos maakte was dat ik een driejarig huurcontract had en toen ging het gelijk over naar een negenjarig huurcontract. En het probleem is dat de huisbaas zeer, zeer oneerlijk tegen me was omdat ze me mijn huurwaarborg niet gaf. Dat wil zeggen, ik wilde de huurovereenkomst niet verlengen omdat de boiler niet meer werkte. Ik had geen verwarming, ik had geen warm water. Ik moest water koken om mijn haar te wassen en om mezelf te wassen. Maar ook als het buiten regende, regende het in mijn huis, dus ik was niet van plan om een negenjarig huurcontract te verlengen. En omdat er een krasje op de vloer zat, nam ze me de helft van mijn waarborg af, voor een klein krasje, hè? En de andere helft, omdat je in feite elk jaar een onderhoud moet doen van je verwarmingsketel. Elk jaar kwam de loodgieter. Maar ik ben geen loodgieter, ik had nog nooit gezien hoe een boiler wordt onderhouden, ik wist niet dat de loodgieter een grote machine moest brengen om er zuur in te doen of zoiets." [Juliette]

1.2 Niet meer thuis kunnen wonen door moeilijke gezinssituatie door migratie, armoede en/of conflict

Voor veel van de jongvolwassenen die we spraken is een vorm van conflict in het gezin het breekpunt geweest, waardoor ze op straat belanden. Dit kan gaan over ouders die verschillende verwachtingen en overtuigingen hebben, bijvoorbeeld omwille van een relatie waarmee de ouders het niet eens zijn, waardoor er een breuk ontstaat. Hierbij spelen culturele en generationele verschillen binnen het gezin ook

een rol bij sommige jongvolwassenen. Bij enkele meisjes gaat het bijvoorbeeld om weglopen omdat ze anders moeten instemmen met een gedwongen huwelijk. Maar ook het overlijden van een ouder wordt aangehaald als een kantelpunt. Sommige jongeren worden buitengezet door hun ouders:

"Eigenlijk, op mijn 17e verjaardag, was ik het niet die wegging. Op mijn 17e verjaardag kwam mijn stiefvader naar me toe, hij zei: "Ik heb beneden een verrassing voor je, kom naar beneden." Dus op mijn 17e verjaardag, om 7 uur 's ochtends [...] En dan zegt hij tegen me: "Ik heb een verrassing voor je", wat me heel vreemd leek! Dus ik ga naar beneden, een beetje met mijn hoofd in mijn kont, sorry voor de uitdrukking! Ik zeg hallo tegen iedereen, vreemd genoeg, zonder antwoord. In de woonkamer, zie ik 2 rugzakken en een koffer. Cool, ik ga op reis met iemand! Mijn stiefvader zegt dat ik alleen ga. "Het zijn jouw spullen, neem ze, ga weg!" [Gilles].

Anderen zetten zelf de stap om te vertrekken omdat de situatie voor hen niet meer houdbaar is. Dit is niet altijd het gevolg van een concrete gebeurtenis. Een opeenstapeling van spanningen kan ervoor zorgen dat een jongere op 18 jaar beslist om het huis te verlaten.

"Het is een familiebreuk waarbij ze te vroeg worden verlaten, tussen aanhalingstekens, niet per se uit vrije wil. Welnu, er zijn er die ervoor kiezen het familienest te verlaten, maar... We stellen ons allemaal voor, als we 15 zijn, 'Ja, als ik 18 ben, ga ik weg, dan heb ik mijn eigen huis' en in feite realiseren we ons al snel dat als je 18 bent, zonder spaargeld, kun je niet van de ene dag op de andere een flat nemen, je moet de huurwaarborg betalen, enz. En in feite denk ik dat de meerderheid van de jongeren die huisvestingsproblemen hebben, omdat ze, ze hebben de gezinscocon te snel verlaten, uit vrije wil, omdat het er helemaal niet goed gaat, of omdat ze geen aangepaste gezinscocon hadden en dus van de ene dag op de andere moeten ze op zoek gaan naar appartementen met een zeer, zeer beperkt budget. En dat is niet goed." [Sociaal werker]

In andere situaties zorgt de armoedesituatie van het gezin ervoor dat het voor ouders gewoonweg te duur is om nog langer voor de kinderen te zorgen. Zo getuigt een jongvolwassene dat hij op een bepaald moment wel nog thuis kon blijven wonen, maar diens broers en zussen niet aangezien hun moeder anders niet rond zou komen.

"Ik mocht daar niet blijven bij mijn ouders, ik moest daar naar buiten. [...] Zij wonen in een sociale woning en ik mocht daar niet blijven, anders gingen ze heel veel van huur opgaan en we konden dat sowieso al niet betalen. Dus ik moest daar weggaan." [Andries]

Ook de regels omtrent de berekening van sociale huurprijzen op basis van het aantal inwonenden, en het aantal inwonenden met een (tijdelijk) inkomen, speelt hier mee. Bovendien kan ook deze situatie zorgen voor stress en spanningen in gezinnen.

"Het wordt alsmaar strenger hé, voor de armen. Wij zien die huren hier naar boven schieten. Allez, kan je u dat nu voorstellen in sociale huur: dus je bent een kind van sociale huurders. Je bent 18 jaar en beslist om niet meer verder te studeren. Je hebt als jobstudent gewerkt aan uw 16. Dat bedrag wordt bijgerekend om de huur te bepalen van uw ouders. Hoe waanzinnig is dat! Dat klopt langs geen kanten. [...] Hier zegt de overheid: "Nee nee, hij moet bijdragen in de huur en de huur gaat zelfs naar boven." [...] Maar dat is wel jammer dat die mensen dan uit die financiële overweging gaan moeten zeggen tegen hun kinderen: je moet het huis uit. Kinderen die daar totaal niet klaar voor zijn. Het is zo een [...] beleid dat nu gaat maken dat de kinderen zelfs niet in staat gaan zijn om een beetje bijeen te sparen. Ofwel gaan de moeders het dragen ten nadele van zichzelf ofwel gaan de kinderen moeten bijleggen. En ik vind dat in feite niet oké. Want dat zijn net de kinderen die niet studeren, waarvan hun inkomen wordt bijgerekend. Als je dus verder studeert wordt dat inkomen niet meegerekend. Allez, kom. Dus degenen die het sterkst zijn, hebben de voordelen, want die verdienen niks. En degenen die het zwakst zijn, of die dan af en toe een interim gaan doen misschien of misschien dop of OCMW gaan trekken na een tijdje, die hun inkomen gaat wel meegerekend worden. Allez, allez, waar zijn wij mee bezig? Dat lijkt mij echt niet goed en het geeft

hen ook geen toekomstperspectief. Ze kunnen niks opzij zetten. En het zorgt voor spanningen in gezinnen." [Directeur]

Verder zijn er voorbeelden van afwezige ouders en verwaarlozing, waardoor jongvolwassenen het gevoel hebben er alleen voor te staan.

"Ja, in de steek gelaten, ja. Want, zelfs als ik het heb gedaan, mijn moeder, zij... het kon haar niet schelen! Ze zei: "Nou, je doet dit [zelfmoordpoging], je bent gewoon een idioot die dit doet." Toen ze me dat verteld had, zat ik in bad. Ze zag al het bloed en alles op me en ze zei [imiteert]: "Ja je bent een echte idioot!" Toen sloeg ze de deur dicht en dat was het. Maar toen was ik kleiner. Ik was wat, 14 jaar? 14 jaar, 15 jaar... en dat was het." [Meghane]

In verschillende gevallen kampen ouders en/of overige gezinsleden met een alcohol- of drugsverslaving, waardoor hun kinderen (dagelijks) worden blootgesteld aan de gevolgen van (over-) leven met een verslaving. Daarnaast zijn er ook talrijke voorbeelden van geweld binnen gezinnen en misbruik. Dit geweld is gericht op de jongere zelf, een andere ouder, andere familieleden, of een combinatie.

"Drugs, geweld, er was thuis niks anders. Ruzie en zo. We kenden dat niet, warm thuiskomen." [Pieter]

"Ik leefde in een tijd van angst, ik was banger bij mijn familie dan op straat, zij waren mijn angst." [Yousra]

Daarnaast zijn er ook jongeren die door migratie alleen naar België gekomen zijn. Dit brengt ook een complexe gezinssituatie met zich mee, maar gaat niet per se met geweld gepaard (al is dat soms wel het geval). De afwezigheid van familie weegt zwaar op deze jongeren en gezien ze een beperkt of geen netwerk hebben, voelen zij zich ook vaak alleen en nauwelijks ondersteund. Veel niet-begeleide minderjarige vluchtelingen lopen daarom een groter risico om in situaties van dak- of thuisloosheid terecht te komen. Zeker voor zij zonder wettig verblijf wordt het helemaal moeilijk om aan een woning of werk te komen.

TRAJECT JONGERE 1

1.3 Toegang tot werk en inkomen

Veel van de jongvolwassenen waarmee we spraken zijn ongekwalificeerde schoolverlaters. De moeilijke thuissituatie, een gebrek aan ondersteuning of andere problemen zorgen ervoor dat ze het moeilijk kregen op school en uiteindelijk ook de beslissing maakten om er helemaal mee te stoppen. Het niet behalen van een middelbaar diploma maakt het moeilijk om werk te vinden. Jongvolwassenen geven aan dat ze daardoor ook geen huis kunnen huren en zo dus op straat (dreigen te) belanden. Anderzijds vertellen sommigen hoe moeilijk het is om naar school te gaan zonder stabiele thuissituatie, omdat ze zich bijvoorbeeld niet kunnen douchen, geen propere kleren hebben enzovoort. Schoolverlaten en dak- en thuisloosheid gaan dus vaak met elkaar gepaard, al is het niet altijd duidelijk wat de oorzaak of het gevolg is.

Thomas kan maar geen woning vinden omdat potentiële verhuurders zijn inkomen (leefloon) te beperkt vinden. Thomas is volop cv's aan het sturen maar wordt steeds geweigerd omdat hij geen diploma heeft. Het feit dat hij geen diploma heeft behaald weerhoudt hem van heel veel kansen op de arbeidsmarkt. Hij heeft in het verleden al eigenhandig een badkamer gerenoveerd en andere renovatiewerken gedaan. Dat heeft hij geleerd door te doen en mee te kijken met anderen. Hij vindt dat er meer waardering moet komen voor mensen zonder diploma omdat handig zijn ook echt nodig is op de arbeidsmarkt. Deze praktische kennis wordt momenteel ondergewaardeerd waardoor hij maar geen kans krijgt om zich te bewijzen. [Thomas, uit notities onderzoeker]

Omdat het vinden van een job vaak moeizaam verloopt, doen de meeste jongvolwassenen beroep op een leefloon bij het OCMW. Het bedrag dat ze ontvangen, blijkt echter vaak onvoldoende om een gepaste woning te huren, naast andere vaste kosten. Een hulpverlener beschrijft het als een vicieuze cirkel waarin de jongvolwassenen terecht komen:

"Als je al lang in de problemen zit, dan komt school op de achtergrond. Helaas, want op zich is het waar dat een opleiding je helpt om een job te vinden en dat opent deuren. Het is in feite een vicieuze cirkel. Als je geen job hebt, zal je worstelen om een appartement te vinden, en als je worstelt om een appartement te vinden, ben je niet gemotiveerd om een job te vinden. Het is een beetje als een slang die in zijn eigen staart bijt." [Sociaal werker]

Voor jonge moeders is het vaak een nog grotere uitdaging om een job te vinden aangezien ze ook moeten zorgen voor opvang voor hun kind, wat niet vanzelfsprekend is.

"Ik wilde werken, ik had een job bij de [supermarkt] in [plaats], het probleem is dat alle crèches vol zitten of weigeren omdat ik geen vast contract heb en dus geven de kinderdagverblijven de plaats liever aan kinderen waarvan de ouders een vast contract hebben, maar omdat ik een vast contract zou kunnen hebben, maar de crèche wilde het bewijs al eerder, maar de baas wilde het niet omdat er geen zekerheid was dat ... dus als [naam kind] op 18 november naar school gaat kan ik gaan werken, ik heb een plek die op me wacht..." [Monika]

1.4 Problemen binnen (jeugd)hulpverlening en opvang

Soms kunnen bepaalde regels of voorwaarden van het (jeugd)hulpverleningsaanbod ervoor zorgen dat jongvolwassenen op straat belanden. Zo worden jongeren soms buitengezet uit een voorziening omdat ze net niet voldoen aan strenge voorwaarden. Zo'n residentieel verblijf was echter vaak hun laatste optie, waardoor er geen alternatieven meer overblijven.

"Ze verzekerden mij dat ik daar mocht blijven zolang het nodig was, zonder eindtermijn. En begin januari-februari kwam er dan plots een mailtje. Met een eindtermijn. Maar ik heb die niet uitgedaan, ik ben diezelfde dag nog vertrokken. Maak geen beloftes als je ze niet kan waarmaken. Je geeft mensen hoop, serieuze hoop, een nieuw leven, maar met een vingerknip..." [Sven]

Ook jongvolwassenen die op hun achttien een instelling of voorziening verlaten, belanden vaak op straat door een gebrek aan een alternatief en continuïteit van hulpverlening.

“Dus dat zijn al jongeren die al geplaatst zijn meestal om een of andere reden, die op hun 18 dan buiten komen en daar niet echt een netwerk hebben, want ze hebben de hele tijd in een jeugdinstelling gezeten. [...] Ze zijn ook voor een reden geplaatst dus ze hebben meestal geen netwerk om op terug te vallen. En dat zijn meestal de jongeren die dan een tijdje sofasurfen tot dat op geraakt, de vrienden. Dat ze niet genoeg vrienden meer hebben om op terug te vallen en dan zitten ze echt gewoon op straat ook.” [Outreacher]

“Instellingsverleden en ze worden 18 jaar en dan willen ze helemaal geen hulpverlening meer. Ze hebben dat dan gehad, ze zijn het beu en ze gaan het alleen doen, maar dat lukt dan niet. Heel vaak gasten met een instellingsverleden die niet weten hoe je eigenlijk moet starten in het leven.” [Coördinator]

Opvallend is ook dat meerdere jongvolwassenen spreken over gevallen van misbruik en verwaarlozing binnen het pleeggezin waar ze geplaatst werden, nadat ze niet meer thuis konden wonen. Dit zorgt voor traumatische ervaringen, waardoor jongvolwassenen hun vertrouwen in mensen kwijt zijn geraakt en denken dat ze dit om een of andere reden wel zullen verdiend hebben.

In het pleeggezin waarin Thomas terecht kwam, werd hij niet alleen slachtoffer van seksueel misbruik, maar werd hij ook nog eens geconfronteerd met wapengebruik. Thomas is uit zijn gezin weggehaald geweest door verwaarlozing. Omwille van misbruik en verwaarlozing is Thomas al op jonge leeftijd in een pleeggezin terecht gekomen. Maar omdat hij ook daar te maken kreeg met misbruik en geweld is hij in een instelling terecht gekomen. Die gebeurtenissen hebben het vertrouwen in mensen enorm geschaad. [...] Na misbruik binnen het pleeggezin is Thomas vanaf zijn 12 jaar in verschillende instellingen terecht gekomen. Om de twee weken werd hij weer naar een andere instelling gestuurd waardoor hij zijn koffer eigenlijk niet meer moest uitpakken. Op die manier had hij geen vaste woonplek en kon hij zich er nooit thuis voelen. Ook voelde hij er zich enorm aan zijn lot overgelaten. Zo vertelde hij dat de opvoeder die nachtdienst had soms doorsliep terwijl de jongeren een probleem moesten zien op te lossen. Als jongere in een instelling voelde hij weinig steun. [Thomas, uit notities onderzoeker]

1.5 Agency en beperkte speelruimte

Bovenop de problemen die jongvolwassenen vaak ervaren, hebben dimensies van structurele ongelijkheid, marginalisering en uitsluiting dikwijls een invloed op de beslissingen die jongvolwassenen (kunnen) maken en op hun trajecten richting dak- en thuisloosheid. Ze ondergaan deze context niet als passieve wezens, maar beoefenen hun agency door coping- en overlevingsmechanismen te ontwikkelen die getuigen van een enorme veerkracht.

“Wel daar, ik zal weer op straat staan als ik echt ontslagen word. Op dit moment probeer ik een glimlach op mijn gezicht te houden, ik verstop me al heel, heel lang achter een glimlach... Ik weet dat het klinkt als Soprano-teksten, maar het is waar [Lacht]. Ik verberg me achter deze glimlach, maar het is alleen om mensen een beeld te geven. Om hen te tonen dat ik positief blijf ondanks alles wat op mijn pad komt, als ik negatief begin te worden, is dat het begin van het einde! En dan... Doorgaan!” [Gilles]

Jongvolwassenen in kwetsbare situaties maken in die geest ook bepaalde beslissingen die zij nodig zien om het uit te houden in hun situatie, zoals het uitstellen van betalingen om voedsel te kunnen kopen:

“Ik ga eerlijk zijn, vroeger heb ik niet altijd de makkelijkste keuzes moeten maken. Het was dat of dat. En ik heb soms wel een keer verkeerde keuzes gemaakt, maar nu zit ik weer op het goede spoor terug. [...] Op dat moment was mijn vriendin dan ook in verwachting, we zijn het [kind] jammer

genoeg kwijtgespeeld, maar ze at meer. Dus, we moesten dan kiezen: huur betalen of eten gaan halen. De keuze is dan rap gemaakt voor mij. [...] Maar ik heb mij zelf dan ook wat in de miserie gestoken dan hé. Ja, ik zeg het.. Keuzes moeten maken, hé. [...] Dat was één maand geen huur betalen, en dan konden we die maand eten en nog sparen voor de volgende maand. En zo deden we dat dan, zodat ze mij nooit kunnen buitensmijten gerechtelijk. Maar dan werd die maand dat ik niet betaald heb, dan werd dat ingehaald per maand eigenlijk, dan kwam een stukje erbij. Dus nu is het veel duurder geworden." [Andries]

Jongeren gebruiken ook drugs en alcohol om problemen even te vergeten, of stelen om geld te hebben om te eten. Keuzes zoals deze staan niet los van de ruimere maatschappelijke context en de omstandigheden waarin de jongvolwassenen moeten overleven.

Om aan geld of benodigdheden te komen heeft hij niet altijd de meest legale beslissingen genomen. Daarom vroeg ik hem of hij het achteraf gezien anders zou gedaan hebben, of hij misschien met de kennis die hij nu heeft andere keuzes in het leven zou gemaakt hebben. "Ge moet de kans gehad hebben, hé. Als ge de kans niet krijgt,... Er is geen andere manier, alles is te duur." [Sander, uit notities onderzoeker]

Jongvolwassenen 'kiezen' hiervoor omdat ze geen andere oplossing zien op dat moment. We zien hier dus dat de leefwereld van dak- en thuisloze jongvolwassenen samenhangt met het systeem dat er niet (voldoende) in slaagt hen te beschermen.

"Gewelddadige diefstallen, afpersing, handel in gestolen goederen omdat ik in het verleden geen keuze had. Nu heb ik een keuze en ik heb geen zin die dingen te herbeginnen. Ik wil het niet meer doen. Het is niet dat ik het niet wil, het is dat ik er geen zin meer in heb. [...] Wel, vroeger omdat ik geen inkomen had, had ik niets, dus had ik niet veel opties dan te stelen. Nu heb ik een inkomen, ik heb alles wat ik nodig heb, dus ik heb een keuze. De keuze is aan mij. En het is niet altijd makkelijk, maar ik ga er mee om." [Jérémy]

Jongvolwassenen maken binnen de grenzen van het systeem soms keuzes die hen net niet vooruit helpen. Een hulpverlener linkt dit aan een gebrek aan netwerk en ondersteuning.

"De jongeren die we nu bereiken hebben een grote draagkracht/draaglast. Ze moeten alles zelf doen, alles zelf beslissen. Ze hebben niemand om eens te bevragen, om hulp te vragen. Zo nemen ze soms beslissingen waarmee ze nog meer in de problemen komen." [Outreacher]

Hoewel sommige strategieën wel doordacht zijn, en ook het doel kunnen hebben hun leven op langere termijn te verbeteren, kunnen ze soms ongewild ook nefaste gevolgen met zich meedragen. De marge om 'verkeerde' keuzes te maken, of om die gevolgen op te vangen, is tegelijk zeer klein.

"Ik was aan het denken van kijk, wat kan mij het gemakkelijker maken? Het eerste gedacht was van 'een rijbewijs'. Ik heb geen diploma, maar als ik een rijbewijs heb, gaan de deuren open. Je kan zeggen van: "Kijk, ik heb een rijbewijs, ik kan in [andere stad] gaan werken, ik kan daar gaan werken..." Toen ik mijn eigen wagen aankocht, gingen er nog een keer meer deuren open. Van kijk, ik heb nu mijn eigen wagen, ik kan nu die plekken bereiken. [...] Ik ben dom geweest, ik heb van de eerste keer een nieuwe auto gekocht. Ik zit nu met een snoer rond mijn nek van kijk ja, elke maand moet je dat betalen. [...] Mijn wagen kost €315 per maand." [Jasper]

Voor veel jongvolwassenen is het belangrijk dat ze (terug) bij hulpverlening kunnen aankloppen. Niettemin wordt vaak duidelijk dat ze dan hun 'kans verkeken hebben' en worden ze bijvoorbeeld van de wachtlijst gehaald, zijn ze ergens niet meer welkom of worden ze als 'lastige gevallen' geweerd.

Jongvolwassenen hebben tegelijk net als iedereen het recht om blauwe plekken op te lopen. Ze hebben vaak een groot wantrouwen tegenover bepaalde instituties en hebben al heel wat ontgoocheling meegemaakt. Hierdoor willen ze geen begeleiding meer en is het ook zeer moeilijk hen hiertoe te

motiveren; ze zijn vooral ambivalent. In deze context haalt een hulpverlener aan dat er achter het weigeren of niet aanvaarden van hulp ook een vraag schuilgaat en dat hulpverlening hier voldoende sensitief voor moet zijn en blijven:

"Achter een 'niet-vraag', zit een vraag naar iets. Deze proberen te ontdekken en de weg te wijzen lijkt me belangrijk. We moeten werken aan het feit dat wanneer jongeren niets zeggen, ze toch iets zeggen. Ze hebben nood aan wegen en perspectieven die worden uitgestippeld. Ze zullen tegen zichzelf zeggen dat die route misschien wel interessant is. Dit betekent niet dat ik als maatschappelijk werker een te grote rol moet spelen in het traject van de persoon, helemaal niet [...] Voor mij betekent het dat ik een weg open door het suggereren van verschillende pistes. En te horen dat een 'niet-verzoek', een 'niet-uitdrukking' van iets niet betekent dat er niets te verwachten valt." [Maatschappelijk werker]

Een outreacher geeft hier aan het gevoel te hebben dat jongvolwassenen vaak geen eigen strategieën van betekenisverlening meer gegend worden:

"Als je in de miserie zit dan mag je geen keuzes meer maken. Dakloos zijn is (meestal) geen bewuste keuze. Het eerste het beste appartement dat moet je maar pakken. Een gast die ik kende vond een appartement. Het OCMW zegt: 'Wij hebben hier nog wel wat oude meubels'. Hij wou ze niet. Het OCMW vond hem ondankbaar. Wat voor iemand anders niet meer goed is, moeten zij maar met beide handen aanpakken?" [Outreacher]

Ondanks de keuzes die ze maken blijft de hele situatie uiteraard enorm moeilijk en verwarrend voor jongvolwassenen, vooral als ze niet ervaren dat ze ergens een thuis hebben.

"In feite, is het ingewikkeld. Ik heb spijt zonder spijt. Waar ik het meeste spijt van had, was dat ik geen dak boven mijn hoofd had. Op een dag heb je alles, je bed, je kamer, je matras en alles. Van de ene dag op de andere, ga je weg en heb je helemaal niets... Je hebt een salaris maar je weet niet waar je heen moet... Links of rechts? Dat is waar het allemaal om draait..." [Hugo]

1.6 Uitdagingen

Jongvolwassenen krijgen tijdens hun trajecten te maken met uitdagingen die hun mogelijkheden beïnvloeden. Dit zijn moeilijkheden waarmee ze geconfronteerd worden in hun jeugd of later in hun leven zoals psychische kwetsbaarheid, middelenmisbruik of een handicap. Hoewel (het vermoeden van) een verstandelijke beperking sterk naar voor komt in de tellingen bij de groep dak- en thuisloze jongvolwassenen (zie hoofdstuk 2), kwam deze niet aan bod in de verhalen van de jongeren. Jongvolwassenen krijgen daarenboven ook te maken met sociale ongelijkheden die structureel gereproduceerd worden op basis van onder andere armoede, migratie en gender.

Op het kruispunt van deze verschillende categorieën en ervaringen ontstaan verschillende vormen van uitsluiting en ongelijkheid, die het bijzonder moeilijk kunnen maken voor jongvolwassenen om uit hun dak- en thuisloze situatie te geraken.

Suïcidale gedachten en pogingen, trauma en eenzaamheid

De kwantitatieve resultaten tonen aan dat 1 op 4 dak- en thuisloze jongvolwassenen kampen met een (vermoedelijke) psychiatrische problematiek. Meer dan de helft van de bevroegde jongeren in het kwalitatieve onderzoek geven aan psychische problemen te hebben. Hierbij is het moeilijk na te gaan of deze de oorzaak of het gevolg zijn van een situatie in dak- of thuisloosheid. De twee zijn namelijk sterk verweven met elkaar. Maar in bijna elk verhaal komt er een voorbeeld van een vorm van psychische kwetsbaarheid terug waardoor het belangrijk is hier voldoende aandacht voor te hebben. Meerdere jongvolwassenen geven ook aan met suïcidale gevoelens te kampen en sommigen onder hen ondernamen pogingen tot het beëindigen van hun leven.

De traumatische dingen die jongvolwassenen meemaakten hebben een enorme impact op hun leven vandaag. Zowel de conflictueuze situaties in gezinnen en in andere relaties, het vluchtverhaal van sommigen, periodes van onstabiele huisvesting, gekenmerkt door een gebrek aan comfort en veiligheid, kunnen traumatische ervaringen met zich meedragen. Vooral buiten moeten slapen wordt als bijzonder problematisch omschreven.

Het is van belang de psychische problemen waar jongvolwassenen mee kampen als een dynamisch iets te zien, dat door hun hele leefsituatie snijdt.

"Tijdens mijn jeugd zat ik in een pleeggezin waar ik 18 jaar lang dagelijks werd mishandeld door de vrouw van mijn pleeggezin, die ook in mijn hoofd had gestopt dat 'jij, hoe dan ook, niets bent, je bent niemand. Je bent mijn dochter niet, je bent het niet waard om van gehouden te worden. Niemand zal ooit van je houden.' Als mensen dit 18 jaar lang tegen je zeggen, denk je dat het normaal is dat ze je mishandelen. Je denkt: 'ik verdiende het', dat is alles. En dat is wat er gebeurde, wat me veel tijd kostte om te begrijpen. Uiteindelijk, dat ik het niet verdiende, dat hij het probleem was en niet ik, dat ik eigenlijk niets gedaan had." [Juliette]

Middelenmisbruik/verslaving

Jongvolwassenen geven aan gebruik te maken van verdovende middelen om te ontsnappen aan hun moeilijke situatie. Vanuit de telling leerden we dat 18% van de getelde dak- en thuisloze jongvolwassenen kampt met een (vermoedelijke) verslaving. Ook hier kan middelenmisbruik of verslaving zowel oorzaak als gevolg van dak- en thuisloosheid zijn. Soms beginnen jongeren al te gebruiken wanneer ze nog thuis wonen, bijvoorbeeld als manier om te ontsnappen aan conflicten. Voor anderen gebeurt hun eerste aanraking met bepaalde drugs pas op straat.

"Ik zei dat ik geen geld had en de anderen hadden geld, dus zeiden ze me: "Ga je gang, wil je het testen?", ik zei: "En wat doet dat?", "Oh, je vergeet alleen de slechte dingen uit het verleden." En toen klikte het en nam ik het." [Paul]

Verblijfstatuut en migratieachtergrond

Uit de tellingen blijkt dat van de dak- en thuisloze jongvolwassenen 32 % een tijdelijk verblijfstatuut heeft, en 30% geen wettig verblijf. De rechtspositie van jonge nieuwkomers heeft een grote invloed op de mogelijkheden die ze hebben, en de maatschappelijke hulpbronnen waarop ze als dan niet beroep kunnen doen, wat betreft onderwijs, werk, gezondheidszorg, huisvesting enz. Deze rechtspositie wordt bepaald door het verblijfstatuut, en of iemand gezinsheniger, erkende vluchteling, student of onieburger is, is zeer bepalend voor het soort ondersteuning waarop ze recht hebben. Een erkende vluchteling heeft bijvoorbeeld meer sociale rechten dan iemand die uit een EU-land naar hier kwam. Wanneer het formeel burgerschap van een jongvolwassene beperkt is, kan dit mee leiden tot situaties van onderbescherming en ook dak- en thuisloosheid.

Op de vraag hoe hij in zijn huidige situatie het best zou kunnen geholpen worden kreeg ik maar geen antwoord van Sami. Eerst leek het te liggen aan de taalbarrière, alsof hij de vraag echt niet begreep. Maar later in het gesprek werd duidelijk dat alles wat zich momenteel in zijn leven afspeelt belemmerd wordt door het niet hebben van Europese verblijfspapieren. Zolang dat niet in orde is, kan hij in zijn ogen niet geholpen worden. Hij blijft wel dromen en wil een leven opbouwen maar zonder papieren kan hij niet aan zijn toekomst beginnen werken. [Sami, uit notities onderzoeker]

Daarenboven ondervinden jongvolwassenen met een andere etnische achtergrond of nationaliteit, een donkere huidskleur en/of een 'vreemde' naam nog meer discriminatie en uitsluiting op de huisvestings- en arbeidsmarkt dan hun leeftijdsgenoten.

Gendergerelateerde moeilijkheden

Specifiek met betrekking tot jonge vrouwen, blijkt dat het als vrouw enerzijds nóg gevaarlijker is op straat, maar dat het anderzijds gemakkelijker is om hulp te krijgen. Hier staan vaak wel allerlei diensten tegenover, maar de meisjes voelen dat ze geen andere keuze hebben dan hierop in te gaan. Een aantal van hen zijn ook zwanger of hebben al een kind.

"In feite was hij [haar broer] niet erg fatsoenlijk, in feite werkte hij, maar euh... hij kon geen plek vinden voor ons om samen te wonen, in feite hield hij ervan om te veel uit te gaan, te veel te reizen en dus liet hij me vaak achter bij vrienden van hem en ook bij mannen, dus ik was erg jong en ik kende mannen nog niet in die tijd. Dus het was erg ingewikkeld. [...] ...als je met een man samenwoont, ben je verplicht om... En zo was ik toen niet, dus accepteerde ik het niet, dus toen ik nee zei, zeiden ze: "Hier neem je je spullen en..." [Het liep] heel, heel slecht af, want in feite waren ze ouder dan ik, ze waren echt ik zou zeggen vaders, in de 35 en 40, dus ik was heel, heel bang, vooral omdat ik soms nee zei." [Samantha]

Een aantal jonge vrouwen spreken ook over geweld binnen hun relatie, zowel op emotioneel als fysiek vlak. Door de grote afhankelijkheid die ze hadden ten opzichte van hun partner, was het voor hen zeer moeilijk hier uit te geraken, zeker voor vrouwen die samen een kind hebben met hun partner.

Stigmatisering

Tot slot ondervinden dak- en thuisloze jongvolwassenen allerlei vormen van stigmatisering in de samenleving, om verschillende redenen: door de preciaire situatie waarin ze zich bevinden, omwille van hun armoedesituatie, hun familie, een jeugdhulpverleden, andere huidskleur, verslaving of psychische problemen die ze ervaren. Ook in de contacten met hulp- en dienstverlening geven jongvolwassenen aan geconfronteerd te worden met stigmatiserende of veroordelende opvattingen.

"Daar [de sociale kruidenier] moet je centen voor hebben. Geen optie. Dat was zeker geen optie. Als je geen centen hebt, is dat geen optie. We proberen zulke dingen te mijden, want mensen die het dan wel ietsje breder hebben, die bekijken je dan ook scheef. Dat ga je constant zien als je op straat staat. Ik had nu nog geluk, ik had propere kleren en zo aan. Ik kon dat wassen. Maar er zijn veel mensen die dat niet hebben, en die worden dan bekeken van 'och, ze zitten weer aan de drank, of ze zitten aan dat'. Veel vooroordelen." [Andries]

TRAJECT JONGERE 2

2. Rechten en hulpbronnen: drempels en hefboomen

Een kwalitatieve invulling en uitvoering van het recht op huisvesting dient om dakloosheid te voorkomen, en is gekoppeld aan het recht op publieke voorzieningen in het algemeen, met inbegrip van financiële middelen zoals leefloon, werkloosheidsuitkeringen, kinderbijslag, pensioenen en sociale bijstand en materiële middelen zoals huisvesting en mobiliteit, en andere welzijnsdiensten⁹. Om iedereen adequate huisvesting te bieden, heeft de regering bepaalde beleidsmaatregelen en diensten ontwikkeld, maar de toegang ertoe is vaak ingewikkeld of ontoereikend. Bovendien kan een groeiend aantal dak- en thuisloze personen weinig aanspraak maken op formele sociale rechten omwille van een migratiebeleid, dat hen niet als officiële burger erkent¹⁰. Hierdoor ontstaan in de marge allerlei informele vormen van hulpverlening, vaak vanuit vrijwilligersorganisaties, die materiële noodhulp, voedsel en laagdrempelige ontmoetingskansen aanbieden¹¹.

In de verhalen van jongvolwassenen gaan we op zoek naar de diverse formele en informele hulpbronnen en welzijnsvoorzieningen waar jongvolwassenen in dak- en thuisloosheid een beroep op doen. Kennen ze hun rechten, en het bestaande aanbod? En op welke manier en vanuit welke overwegingen maken ze al dan niet gebruik van maatschappelijke hulpbronnen en dienstverlening? Op die manier proberen we ook de structurele en bureaucratische barrières die de realisatie van rechten mogelijks in de weg staan, te identificeren.

Daarnaast kijken we naar de coping- en overlevingsstrategieën die jongvolwassenen ontwikkelen. Zo krijgen we onder meer inzicht in de alternatieve hulpbronnen die gevonden worden binnen het informele netwerk van dakloze jongvolwassenen (bv. familie, vrienden, burens,...) en in de tekortkomingen van de formele dienstverlening. Gezien het feit dat jongvolwassenen in België tot een gemiddelde leeftijd van 25,5 jaar in hun familie blijven wonen, is de relatie en rol van het gezin hier zeer relevant. Het belang van sociale relaties, in het bijzonder gezinsrelaties, in deze context werd eveneens benadrukt in voorgaand onderzoek naar dak- en thuisloosheid onder jongvolwassenen¹².

2.1 Beroep op (vaak broos) informeel netwerk en sofa-surfen

Het informeel netwerk is een element dat in zo goed als elk verhaal naar boven komt als een enorme steun. Het is dan ook vaak via dat netwerk dat jongvolwassenen meestal aan een slaapplek, een douche, eten, geld, kledij en dergelijke komen. Behalve materiële zaken, vinden ze er soms ook emotionele ondersteuning en de motivatie om verder te gaan.

"Ik heb mijn neef die met me praat en die ervoor probeert te zorgen dat ik geen fouten maak omdat ik ook suïcidaal ben. [...] We hebben al eerder ruzie gehad, maar hij is een persoon die me er doorheen probeert te helpen. Hij probeert me op te vrolijken, zegt 'wees een man, neem een flat, doe dit, doe dat'. En hij heeft gelijk op het einde. Hij heeft gelijk, want zo is het leven. "Ik ben hem 150 euro schuldig en ik vertelde hem dat het op dit moment moeilijk was en hij zei "Ja, neem je tijd om het me te geven", dus op dat vlak weet ik dat ik me nergens zorgen over hoeft te maken."
[Jérémy]

Maar evengoed kunnen ze er mogelijks terecht voor informatie, voor hulp met papieren en procedures, en ook in functie van de doorverwijzing naar bepaalde diensten kan het netwerk een grote ondersteuning betekenen.

"Dus zei hij tegen mij: "Kom op, het kan ons geen zak schelen, kom naar mijn huis, ik heb hier een kleine kamer, de vorige huurder is net vertrokken. Kom hier en doe je papierwerk en zo, dan kun je tekenen en intrekken."" [Leon]

Veel jongvolwassenen vinden (tijdelijk) onderdak bij vrienden. Dit fenomeen dat we kennen als sofa-surfen komt heel veel voor bij alle bevraagde jongvolwassenen. De kwantitatieve resultaten tonen aan dat 46%

van de dak- en thuisloze jongvolwassenen uit de tellingen bij familie of vrienden verblijft. Aangezien dit jongvolwassenen zijn die in contact zijn met hulpverlening of diensten, is dit vermoedelijk een onderschatting. Een duurzame oplossing is dit echter niet. Een van de participanten vertelde ook over haar negatieve ervaringen met het (tijdelijk) verblijven bij vrienden en familie, omdat ze verschillende keren in ruil voor een slaappleaats haar leefloon moest afgeven en daardoor zelf geen eten meer kon kopen.

Jongvolwassenen verhuizen ook vaak van de ene plek naar de andere of 'surfen' dus een beetje tussen verschillende plekken heen.

"Hoe lang ben ik in principe dakloos geweest? Lang... Toch redelijk lang. Ik heb bijna een jaar mijn adres aan het OCMW gehad... [...] Bij vrienden en bij mijn vriendin waar ik nu ben af en toe blijven slapen. Mijn kat heeft dan wel bij mijn ouders kunnen blijven, dus daar hadden ze dan hun voet neergezet bij [persoon SVK], dat hebben ze nog door de vingers gezien. [...] Ik denk dat ik een klein jaar... [...] Bij vrienden, in de auto, bij mijn ma 'in de duik', bij [naam van een vriend] heb ik eventjes gezeten, maar anders, nee." [Andries]

"8 of 9 maanden lang ging ik naar het huis van een vriendin en dan had ik een vriendje en dan ging ik weer naar het huis van een ander vriendje. Ik rouleerde zoveel mogelijk tussen 5 maten en als ik niemand kon vinden, zocht ik een hoekje om mijn spullen te leggen, het was in de zomer dus ik had het niet te koud." [Marine]

Soms wordt er wel een duurzamere oplossing gevonden via het netwerk. Via-via wordt er een woning gevonden, maar ook hier blijkt dit vaak geen ideale of geschikte plek te zijn door de grootte en/of staat van de woningen waar ze in terecht komen.

"En meestal, je merkt, de beste manier voor jongeren om aan een appartement te geraken is via andere jongeren. Als zij in hun gebouw horen van 'ah er is daar iemand die weggaat, er komt iemand vrij' of 'ik ga zelf weg'. Op die manier. [...] Omdat die inderdaad de huisbaas al kent en dat is zo wat anders, dan geraken ze veel rapper binnen dan via... gewoon met random naar een appartement te gaan waar dat er zo een bezichtiging is. Ja en natuurlijk als je zelf kan kiezen tussen een student waarvan je weet dat de mama elke maand gaat betalen en het is in orde versus iemand van het OCMW. De connotatie alleen al is al... ja." [Outreacher]

De personen in hun netwerk maken ook vaak gebruik van een bepaalde vorm van hulpverlening. Ze verblijven in een voorziening, wonen in een sociale woning en/of ontvangen een leefloon. Hieraan zijn meestal strenge voorwaarden verbonden, wat soms voor problemen zorgt wanneer ze een jongere onderdak geven.

"Acht maanden lang logeerde ik bij vrienden, ik deed een week of twee en dan wilden ze naar hun ... ze zeiden altijd: "Je moet gaan want ik ga gepakt worden." Ze waren bij het OCMW dus ze waren bang om gepakt te worden, ze zeiden tegen mij: "Ga en kom over een week terug." En toen had ik geen inkomen dus het was ingewikkeld." [Marine]

Zo kunnen ze hun leefloon of sociale woning verliezen door officieel met iemand samen te wonen, of worden ze gesanctioneerd in de voorziening of soms zelf buiten gezet hierdoor.

"Ik denk dat, bij de meeste doorsneegezinnen, middenklasse gezinnen, daar komt er niemand aan de deur kloppen met de vraag 'mag ik hier vanavond slapen?'. Bij de meer gekwetste, mensen die in meer gekwetste situaties leven, dat doen zij wel. Dat is ook hun uitweg. Zeker mensen die zelf al dakloos geweest zijn, die gaan mensen in huis nemen. Maar als je in een sociale woning woont, wordt je daarvoor gestraft en afgestraft. [...] Die krijgen dan bij wijze van spreken strafpunten. Die komen dan ofwel zelf op straat ofwel moeten ze die andere weer buitensetten. Ofwel mogen ze niet zeggen dat ze erin wonen en is het weer niet wettelijk en is het weer niet in orde en is dat weer gevaarlijk. Dus dat vind ik toch wel een hele moeilijke binnen de wetgeving, dat er... Ik vind

dat voorbijgaan aan het leed van die mensen die in miserie leven, maar ook aan een onvoorwaardelijke solidariteit." [Directeur]

De jongvolwassenen die op straat leven getuigen van een grote solidariteit tussen dakloze personen onderling. Mensen die zich in dezelfde situatie bevinden kunnen vaak heel concreet helpen met zaken die voor hen ook ondersteunend zijn geweest. Ze verwijzen door naar ondersteunende diensten, vertellen elkaar waar het goed is om te slapen, of delen hun weinige eten en spullen met elkaar.

"Ik ontmoette er iemand op straat. Trouwens, ik hoop dat ik nog eens met hem in contact kom, want ik heb zijn nummer niet meer. Ik heb er iemand ontmoet en echt... [...] Hij hielp me ook met mijn procedures want het was niet de eerste keer dat hij op straat was, hij was er al twee en een half jaar. En hij hielp me, hij zei me: "Ga daarheen, doe dit. Terwijl je wacht tot je dossier erdoor is, ga je met me mee, ik ga je wat plaatsen laten zien." En hij is degene die me de plaatsen toonde waar ik overdag naartoe kon, 's avonds, terwijl ik wachtte tot de nachtopvang openging." [Gilles]

In de kraakpanden waar sommige jongvolwassenen terecht komen is er sprake van veel solidariteit onder bewoners, die ondersteunend kan werken. Tegelijk geven jongvolwassenen aan dat dit vaak ook een vuile en gevaarlijke plek is waar veel drugs en criminaliteit aanwezig is, waardoor ze daar vaak een gevoel van onveiligheid ervaren.

Ook grootouders worden vaak aangehaald als een grote bron van steun, zowel op emotioneel vlak, maar ook wat betreft onderdak, geld, het bieden van een referentieadres enzovoort.

"Zonder haar [grootmoeder], ik weet niet wat er van mij was geworden, want als ik iets nodig had, bijvoorbeeld op school, en mijn moeder, nou ja ze wist niet hoe ze het moest kopen of ze wilde het niet kopen of ik weet het niet. Maar zij, voor alles wat ik nodig had, of het nu liefde, familie, materiaal, eten of wat dan ook was, nou zij, zij was daar. Zelfs toen ik, bijvoorbeeld, nu ik een beetje meer middelen heb, beetje bij beetje, vroeger had ik moeite om kleren of schoenen en alles te krijgen. En ze gaf ons altijd geld. Ze hielp me met alles. Ontbrak er iets? Zij was er. Zelfs toen ik niets nodig had, gaf ze nog steeds, ze zei: "Ja, maar je weet maar nooit." en dat was het." [Meghane].

Jongvolwassenen die een relatie hebben benoemen dit ook als grote steun, zowel emotioneel als financieel. Zo is er het voorbeeld van een partner die hotelkamers betaalt.

"Ik en [naam van vriendin], we waren vroeger gewoon maatjes, maar zij is echt degene die me geholpen heeft, want zonder haar zou ik nog steeds daarbuiten zijn, slapend omdat ik niet zou weten waar ik heen moest. En godzijdank is ze daar. Want wat vrienden betreft, is er niet echt iemand die me helpt, behalve mijn beste vriendin, maar goed, zij woont in [plaats], dus dat is lastig! Het is vooral zij die me gered heeft, echt! Daarom, zelfs als we moeilijke momenten hebben, slaan we ons er doorheen [delicaat uitgesproken] omdat ze mijn leven heeft gered en zelfs als dat, als het op een dag zover komt, ik wens het niet, maar als we op een dag uit elkaar moeten omdat er iets mis is of wat dan ook, dan hebben we al gezegd dat we hoe dan ook contact zouden houden omdat ze mijn leven heeft gered en ik soms ook haar leven heb gered. Een paar dingen. Dingen die gebeurd zijn. Dus daar heb je het." [Meghane]

Wanneer een relatie echter stuk loopt, kan dit dan weer voor problemen zorgen, zoals het verlies van huisvesting.

Uit de verhalen van de jongvolwassenen blijkt tegelijk dat hun netwerk zeer broos is. Vrienden en familieleden bevinden zich zelf vaak in een kwetsbare situatie, er zijn conflicten, er is een grote afhankelijkheid, ... Op die manier belanden jongvolwassenen vaak ook (weer) op straat.

"Ik bleef bij vrienden slapen, tot die vrienden ook geen vrienden meer waren." [Sven]

Voor velen blijkt het ook een grote drempel te zijn om hun informele netwerk (steeds) om hulp te vragen. Sommige jongvolwassenen zien zichzelf als een last en willen anderen niet met hen en hun problemen opzadelen. Ze vinden dat ze het alleen moeten dragen of zien op te lossen. Ze ervaren schaamte en schuldgevoelens door hun situatie, waardoor hulp vragen vaak nog moeilijker wordt.

"Ik breng al mijn dagen buiten door als ik kan, nou ja, ik blijf een beetje bij mijn vriendin. Maar omdat ik me slecht voel over mezelf, blijf ik liever buiten dan bij haar, want diep van binnen ben ik nog steeds, nou ja, een persoon met problemen, met verslavingen, dus het is nog steeds gevaarlijk om bij me in de buurt te blijven eigenlijk. Ik weet niet of ik dat op een dag kan, ik weet niet hoe ik ga flippen." [Leon]

Daarnaast geven sommigen aan dat ze het gevoel hebben dat ze (op) niemand kunnen vertrouwen en ze er alleen voor staan.

"Een beroep doen op wie, ik weet het niet. Ik doe een beroep op mijzelf." [Hassan]

"Ik ben liever solo, ik ben graag alleen. Soms denk ik 'waar waren jullie toen ik het moeilijk had?'" [Alicia]

Dit alles leidt dan ook weer tot het gevoel van 'er alleen voor staan', waar zoveel dak- en thuisloze jongvolwassenen mee kampen.

"Als ik met iets zit weet ik niet naar wie ik moet gaan voor steun. Mijn relatie was gedaan en ik wist een week lang niet naar wie ik moest gaan." [Rik]

2.2 Ondersteuning van formele hulp- en dienstverlening

De vormen van hulp- en dienstverlening die dak- en thuisloze jongvolwassenen als zeer ondersteunend ervaren, zijn opvanginitiatieven en de ondersteuning van individuele begeleiders. Het bieden van onderdak en hulp met praktische zaken zoals papierwerk, waar jongvolwassenen op dat moment het meest nood aan hebben, wordt als ondersteunend ervaren.

"De enige plaats die mij helpt is een plaats die [organisatie] heet, dat wil zeggen 's morgens kun je er gaan eten en je kunt er een pakje gaan halen [...] Alleen zij, zij helpen mij, aangezien ik geen identiteitskaart heb, zij helpen mij met het OCMW en dat soort dingen. En er zijn nog andere verenigingen, maar in feite, de eerste keer dat ik bij [organisatie] kwam, Nou, zoals ze zeggen, het raakte mijn waardigheid. Natuurlijk, ik hoef nergens anders heen, zolang ik daar alles heb wat ik nodig heb, zal ik er altijd heen gaan. Het kan me niet schelen of er 'restos du cœur' zijn, het kan me niet schelen dat... Ik heb nog steeds mijn deel van waardigheid in het verhaal!" [Prosper]

Ze spreken ook over specifieke praktijkwerkers die hen enorm vooruit geholpen hebben op verschillende momenten in hun traject, wat het belang van vertrouwen en continuïteit in de begeleiding aantoont. De jongvolwassenen vertellen hoe ze op verschillende momenten geholpen zijn, waardoor ze zo aan bijvoorbeeld een woning of andere vormen van ondersteuning kwamen.

Ik had de zaak en nu kan ik u zeggen dat ik niemand bij [organisatie x] vertrouw, behalve [naam x], want ik weet heel goed dat [naam x], zij zal niets zeggen... Ze herhaalt vaak dat ze onder beroepsgeheim staat, dat is het goede want ze zegt niets. Dus behalve [naam x], [organisatie x] en [organisatie y], vertrouw ik ze niet echt meer. [Organisatie y], dat is [naam y]. Ja, haar vertrouw ik. Ik weet heel goed wie ik kan vertrouwen en wie ik niet meer kan vertrouwen. [...] Toen ik bij [organisatie x] kwam, heb ik ze dagen, weken, zelfs maandenlang bedankt! Want het was aan haar te danken dat ik bij [organisatie x] kwam, elke keer had ze een glimlach op haar gezicht tot nu toe. Ook al was het alleen aan de telefoon, je kunt het horen als ze lacht. Elke keer zei ze tegen me: "Maar maak je geen zorgen, het is mijn werk..." Dus dat is waarom elke keer als ik haar bel ik haar zeg: "Bedankt dat je me bij [organisatie x] hebt binnengehaald...", elke keer antwoordt ze: "Ja maar

nee, het is mijn werk, dat moet niet. We werken voor de mensen, ok! Maar het is waar dat af en toe een bedankje krijgen deugd doet." Ik ga zeggen dat op het gebied van de sociale hulpverlening, dat is echt het woord, op het gebied van de sociale hulpverlening, zij degene was die me aanzette tot actie, zij zei me: "Luister, vandaag ga je naar het OCMW, je vraagt om dit en dat papier, vanavond moet je voor 20.00 uur in de nachtopvang in [plaats] zijn.", dus zij was echt degene die voor me belde. Ik dacht: "Als zij dit voor mij doen, waarom kan ik het dan niet voor anderen doen?" Het is echt het teruggeven van de steun die aan mij werd gegeven." [Gilles]

"Want in feite, moet je weten dat gedurende de 7 maanden dat ik op straat was, er geen enkele dag was, of het nu regende, waaide, sneeuwde of dat ik ziek was of niet, ik was altijd in beweging. Ik wilde van de straat af, ik wilde niet... En op een dag ging ik daar eten en de verantwoordelijke belde me op, hij zei: "Juliette, [organisatie] heeft ons gecontacteerd, we moeten een persoon kiezen om... die ze kunnen helpen en we hebben jou gekozen." Ik was al erg ontroerd, ik zei tegen mezelf: "Ohlala!" En hij zei tegen mij: "We hebben jou gekozen omdat je erg moedig bent. Elke dag zien we je bewegen, elke dag doe je je papieren, we moeten je niets te zeggen. Dus ik was echt super gelukkig en zo kreeg ik deze accommodatie, nou ja de SVK-accommodatie [sociaal verhuurkantoor]". [Juliette]

TRAJECT JONGERE 3

Geboren als baby van moeder met verslaving

Naar pleeggezin

Naar weeshuis

Moeder trouwt en verhuist. 2 jaar stabiel leven

Moeder sterft. Stiefouder wil niet voor hem zorgen. Grootouders helpen financieel.

Kunnen/willen niet voor hem zorgen in het gezin

Moeder in traject om hem terug te krijgen (aan 5-6 jaar)

Problemen op school (meermaals)

Gebruikt spaargeld van ouders om in hotels te slapen

Druggebruik en dealen

In aanraking met politie

Werkt 2 jaar deeltijds

Naar Psychiatrische Afdeling Algemeen Ziekenhuis

Opgepakt aan 17 jaar (7 maand voorwaardelijk gekregen)

Slaapt afwisselend in de nachtopvang, onder een brug of in het station

Opname voor mentale problemen en verslaving van 18 tot 20 jaar

Huurt appartement onder van een vriendin

Leert meisje kennen in PAAZ en gaat samenwonen

Probeert middelbaar af te maken aan 18 jaar

Leert huidige vrouw kennen. Heeft werk.

2.3 Gebrek aan toegang tot en/of kennis over bestaande hulpverlening en rechten

De wachtlijsten van organisaties en voorzieningen worden aangehaald als een groot probleem. Jongvolwassenen moeten soms jaren wachten op een gepaste oplossing, een plaats in een voorziening, een opname, een sociale woning, ... Ze raken hierdoor ontmoedigd wat er op die manier ook weer voor zorgt dat ze een bepaald recht niet opnemen of bepaalde hulpverlening niet aanvragen.

"Als ik het me goed herinner, moet je hier een paar maanden wonen. En het probleem is dat er een grote wachtlijst is... Dus, als je de honderdste bent, moet je wachten tot de lijst naar beneden gaat. [...] En alles wat sociale huisvesting is, het is hetzelfde, je hebt een lange lijst. Ik weet dat mijn oom, dat is al 20-30 jaar aan de gang, hij heeft nog steeds zijn sociale flat niet gekregen." [Hugo]

Sommige jongvolwassenen zijn niet in het bezit van een identiteitskaart of andere belangrijke documenten. Ze zijn deze verloren, niet gaan aanvragen of ophalen, of deze werden nog op het adres van de ouders geleverd waar ze niet meer wonen en met wie ze soms geen contact meer hebben. Hierdoor botsen jongvolwassenen op heel wat praktische en procedurele problemen.

"Behalve dat het probleem was dat, helaas, mijn identiteitskaart verloren was gegaan door een vriend van mij. [...] En mijn bankkaart is onlangs door de bank opgeslokt! Dus 's morgens had ik net een afspraak om het terug te krijgen, maar ze zeggen dat het niet mogelijk is omdat ik geen identiteitskaart heb. [...] Maandag ga ik kijken of ik geschrapt ben, als ik geschrapt ben, weet ik logischerwijs dat ik een voorlopige kaart ga krijgen, ik ga mijn identiteitskaart opnieuw maken, wat me zal helpen om al het andere opnieuw te doen. [...] Maar mijn bankkaart, mijn identiteitskaart, een eigen huis. Dat is wat ik op het moment mis om echt vooruit te kunnen." [Prosper]

Minderjarigen kunnen ook in veel diensten (niet) terecht, maar toch is er een aanzienlijke groep van dak- of thuisloze jongeren jonger dan 18 jaar. Hulpverleners klagen zelf het gebrek aan ondersteuning en voorzieningen voor deze groep aan:

"Voor minderjarigen die weg willen en die vroegtijdig van school zijn gegaan, zijn er eigenlijk maar weinig dingen die bestaan. Dus ja, er is het solidariteitsproject, gelukkig. Maar het is dat vanaf 16 jaar, en soms al op 13 of 14 zijn ze al gestopt met school. En dus is er daar voor mij echt een tekort om aan te werken. Voor voortijdige schoolverlaters die minderjarig zijn, jonger dan 16 jaar, is er niets en dat is echt moeilijk. [Sociaal werker]

Bij jongvolwassenen kan er omwille van negatieve ervaringen in het verleden een zeker wantrouwen ontstaan ten aanzien van hulp- en dienstverlening. Dit is ook verbonden aan de beperkte speelruimte die ze vaak ervaren en eerder in het rapport werd beschreven.

Zoals eerder beschreven is de toegang tot formele sociale rechten voor jonge nieuwkomers afhankelijk van het verblijfsstatuut die ze op dat moment hebben. Daarenboven riskeren sommigen om hun verblijfsstatuut te verliezen als ze beroep doen op sociale zekerheid.

"Wanneer de Dienst Vreemdelingenzaken een reeks personen regulariseert via artikel 9 BIS, wat een humanitaire regularisatie is, eist de vreemdelingendienst dat de persoon werkt of niet afhankelijk is van de overheid. Voor jongeren onder de 25 jaar, voor volwassenen vind ik het al betreuenswaardig dat het verblijfsrecht afhankelijk wordt gesteld van de voorwaarde dat men niet afhankelijk is van de overheid, maar voor jongeren die met hun familie gebroken hebben, die hier nog maar kort zijn, die weinig ouderlijke referenties hebben, voor wie de sociale procedures al moeilijk zijn... Om aan hun verblijf voorwaarden te verbinden is dramatisch vind ik." [Maatschappelijk werker]

Zonder wettig verblijf hebben jongvolwassenen het bijzondere moeilijk om iets van steun te ontvangen. In opvangplaatsen zoals de nachtopvang zijn ze in sommige steden soms niet welkom aangezien ze geen Belgische burgers zijn. Hierdoor verdwijnen zij dan ook vaak volledig van de radar.

De jongvolwassenen ervaren vaak een gebrek aan informatie. Heel vaak horen we hen zeggen: *"Ik wist van niks."*, *"Niemand heeft mij daar ooit over verteld."*, *"Ik wist niet dat dat bestond."* Daarnaast geven de jongvolwassenen aan dat een teveel aan informatie het kluwen van hulp- en dienstverlening vaak ontoegankelijk maakt en ze zo vaak niet weten waar ze terecht kunnen. Zoals een jongvolwassene aanhaalt: *"Er is te veel om te onthouden, ik ben verloren in dit alles."* Met andere woorden, informatie over het bestaande hulpverleningsaanbod geraakt niet of niet voldoende tot bij de jongvolwassenen of is niet voldoende afgestemd op hun leefwereld. Zo lopen sommigen onder andere een leefloon of een slaapplek in de nachtopvang mis.

"Maar ik, ik heb nooit nooit nooit in een nachtopvang geslapen omdat ik niet wist dat het bestond. Niemand heeft me verteld dat je daar kunt gaan eten... je... niemand..." [Marine].

"En het is bijna een schande dat [organisatie], ik heb er zo lang over gedaan om daar achter te komen, want er is zelfs iets voor minderjarigen bij [organisatie]. Dat betekent dat ik al op mijn vijftiende daarheen had kunnen gaan om hulp te vragen en zo. Maar er is mij nooit over verteld, noch over [dienst], noch over [dienst], noch over het OCMW toen ik achttien was, niemand sprak over [organisatie]." [Leon]

Hierdoor belanden de jongvolwassenen in situaties van onderbescherming. Ze maken geen gebruik van bepaalde diensten, ondersteuningsmaatregelen en voorzieningen door een gebrek aan informatie, en zien rechten waar ze formeel aanspraak op kunnen maken (zoals onder andere het recht op wonen en het recht op inkomen) niet gegarandeerd.

Hieruit blijkt ook dat jongvolwassenen veel nood hebben aan praktische hulp. Ze geven voorbeelden van het belang van ondersteunende figuren die hen hierbij geholpen hebben, waardoor ze wel bij diensten of organisaties terecht kwamen waarvan ze zelf het bestaan niet kenden, en zo dus wel gepaste hulp kregen. Ook de school kan hierin een (grotere) rol spelen vinden praktijkwerkers:

"Ik denk dat er ook in het onderwijs daar te weinig wordt op ingezet, op het kennismaken van zo een dingen. [...] Ze hebben allemaal op een gegeven moment onderwijs gevolgd. En ik vind dat ze daar redelijk snel mee mogen beginnen want... [...] Zeker zo dat algemene, het JAC, sorry maar dat is de start der start hé voor jongeren. Maar dat is zelfs niet gekend bij de meeste jongeren, wat ik al hallucinant vind." [Outreacher]

Tegelijkertijd geven praktijkwerkers ook zelf aan dat ze worstelen met de kwestie hoe ze informatie toegankelijk kunnen maken voor jongvolwassenen in een kwetsbare situatie:

"En, wat inkomen betreft, zijn er wel veel mensen die het nodig hebben, maar die het niet weten op wat ze recht hebben. Ze weten dat gewoon niet. Ze hebben geen toegang tot de informatiekanalen die geacht worden dat wij allemaal lezen, of dat wij horen of zien of weet ik veel wat. Maar zij zien dat niet, zij weten dat niet. En als ze dan toch nog iets horen, dan denken ze altijd 'het is niet voor mij', 'dat zal niet voor mij zijn'. Dus zie je het, dat vind ik ook nog een moeilijke, van 'hoe communiceer je het best?'. Wij hebben eigenlijk het voordeel dat wij als straathoekwerker tijd en ruimte hebben, we mogen naar die mensen gaan, we mogen met handen en voeten uitleggen, we mogen meegaan met hen, we mogen binnengaan... Hé, dat zijn allemaal drempeltjes die je kan wegwerken, maar ik vind het nog altijd moeilijk, want er is nog altijd een grote groep die het niet weet. En jongeren al zeker niet." [Coördinator]

2.4 Ontoegankelijke communicatie vanuit formele hulp- en dienstverlening

De communicatie die jongvolwassenen bereikt vanuit hulp- en dienstverlening is vaak te complex. De uitleg die jongvolwassenen krijgen bij bepaalde diensten, de brieven die ze ontvangen of de procedures die ze moeten doorlopen zijn vaak in een moeilijke en ontoegankelijke taal geformuleerd, die niet afgestemd is op jongvolwassenen (in kwetsbare situaties).

"In feite zit ik al sinds mijn vijftiende in deze huurcontracten. Want, kom op, zodra ik bij [organisatie] kwam en ze me mijn eerste sociale woning gaven, moest ik van alles invullen, elke dag moest ik contracten invullen en chop-chop, om de andere dag moest ik contracten invullen. En het maakte me niet zo kwaad als het nu doet. Zoals toen ik me inschreef voor het OCMW, is er veel papierwerk, je moet veel dingen doen met de kinderbijslag, de rechter, wat dan ook. Met, nou ja, zelfs het OCMW daar ook, die in [stad x], die in dingen, dat vond ik niet erg. Maar daar, het is ingewikkeld, ik weet niet waarom. [...] Ik heb een vriend in [stad x], in feite toen ik bij het OCMW in [stad y] kwam zei hij tegen mij: "Nou luister, aangezien je daar veel verblijft en je niet echt een bewijs hebt van..." Ik had een bewijs van huisvesting in [stad y] nodig en dat had ik niet. Hij zei tegen mij: "Ga je inschrijven bij het OCMW in [stad x]". En het OCMW van [stad x] weigerde me, dus ik ga naar het OCMW, hoe heet het? Ik denk dat het zo was daar bij [stad z], omdat ik een vriend had die daar woonde, om te vragen of ik me daar kon inschrijven. Maar omdat ik in [plaats] woon, kon ik me daar niet inschrijven. Daarom kon ik me ook niet inschrijven in [stad x], dus moest ik terug naar het OCMW in [stad y], moest ik allerlei trucs uithalen, ontmoette ik een vriendin, einde verhaal." [Leon]

Zelfs hulpverleners geven aan dat zij de brieven die jongvolwassenen ontvangen ook niet altijd goed begrijpen.

"Alles wat huisvesting, administratie, die dingen is, daar had ik geen idee van. Ik bedoel, ik moet het op het werk leren en dus ik ben net zo verloren als de jongeren in dat opzicht. Dit ontbreekt in de opleiding van opvoeders." [Sociaal werker]

"Niet gezeverd, er is eens een jongere naar mij gekomen met een brief van justitie en ik wist zelfs niet of de uitspraak positief of negatief was." [Outreacher]

De jongvolwassenen die wel contact hebben met bepaalde diensten klagen over het gebrek aan goede communicatie en afspraken. Zo kreeg een jongvolwassene een deurwaarder over de vloer door een fout van diens budgetbeheerder. Hij had al heel wat schulden door een opname in een psychiatrische afdeling en een operatie, maar plots kreeg hij een deurwaarder op bezoek omdat er een rekening niet betaald was. De budgetbeheerder was dat vergeten. Aan een andere jongvolwassene was door een hulpverlener beloofd dat hij na zijn opname opnieuw in zijn appartement kon intrekken. Maar toen hij terug kwam, waren er mensen zijn appartement al aan het leegmaken. In nog een andere situatie werd een jongvolwassene beloofd dat hij aanspraak kon maken op een huursubsidie omdat hij na een periode van dakloosheid een woonst had gevonden. Aangezien hij via artikel 60 tegelijk ook vrij snel tijdelijk aan werk was geraakt, en nét te veel verdiende, bleek hij de huursubsidie uiteindelijk echter te mislopen. Nochtans had een OCMW-medewerker hem vooraf verzekerd dat dit niet zou gebeuren.

Ook de algemene (on)bereikbaarheid en het gebrek aan begrip van bepaalde hulpverleners wordt door jongvolwassenen aangekaart:

"Ze is aardig en zo, ze is mijn eerste assistente sinds ik er ben, maar ze is er één dag per jaar. Als ik haar e-mails stuur, soms, ja, antwoordt ze onmiddellijk, soms duurt het een week of twee voor ze antwoordt. Als ik haar om een afspraak vraag lijkt ze wel dood, ja ze is een geest. En juist dat zet me elke keer onder druk: "Ja, je moet dit doen, je moet dat doen in een... Omdat je dat niet gedaan hebt...", ik weet niet wat, zo'n afspraak, terwijl ze er niet eens was" [Leon].

“Op plaatsen waar je eigenlijk verwacht dat ze je begrijpen... allez, je loopt met je kop tegen de muur soms. Allez, van een gewone mens in de straat is dat ook erg, maar als een sociale dienst je ook op die manier bekijkt...” [Andries]

2.5 Regels van de hulp- en dienstverlening vaak niet goed afgestemd op de leefwereld van de jongvolwassenen

Regels binnen voorzieningen of opvang

De regels binnen voorzieningen of opvanginitiatieven, die verwijzen naar de voorstructurering van hoe gewerkt wordt, zijn vaak niet (voldoende) op maat van jongvolwassenen. Zo zijn veel diensten bijvoorbeeld enkel tijdens de kantooruren geopend, maar veel jongeren zitten dan op school, wat deze diensten zeer ontoegankelijk maakt voor hen. *“Depressiviteit heeft geen werkuren.”, zegt Jasper hierover.* Bovendien, zoals deze jongvolwassene aangeeft, is het daarnaast vaak zeer moeilijk het overzicht te houden en verplichtingen na te komen wanneer iemand probeert te overleven op straat:

“Ik moet één keer per maand naar een juridisch assistent. Ik moet één keer per maand naar een psychiater. En normaal moet ik een beroep hebben, maar het beroep, ik wacht nog steeds op een telefoontje, dat ik helaas nog steeds niet heb gekregen. Maar in ieder geval, door op straat te zijn is niet makkelijk om iets te regelen.” [Jérémy]

Zoals eerder vermeld, proberen dak- of thuisloze jongvolwassenen vaak bij elkaar te wonen om de kosten te drukken. Echter, hier vormt regelgeving omtrent uitkeringen potentieel een struikelblok. Door samen te wonen dreigen zij en/of hun vrienden die een uitkering krijgen namelijk een (deel van hun) uitkering te verliezen. Veel jongvolwassenen gaan alsnog samenwonen, maar dan meer verdoken zodat de vrienden waarbij ze logeren niet door hen benadeeld worden. Ook voor sommige ouders kan dit een reden zijn waarom hun kinderen niet meer thuis kunnen wonen.

Overnachten bij vrienden die in een voorziening of een opvangwoning wonen, komt vaak voor bij jongvolwassenen zonder vaste plek. Ook hier zijn de regels niettemin streng en kunnen vrienden bijvoorbeeld buitengezet worden uit een voorziening omdat ze iemand bij hen laten logeren. Een voorbeeld hiervan is een jongvolwassene die al twee maanden op een wachtlijst stond voor een opvanghuis. Hij werd echter van de lijst geschrapt nadat aan het licht kwam dat hij een paar nachten bij zijn broer, die daar wel al een kamer had, geslapen had:

“Uiteindelijk omdat ik daar woonde bij mijn broer, hebben ze mij eigenlijk gewoon ervan gesmeten. Omdat... dat was tegen de regels. Maar we wisten dat wel, maar... Uiteindelijk hebben ze mij dan gewoon niet meer willen helpen. [...] Deze nacht was het nog in orde om te slapen daar, en de volgende dag moest ik weg zijn of anders werden we alle twee buitengezet. [...] Ze hebben mij direct geschorst, en eraf gehaald. [...] Ja, ik ben daar heel kwaad over geweest, hé. Ze hebben zelfs niet willen luisteren! Ze hebben zelfs niet willen luisteren. Hun waarheid was hun waarheid, en dat was het. [...] En [straathoekwerker] had dan eigenlijk gekeken om me toch weer op de wachtlijst te zetten, maar ik heb dan gezegd van: “Pfft, als ze mij toch maar zo maar behandelen, dan moet het voor mij niet meer.” Dat was dan een puur principe van mij. Dan was ik op dat moment liever dakloos dan dat ik daar zou blijven. [...] Ik was op dat moment al twee maanden aan het wachten. Ik stond al twee maanden op de wachtlijst, maar er was geen kamer vrijgekomen, en het was bijna aan mij. Het was bijna aan mij. Ik denk dat het nog maar een maandje moest duren of het was aan mij.” [Andries]

Wanneer er wel een oplossing kan worden gevonden, blijkt deze in de praktijk vaak niet op maat van de jongvolwassenen te zijn:

“Ik wachtte op de beslissing en hij vertelde me dat ik in een pleeggezin zou worden geplaatst, toen raakte ik in paniek en nadat hij het dossier afsloot, heeft hij niet eens geprobeerd een andere

oplossing te vinden of wat dan ook. Omdat ik weigerde, sloten ze alles af. Ik zou heel graag gewild hebben dat ze naar andere oplossingen hadden gezocht en andere oplossingen hadden gevonden, dat ze me wat tijd hadden gegeven om een beslissing te nemen, maar dat ze me niet plots hadden gedwongen om naar een familie te gaan die ik niet ken, bij bejaarden op het platteland hier ver vandaan, een stad die ik helemaal niet ken, dat ik zou moeten veranderen van school aan het eind van het jaar... Ik zei dat ik dat niet wilde, de rechter begreep het niet, voor hen als ik nee zeg is dat omdat ik hun oplossing niet nodig heb, ik heb hun hulp niet nodig etc. [...] Men moet ons ook begrijpen, je in onze schoenen verplaatsen, we maken moeilijke dingen mee, ik moest wachten op de beslissing van de rechter, dat ik in... was... en dat het niet makkelijk is om plots tegen een kind te zeggen dat hij moet vertrekken en het kind zegt dan ja ik ga weg... ik moest gehoorzamen maar dat kon ik niet, ik ben voor keuzevrijheid, dan hadden ze [maar] andere keuzes [moeten] voorstellen, of dan hadden ze maar even moeten wachten tot ik er over had nagedacht had, misschien... [...] Op een dag toonden ze mij foto's van oude mensen op een platteland, zeiden ze dat ik daarheen zou gaan, dat hij mij vanavond zou komen halen, er werd mij niet eens om mijn mening gevraagd." [Yusra]

Voorwaardelijkheid van hulp

Door het missen van de juiste papieren, zoals een identiteitskaart of een referentieadres, komen jongvolwassenen niet in aanmerking voor bepaalde hulp- en dienstverlening. Op deze manier komen ze in een soort paradoxale situatie terecht: door het missen van het ene puzzelstuk is het andere ook niet mogelijk. Op die manier komen jongvolwassenen vast te zitten in regels en procedures, die door de manier waarop ze geïnterpreteerd en geïmplementeerd worden door professionals nog versterkt worden, en komen ze geen stap vooruit. Zo vertelde een meisje over een dienst die haar niet wou helpen omdat ze geen vaste woonplek had. Ze moest eerst haar studies verderzetten, maar zonder onderdak was het voor haar niet mogelijk dit te doen. Daardoor kon ze uiteindelijk dan ook geen inkomen krijgen bij het OCMW. Ook de praktijkwerkers die hen hier soms bij begeleiden kaarten dit probleem aan:

"We zitten in een spiraal die ondraaglijk is. Zo heb ik bijvoorbeeld een jongere begeleid die haar kaart moest vernieuwen en om die kaart te kunnen vernieuwen moest zij in een school ingeschreven zijn en dus had zij voor een school 'promotion sociale' gekozen, maar de school kon haar niet inschrijven als zij geen verblijfsvergunning had. Het is een circus en een onmogelijke cirkel om op te lossen." [Maatschappelijk werker]

Veel jongvolwassenen geven ook aan dat ze het gevoel hebben slechts hulp te krijgen als ze aan strenge voorwaarden voldoen. Omdat ze aan bepaalde voorwaarden niet voldoen, mislopen ze veel ondersteuning. Zo kreeg een jongvolwassene die zich thuis onveilig voelt en een alternatieve huisvesting wou zoeken te horen bij een opvanginitiatief dat ze hem niet konden helpen, omdat ze geen plek hebben voor hem. *"Het moet erger zijn. Je moet echt met slagen en verwondingen daar toekomen voordat je zo'n plek kan krijgen"*, zegt hij. Andere jongvolwassenen getuigen over gelijkaardige ervaringen:

"Er zijn geen centra voor daklozen, het zijn nachtopvangcentra, je moest echt al kinderen hebben of in elkaar geslagen zijn, of zwanger zijn om in zo'n centrum terecht te komen, anders zijn het nachtopvangcentra en dan heb je niets voor overdag, en moet je elke nacht veranderen [van plek], want als alle bedden vol zijn, moet je een ander nachtverblijf zoeken." [Marine]

"Bij iedere aanmelding die ik heb gedaan om ergens binnen te mogen: je moet eerst gaan praten. Het is precies een sollicitatie. En op het einde zeggen ze dan dat er geen plaats is voor u. Bijvoorbeeld omdat je toegeeft dat je al eens een joint rookt. [...] Wat ik mis, is basismenselijkheid, zonder meteen oordelen te vellen." [Sven]

Hulpverleners kaarten aan dat ze merken dat een combinatie van problematieken vaak een exclusie criterium vormt. Er is vaak geen enkele ruimte voor jongvolwassenen om boos te worden of tegen te spreken, want dan worden ze al snel als agressief of als 'hulpvermijder' bestempeld. Zo vertelt een

hulpverlener van een overheidsdienst dat het heel moeilijk is om jongvolwassenen in opname te krijgen. Je kan in een psychiatrisch centrum bijvoorbeeld terecht voor een alcoholprobleem, maar wanneer er meer aan de hand is (zoals agressie, drugs enzovoort) ben je vaak niet (meer) welkom. Een andere praktijkwerker geeft aan dat dit ook vaak met besparingsoperaties te maken heeft, waardoor organisaties selectiever worden in welke jongvolwassenen ze nog kunnen opvangen. Jongvolwassenen met een 'zwaarder' of net kwetsbaarder profiel verdwijnen zo van de radar.

Controle

Wanneer er een (tijdelijke) oplossing gevonden wordt voor de jongvolwassenen, voelen ze zich er vaak gecontroleerd: ze moeten verantwoording afleggen voor hun bezigheden, voor zaken waar ze hun geld aan besteden, aangeven bij wie ze verblijven enzovoort. Hierdoor ervaren ze een groot gevoel van wantrouwen, wat dan weer nefast is voor de hulpverleningsrelatie.

"En in feite is het zo dat wanneer je in het OCMW zegt dat je op de 10de van de maand geen geld meer hebt, dan gaan ze je hier direct veroordelen: "Oh, en waarom?". Je moet met je bankafschriften komen zij analyseren [die], maar [op een] strikte [manier], met een vergrootglas wil ik zeggen. "Ah, waarom ben je naar die winkel gegaan? Wat heb je gekocht?", maar niemand heeft dat ooit gedaan bij mij in [die stad], het is vernederend. Sommige mensen hebben er geen probleem mee omdat ze een uitkering hebben, wil ik zeggen. Maar ik heb er een probleem mee. Ik ben 32 jaar oud en ik denk niet dat ik mijn aankopen hoeft te verantwoorden. Ik hoeft niet te zeggen... Ik vind het vernederend om te zeggen: "Nou, omdat, nou, ik moest, ik weet het niet, deze maand heb ik een matras gekocht omdat ik er thuis geen heb." Ik vind het vernederend om te zeggen, nou, ik weet het niet... Op een gegeven moment, in [die stad], moest je je bankafschriften meenemen om ze te laten zien... Het enige wat ze controleerden was of je niet loog, of je eerlijk was. Dat is alles, ze waren niet van plan om te zeggen: "Wat is dit?", nee, nooit." [Juliette]

Ook hulpverleners kaarten de enorme druk aan die op jongvolwassenen in kwetsbare situaties gelegd wordt:

"Als de persoon een moeilijk parcours heeft gehad in diens leven, dan is die persoon nog meer verloren. Ik vind dat we voor dingen komen te staan die eigenlijk een beetje onmogelijk zijn. Hoe meer we aan alles gewoon worden, hoe meer we in een logica van voorwaarden zitten ten aanzien van het publiek ... de cliënten moeten hun kaart verdienen, laten zien dat ze zweten... Het is verschrikkelijk. Je kunt een jongere niet echt helpen als je zulke eisen stelt. Als het systeem zoveel verschrikkelijke dingen eist... Als de persoon al worstelt met een gebroken gezin, met een moeilijke levensloop." [Maatschappelijk werker]

Beperkte erkenning rond sofasurfen

Sofasurfen, als verborgen vorm van dak- en thuisloosheid, wordt door instanties vaak niet erkend als een vorm van dak- en thuisloosheid, wat voor problemen zorgt. Zo komen jongvolwassenen die 'her en der slapen' in bepaalde steden niet in aanmerking voor versnelde toewijs naar een sociale woning.

"Bij sociale verhuurkantoren werk je met een puntensysteem – het loopt tot 20 punten, in weet nu niet precies de quotering – maar ik denk dat je maar je 20 punten krijgt op de moment dat je dakloos bent. En dakloos wil zeggen dat je ook niet bij iemand mag logeren, dat je niet in een auto kan slapen,... Dus eigenlijk wel dat je op straat slaapt of gebruik maakt van de nachtopvang. Ja... De nachtopvang, dat is een plaats waar er heel veel verschillende mensen komen. Als ik dan peins specifiek aan de jongeren komt daar een doelgroep die jongeren soms ook wel een beetje afschrikt. [...] Ofwel moeten wij verklaren dat ze effectief op straat slapen, en dan mag dat eigenlijk zagezegd niet afgewisseld worden met bij vrienden slapen of, ja." [Outreacher]

De sociale verhuurkantoren reiken punten uit naargelang het inkomen en de woonnood van een persoon. Hoe meer punten, hoe hoger iemand op de wachtlijst komt te staan. Terwijl dakloos zijn 20 punten (het maximum) oplevert, levert een verblijf bij familie of vrienden 17 punten op. Hierdoor komen jongvolwassenen, die 'her en der' slapen, minder snel in aanmerking voor een sociale woning bij een sociaal verhuurkantoor. Maar sofasurfen is net een vorm van thuisloosheid die veel voorkomt bij jongvolwassenen in kwetsbare situaties.

Het feit dat thuisloze jongvolwassenen moeilijker te vinden en/of te bereiken zijn, omdat ze minder gebruik maken van hulpverlening of nachtopvang, is ook iets waarmee praktijkwerkers worstelen:

“Ook heel vaak het verhaal van: je hebt dakloos en thuisloos. Een heel ander verhaal van die thuislozen, heel vaak jongere gasten die kamperen of logeren en van hier naar daar trekken. Hoe ga je die mensen bereiken, heel moeilijk denk ik ook. Een dakloze is veel makkelijker. Als je 's nachts de plekjes kent en je rijdt rond met je auto – ze zijn zeer creatief, pas op, de verhalen die ik al gehoord heb van waar mensen slapen zijn echt absurd – maar ze zijn wel makkelijker om te detecteren.” [Coördinator]

2.6 Belang van vertrouwenspersoon en vertrouwelijkheid

Dak- en thuisloze jongvolwassenen hebben nood aan praktische informatie en ze voelen zich op dit vlak vaak in de steek gelaten. Velen geven aan dat het hierbij zou helpen mocht iemand met ervaring hen letterlijk meenemen naar bepaalde plaatsen of diensten en met hen op zoek gaan naar hoe ze bepaalde dingen (best) aanpakken. *“Je hebt iemand nodig waar je naartoe kan gaan. Iemand die niet judged maar af en toe een tip geeft. Ik denk dat iedere jongere zo iemand moet hebben.”*, zegt Bruce. Sommige jongvolwassenen hebben op een bepaald moment zo'n persoon (waaronder vaak jeugdwerkers of straathoekwerkers) in hun leven gekend, op wie ze soms nog blijvend kunnen terugvallen, en zien dit als een grote steun.

“Dat was een oude man met veel ervaring, maar hij was wel de persoon dat de puntjes op de i zette. Ik kwam af naar hem en zei dat, dan nam hij heel die kennis en zei hij van: “Dat is meer realistisch.” [...] “Hoe kan je het pad leggen?”, zei die. Hij is een beetje zo de bouwvakker van het pad dat ik gelegd heb. [...] Die persoon was de persoon dat de bouwstenen maakte en het plan maakte. Dus ik ging naar hem en ik zeg van: “Ja, ik zit eigenlijk in dit probleem.” Allez, ik ben zijn werk ook niet meer en dat maakte het dan ook weer zo speciaal dat hij zei van: “Kijk ja, dit zijn je opties.” [...] Hij werkt daar nog steeds, maar het is niet dat hij zegt dat hij betaald wordt om mij te ondersteunen. [...] Dat apprecieer ik zeer hard.” [Jasper]

Hulpverleners geven zelf ook aan dat dit een enorme meerwaarde kan zijn voor jongvolwassenen.

“Ze staan niet achter je, ze kijken niet naar jou of het goed met je gaat, ze luisteren niet goed, ze zijn er wel maar ze zijn... het is daarom dat we zeiden dat een opvoeder als een grote broer zou moeten zijn, niet afgeschermd, want dan willen we niet praten, dan voelen we ons nog slechter. Want op die momenten, dat zijn moeilijke momenten voor ons, dan hebben we steun nodig, hebben we advies nodig, hebben we hulp nodig, vooral omdat we niemand hebben, we zijn alleen op dat moment. Er zijn jongeren die zelfmoord plegen, die niet in orde zijn, die hun leven ruïneren en die om het even wat doen erna...” [Yusra]

De school kan ook een zeer belangrijke actor vormen in het leven van dak- en thuisloze jongeren, en van jongeren in kwetsbare situaties in het algemeen. Wanneer er speciale aandacht is voor jongeren die het moeilijk hebben vanuit scholen wordt dit als enorm ondersteunend ervaren.

“Op mijn 16de was het de school, mijn directeur, die zag dat mijn cijfers daalden, hij zag veel veranderingen dat ik terugkwam met verwondingen etc. en dus nam hij me mee naar zijn kantoor en vroeg hij wat er mis was, waarom ik vaak afwezig was? Waarom daalden mijn punten? Hij had vragen dus maakte hij een dringende afspraak met de [dienst], de maatschappelijk werkers.” [Yusra].

Echter, velen kaarten ook een gebrek aan ondersteuning vanuit scholen aan. De jongeren zijn er elke dag, maar ze hebben niet altijd het gevoel dat er aandacht geschonken wordt aan de moeilijke situatie waarin ze zich bevinden. De vertrouwensbreuk die dit kan veroorzaken zorgde er bij sommige jongeren voor dat ze niet meer naar school gingen omdat ze het gevoel kregen dat ze er niet toe deden. Zo vertelt een jongvolwassene dat hij naar een leerlingbegeleider toegestapt was om te praten over problemen thuis. Aangezien de jongvolwassene toen minderjarig was en de leerlingbegeleider discretieplicht had (maar geen beroepsgeheim), werd zijn moeder op de hoogte gebracht, en daardoor werden zijn moeder en hij op straat gezet door de oma bij wie ze toen woonden. Bij een drugscontrole op school werd diezelfde jongvolwassene hard aangepakt omdat hij in contact was gekomen met cannabis. De school toonde hierbij geen enkel begrip voor de moeilijke thuissituatie waarin hij zich bevond. Ook een andere jongvolwassene vertelt over een gebeurtenis op school die ervoor zorgde dat hij alle vertrouwen in de school kwijt is geraakt:

"En ze waren aan het praten, ze zeiden: "Ja, waarom heb je overgeslagen?" Kortom, ze waren me de les aan het lezen, weet je, en mijn vader op een gegeven moment, weet je, hij werd kwaad, hij werd rood, aaaah ik zag dat, ik zei tegen mezelf: "Ik ben dood", en de opvoeders deden niets. Ik zweer het, mijn vader slachtte me af, hij gaf mij klop, hij sloeg me, hij vermoordde me die dag, weet je, echt, hij... Weet je wat, het is niet eens zijn kantoor, hij sloot het kantoor, hij naaide mij en geen van de leraren bewoog, geen van de leraren reageerde. [...] Ik weet het niet, ik haat scholen sinds die dag. [...] Dat is echt het ding wat me getraumatiseerd heeft, ik zit in de 'school is niets voor mij' modus. [Abdel]

Het gebrek aan beroepsgeheim bij minderjarigen is een probleem dat veel aangehaald werd door de jongvolwassenen. Vaak worden dingen die jongeren in vertrouwen aan iemand vertellen, met goede bedoelingen aan ouders of voogden gerapporteerd, wat jongeren echter net niet willen. Hierdoor voelen ze zich niet meer veilig.

"Op het niveau van de [dienst], als je minderjarig bent kunnen de ouders alles weten, er is geen vertrouwelijkheid, zelfs als ze zeggen: "Het is tussen jou en mij", zoiets is er niet, alles wat je zegt gaat naar de ouders. Maar als je meerderjarig bent, nee, wat vertrouwelijk is, is vertrouwelijk. Dat is wat nodig is voor minderjarigen, want als dat er niet is, brengt het het kind in gevaar en we worden voor veel dingen geblokkeerd en de ouders zijn bozer omdat ze weten wat er aan de hand is." [Yousra]

Door het gebrek aan vertrouwelijkheid verliezen jongeren ook hun vertrouwen in diensten en instellingen. Aangezien ze niet willen dat hun ouders weten waar ze rondhangen of verblijven, stoppen ze vaak volledig met hulpverlening.

"Ik vertrouwde niemand omdat alles wat ik zei, ze het zouden herhalen aan mijn ouders, dat zou me in gevaar brengen. Het is jammer want het is op die manier dat kinderen het moeilijk vinden om volwassenen te vertrouwen." [Yousra]

Het feit dat hulpverleners onderling informatie uitwisselen over jongvolwassenen schaadt soms het vertrouwen of wordt als respectloos ervaren:

"Het is beroepsgeheim, oké, ik begrijp dat er dingen zijn die tussen hen gezegd moeten worden, maar als ik vraag dat niemand het weet, is er een reden en toch doen ze het. [...] Ze zijn er om te zeggen dat ze opvoeders zijn en dat je hen alles moet vertellen, dat ze er zijn om je te helpen, maar uiteindelijk maken ze dat je je nog slechter voelt omdat ze alles aan elkaar vertellen, maar dat is niet respectvol." [Monika]

"Ik vind dat ik het heel moeilijk gehad heb, en zeker met het vinden naar een persoon waartegen dat je kan babbelen, dat je eigenlijk echt kan vertrouwen. Bijvoorbeeld, jammer genoeg, ik had toen dat ik op mijn ene internaat... mijn vader was gestorven, ik kwam net van school en de enigste persoon dat het mij kon vertellen was toen de begeleider waar ik dik-in-dik mee was en dan zei ik tegen hem van: "Kijk ja, ik zou graag hebben dat dat niet rap wordt gedeeld, want dat is een dikke klap." Ik was toen 8 jaar. En ik word wakker in het begin van de nacht en ik hoor 2 begeleiders tegen elkaar praten: "Ja, Jasper zijn vader is overleden en..." Dat was dan weer ook van... [...] Ik had gevraagd dat dat werd niet geshared. Ja, natuurlijk is dat wel geshared geweest. Dat was ook, ja, aan de ene kant, ik kan dat wel snappen dat zulke persoonlijke dingen worden gedeeld met begeleiders, maar toen ik 8 was, was dat: oké, mijn vertrouwen is gewoon de lucht in." [Jasper]

2.7 De nacht doorkomen

Dak- en thuisloze jongvolwassenen die de nacht op straat doorbrengen ontwikkelen allerlei strategieën om die nacht door te komen. Dit gaat in de eerste plaats over het slapen op locaties waar ze een beschutte, warme en liefst veilige plek vinden om de nacht door te brengen. Jongvolwassenen slapen zo onder meer in (trap)hallen, kelders, kraakpanden, parken (en wassen zich in de fontein), op een kerkhof, op speelpleintjes, in een bankkantoor, in hotels, in de auto,...

"Maar op een gegeven moment, ik kon het niet meer aan, dus ging ik naar een kraakpand in [plaats]. Het was een oud kraakpand, ik was er een paar dagen. Als ik een beetje geld had, ging ik voor een paar nachten naar een hotel, zodat ik me goed kon wassen, zodat ik een goede nachtrust kon hebben, rustig kon zijn, niet hoefde te denken 'ik zal overvallen worden' of wat dan ook, en vooral warm kon blijven, wachtend om het uit te vinden, wachtend tot dit voorbij is." [Juliette]

"Ik woon in mijn auto op dit moment. [...] Ik heb vroeger op straat geleefd en toen ik jonger was reed ik rond in auto's en soms sliep ik er ook in, dus persoonlijk ben ik het wel gewend. [...] Hier, ik zit al veertien dagen in deze situatie van leven in mijn auto. [...] Voor mij is slapen in mijn auto prima voor een tijdje, maar dan begint het koud te worden. [...] Slapen in een auto, vooral een kleine, doet pijn in je rug. [Jérémy]

Sommige jongvolwassenen slapen uit angst niet 's nachts, maar zwerven op straat rond of gaan lang uit en proberen overdag een paar uurtjes te slapen, of zitten urenlang op het openbaar vervoer omdat het daar toch een beetje warmer is dan buiten.

"Soms sliep ik uit, en als ik zeg uitslapen en zo, dan ging ik altijd naar feestjes, omdat ik geen plaats had, dus dan denk je: 'Ik kan net zo goed naar een feestje gaan waar ik weet dat ik met mensen ben.'" [Samantha]

Eén van de voorzieningen waar veel dak- en thuisloze personen terecht kunnen wordt door zowat alle jongvolwassenen die we bevroegen volledig afgezworen: de nachtopvang. Ze geven aan dat dit geen plek is voor jongvolwassenen en dat ze zich er allesbehalve veilig voelen.¹³ Een meisje vertelde dat ze echt geschokt was toen ze naar de nachtopvang ging en ze het daar verschrikkelijk vond. De meeste mensen die daar verblijven zijn een stuk ouder, en de aanwezigheid van drugs, conflicten en criminaliteit zorgt ervoor dat de jongvolwassenen er liever wegblijven. Veel jongvolwassenen verkiezen op straat slapen boven slapen in de nachtopvang.

"En op een gegeven moment, was ik een beetje weggegaan omdat het moeilijk is hé, je bent met veel mensen vermengd. En mensen, zonder gemeen te willen zijn, die eng zijn. Ik was tenminste bang van ze. Zelfs de psychiatrische klinieken wilden deze mensen niet meer omdat ze zo getroffen waren hè, snap je, voilà. Voeg daarbij de drugs, de alcohol, ze waren gemengd met acute psychoten, acute schizofrenen, allemaal mensen met waanideeën, het is eng hè? Geen hygiëne, helemaal niets, vergeet het. Mensen, ik wist niet eens dat mensen dat konden hebben: vlooien gewoonweg. Ik dacht dat het alleen bij dieren was, snap je, en dat dus. Ik zeg tegen mezelf: "Ok", je ziet mensen die hun hoofd er niet meer bij hebben. Dat maakte me heel, heel bang. Weet je, mijn spullen waren ook gestolen. Gelukkig had ik... het belangrijkste ik had mijn tas die ik onder mijn kussen had gelegd zodat ik zeker was." [Juliette]

Naast een meer geschikte plek om te overnachten, geven ze ook aan dat er een gebrek is aan opvangplekken voor overdag (voor jongvolwassenen), waar ze bijvoorbeeld ook een warme maaltijd kunnen nuttigen, "*zonder miserie*".

"Er zijn geen centra voor daklozen, het zijn nachtopvangcentra, je moest echt kinderen hebben of in elkaar geslagen zijn, of zwanger zijn om in zo'n centrum terecht te komen. Anders zijn het

nachtopvangcentra en heb je niets voor overdag, en moet je je elke nacht omkleden, want als alle bedden vol zijn, moet je een ander nachtverblijf zoeken." [Marine]

Praktijkwerkers en hulpverleners halen ditzelfde probleem aan en vertellen dat er een enorm gebrek is aan een degelijke vorm van (nood)opvang voor dak- en thuisloze jongvolwassenen:

"Plus, momenteel is er niets van deftige noodoplossing voor jongeren die dakloos zijn hé. Wat is er? Een nachtopvang, wat dat echt geen goede plaats is voor gasten en zeker meisjes. Maar voor jongeren in het algemeen is dat echt geen goede plaats want er zit daar ook heel veel drugs, veel gestolen en zo. Dus dat is ook... allez, bijna al onze jongeren, en dat vind ik hallucinant, maar bijna alle jongeren die ik al voorgesteld heb voor de nachtopvang, het moment dat ik het beschrijf, herkennen ze het van andere mensen en willen ze al niet gaan. Ik heb echt gasten die liever in de winter onder een brug slapen dan in de nachtopvang hé." [Outreacher]

2.8 Inkomensstrategieën

Heel veel jongvolwassenen die op straat leven hebben ook geen enkele vorm van inkomen, dus proberen ze via meer informele manieren toch aan wat geld te komen om eten of een paar spullen te kopen. Zo geven velen aan dat ze stelen of wel eens gestolen hebben (eten en spullen uit winkels, fietsen om te verkopen, ...). Andere jongvolwassenen bedelen, dealen drugs of nemen deel aan straatraces of -gevechten om zo aan geld te komen. "*Kleine stommiteiten, stomme dingen om geld te verdienen.*", zoals een jongvolwassene het noemt. Sommige jongvolwassenen hebben wel een job, maar in de meeste gevallen is dit een vorm van zwartwerk, zeer tijdelijk, onzeker en onveilig werk, met lage lonen of vrijwilligerswerk, zeker voor zij zonder papieren die wettelijk geen andere optie hebben.

"Ja, ik heb al eerder uit winkels gestolen ja. Anders met mijn maten als ik thuis was, maakten ze nog steeds eten voor me, maar als ik buiten sliep was er altijd wel een manier om geen grote maaltijden te stelen maar te stelen uit een onnozele winkel..." [Marine]

TRAJECT JONGERE 5

17 jaar:
Ontkenning van
zwangerschap
op 8,5 maand

Blijft een jaar bij moeder
wonen met de baby

Wordt uit het huis
gezet en moeder
houdt de baby

8/9 maanden
bij vrienden.
Niet mogelijk om
op lange termijn
te blijven omdat ze
bij het OCMW zijn

Vindt een flat, maar
het is in slechte staat,
erg duur en te klein

Kan bij het
OCMW terecht

Bevalt van
haar zontje en
verhuist naar
een huis met
haar partner

Wordt
afgewezen
bij het OCMW
omdat ze geen
vaste verblijf-
plaats heeft

Stopt
met school
na een maand
op straat

Probeert
eerste zoon
terug te krijgen
die nog steeds
bij haar moeder
woont

Ongeluk, en komt te weten
dat ze 4 maand zwanger is
in het ziekenhuis. De vader
verlaat haar

Blijft her en
der en op
straat slapen
gedurende 2
maanden

Toegang tot
een centrum
omdat ze
zwanger is

3. Toekomstdromen en aspiraties

In dit laatste deel zijn we geïnteresseerd in hoe de jongvolwassenen hun situatie zelf beoordelen, wat ze als problematisch beschouwen, en wat ze graag willen veranderen. Onze aandacht gaat hier in het bijzonder uit naar de toekomstdromen van jongvolwassenen.¹⁴

Daarnaast wordt er plaats gemaakt voor het begrip van sociale rechtvaardigheid bij jongvolwassenen, namelijk hun opvattingen over welke rechten ze hebben, en hoe ze door anderen behandeld zouden moeten worden. Hun visie op rechten beïnvloedt namelijk ook hun percepties en toekomst aspiraties¹⁵.

3.1 'Stap per stap': opleiding afmaken, werk vinden en huisvesting

Veel jongvolwassenen durven nog niet te ver vooruit dromen. Ze geven aan realistisch te willen zijn en dromen eerst van een job of een huis, om dan vandaaruit hun leven verder vorm te geven. Ze bekijken dus welke stappen ze eerst, op korte termijn, kunnen zetten. Gezien het groot aantal schoolverlaters onder de jongvolwassenen is 'een opleiding afmaken' voor veel van hen die eerste stap. Daarna(ast) is een stabiele job vinden waar ze voldoende geld verdienen eveneens een belangrijk doel voor de jongvolwassenen. Een andere, en hieraan gerelateerde, grote toekomstdroom van dak- en thuisloze jongvolwassenen is uiteraard om een gepaste huisvesting vinden. *"Weten waar je kan slapen, weten waar je je hoofd kan neerleggen."*, dat is voor Samantha zo belangrijk aan een dak boven het hoofd te hebben. Jongvolwassenen verlangen naar een eigen plek, waar het fijn en veilig is om te wonen en waar ze iets kunnen opbouwen.

"Ik kan moeilijk gaan werken als ik nergens een plek heb dat ik thuis kan noemen. Dat gaat niet, snap je? Je moet ergens eerst op uw gemak kunnen zitten voor dat je dan iets van uw eigen kunt maken." [Joachim]

"Een eigen woonst, vaste job, samenwonen met mijn vriendin. Ook een schaaap worden zoals de rest [van de samenleving]: werken, rekeningen betalen, belastingen betalen. Ik wil niet meer terug naar vroeger." [Thomas]

"Over tien jaar zou ik graag tuinman zijn. Ik hoop dat ik oké ben. Alles wat ik nu wil is normaal zijn. Om niet meer bang te zijn. [...] Dat is het beeld dat ik van mezelf heb in ieder geval. Ik wil graag op mijn gemak zijn in mijn huis. Misschien met een vriendin, ik zou geen nee zeggen." [Kevin]

Voor nog anderen is hun eerste ambitie om te werken aan de psychische problemen en trauma's waar ze mee kampen. Voor hen is dit een eerste noodzakelijke stap om verder een toekomst op te bouwen.

Velen onder de jonge dak- en thuislozen die we spraken zijn, ondanks alles wat ze hebben meegemaakt, voorzichtig positief over de toekomst. Sommige jongvolwassenen spreken zelfs uit dat ze geen genoeg zullen nemen met het minste, zowel qua huis als werk. Zo willen ze een groot huis met een tuin of een jacuzzi, op tv komen of doorbreken in de muziek of sport.

"Hmmm mijn toekomst, eerlijk gezegd... werken met jongeren. [...] Daarna heb ik andere projecten, maar dat is in mijn land, het is niet belangrijk genoeg, tenminste. Maar anders, veel geld hebben en reizen [lacht], een huis bouwen. Maar eerst, eerst, eerst, mijn nummer één project is om met jongeren te werken, jongeren in moeilijkheden." [Samantha]

Voor jongvolwassenen zonder wettig verblijf is het centrale doel voor de toekomst vaak simpel: papieren krijgen. Dit zou hen toegang kunnen geven tot werk, een woonst en allerlei vormen van hulp- en dienstverlening. Daarom is dit voor velen van hen de grote eerste mijlpaal die ze hopen te kunnen passeren.

3.2 Gebrek aan vertrouwen in een 'betere' toekomst

Andere jongvolwassenen daarentegen hebben nog weinig vertrouwen in de toekomst na alles wat ze hebben gemaakt. Natacha geeft aan dat op dit moment alles een zwart gat is en ze gewoon 'leeft om te leven'. De jongvolwassenen die zelf kinderen hebben spreken ook eerder negatief over de toekomst, voor zichzelf en voor hun kinderen. Zo vertelt een jongvolwassene: *"Ik moet niet zitten wachten op iets dat niet gaat komen. [...] "Die [zijn kind] gaat dezelfde problemen hebben als mij, ik kan dat voorspellen."* Ze durven vaak niet meer te veel dromen, omdat de ervaring die ze hebben hen heeft geleerd dat ze toch niet kunnen krijgen wat ze willen en waar ze recht op hebben.

"Pff, ja... Gelijk dat ik zei, ik droom nu niet meer veel over iets, want het is beter om het gewoon te laten gaan en zien waar je toekomt. [...] Ik heb het meer en meer dat het niet één tegenslag is, het zijn er altijd meerdere. En ik vind, ik weet ook van mijzelf, als zulke dingen gebeuren, ik stop dan gewoon van: oké ja, het heeft gewoon geen nut meer. Je moet dat een beetje zien als: je bouwt eigenlijk een brug op voor dan gewoon te weten van: ah ja, die steen is kapot, die steen is kapot en de kans dat die brug dan omver valt, de kans vergroot maar. Dan zeg je gewoon van: "Ja, kijk ja, sorry..." [...] Het ding is, ik ben eigenlijk begonnen met een nieuwjaarsresolutie van: het is beter gewoon te denken dat het gaat falen, dan te denken dat het gaat lukken, want als je nu zo denkt dat het gaat falen, gaat het minder hard aankomen dan dat je zegt van: "Het gaat lukken." en dan vliegt de brug weg." [Jasper]

"Als alles goed gaat, als de dingen eindelijk gaan zoals ik hoop dat ze gaan, zie ik mezelf, zie ik mezelf in een nieuw huis en [stilte]. Ja, in een leuke kleine tweekamer flat is goed. Als het slecht gaat dan zie ik mezelf altijd in hetzelfde kot altijd naar [organisatie] gaan in de hoop dat ik eruit kom. Of misschien dood, ik weet het niet zo'n dingen, zoals overdosis." [Leon]

3.3 Maatschappelijke ambities:

Betere ondersteuning van jongvolwassenen in dezelfde situatie

Opvallend was dat veel jongvolwassenen ambities en dromen uitspraken die verder gaan dan hun eigen situatie. Zo hoopt en droomt Sven dat er geen thuisloosheid of daklozen meer zullen zijn *"Dit moet veranderen. Ik ben mijn broer hier aan verloren."*, zegt hij. Ook Yusra hoopt 'met heel haar hart' dat er dingen zullen veranderen voor dak- en thuisloze jongvolwassenen en *"Dat wij de laatste generatie zullen zijn die dit soort moeilijke tijden doormaakt."* Er is volgens hen ten eerste nood aan een betere ondersteuning van jongvolwassenen in dezelfde situatie. Jongvolwassenen voelen zich vaak in de steek gelaten en voelen zich niet gehoord. Ze vragen ook meer begrip voor hun situatie en achtergrond.

"Voor mij zou geen enkele jongere op straat mogen staan, omdat hij niets gedaan heeft, we zijn niet al te onschuldig meer, maar als we er toch zijn, hebben we nergens om gevraagd, ook al zijn er die weglopen dan is dat omdat er een reden achter zit, het is niet zo dat we het alleen voor de lol doen en vaak willen we het laten opvallen en merken de mensen het niet op." [Monika]

De jongvolwassenen die we bevroegd hebben pleiten er dan ook voor dat er meer naar jongvolwassenen geluisterd zou worden en er met hen zelf gesproken zou worden. Ze merken dat er bij veel diensten over hen gepraat wordt en niet met hen, en ze zo ook de kans niet krijgen om de vele vooroordelen die er nog steeds zijn te weerleggen. Ze vragen dat praktijkwerkers oplossingen zoeken samen met jongvolwassenen in plaats van hen dingen op te leggen.

"Ten eerste moeten we stoppen met het weigeren van bepaalde dingen aan daklozen, want als de daklozen eruit willen, zijn het automatisch niet de jongeren zoals ik, helaas. Het zijn oudere mensen en de ouderen kunnen er niet onderuit. Als ze werk willen zoeken als ze dakloos zijn, zonder diploma, zonder iets, kunnen ze niets, dus daar moeten we ze mee helpen." [Paul]

"Mijn advies is om de bal niet weg te geven. Als een jongere naar hen toekomt, luister dan tenminste naar wat ze te zeggen hebben. Want hier, een grote zwakte die ze hebben is dat... Bijvoorbeeld, Chloé zal zeggen: "Ga dat aan Steeve vertellen.", Steeve zal zeggen: "Ga naar Brigitte.", snap je?" [Gilles]

Om diezelfde reden geeft een jongvolwassene ook aan dat hij zou willen dat er een vertrouwenspersoon is die onafhankelijk van een dienst handelt. Gezien hulpverleners door hun link met een organisatie niet altijd volledig vrij handelen, vertelt hij nood te hebben aan een vertrouwenspersoon die onvoorwaardelijk achter jongvolwassenen staat. Ook het belang van een voortdurende ondersteuning wordt aangehaald. Zodra jongeren de leeftijd van 18 jaar bereiken, stopt de hulpverlening in vele gevallen. Zij zien dit echter als een enorm struikelblok en zouden die hulpverlening vaak nog wat langer aanwezig willen zien.

"Ik zou meer steun nodig hebben voor de administratie. Het is niet dat ik niet begrijp wat ik moet doen, maar ik ben bang dat ik het verkeerd doe. [...] Als iemand me komt zoeken, ben ik er. Maar de diensten voor volwassenen moet je gaan zoeken, ze komen niet naar jou." [Kevin]

Specifieke organisatie en (nacht)opvang voor jongvolwassenen

Sommige jongvolwassenen spreken ook de ambitie uit om voor verandering te zorgen door bijvoorbeeld zelf een organisatie of (nacht)opvang voor jongvolwassenen op te richten, in overleg te willen gaan met beleidsmakers, of op een andere manier gebruik maken van hun ervaringsdeskundigheid om andere jongvolwassenen te helpen. Jasper bijvoorbeeld droomt ervan om een bedrijf, 'een business' op te starten waar jongvolwassenen ten allen tijde terecht kunnen voor een luisterend oor, waar ze ter plekke kansen kunnen krijgen om diverse jobs uit te proberen (en ook eens te mislukken), waar ze geholpen kunnen worden bij belangrijk papierwerk, op het vlak van huisvesting,... Hiermee hoopt hij andere jongvolwassenen het moeilijke pad dat hij heeft moeten lopen te kunnen besparen. Ongeveer alles wat hij onderweg zelf gemist heeft, komt hier samen.

"Zou ik een organisatie starten, zou het een organisatie zijn waar een jongere gast zegt van: "Kijk, ik wil niet meer thuis wonen, maar ik wil ook alleen beginnen wonen, maar ik weet niet hoe dat gaat". Dat die eigenlijk gewoon ter plaatse kan blijven. En dan zeggen van: "Kijk, daar kan je gaan werken." Dan kan hij daar gaan werken en beginnen aanleren van kijk dit en dit en dit. [...] Ik heb een optie dat, ik heb een optie dat. Je kan ze allemaal proberen en wat je het liefst doet, kan je blijven doen. Als studentenjob of zoiets. [...] En ook gewoon daar als baas openstaan voor bepaalde dingen. Natuurlijk, je kan niet blijven fouten accepteren, maar... Wel kansen geven, zo. Ik vind, als het je business niet pijn doet, waarom zou je dan de persoon moeten wegslijten?" [...] Een organisatie die het opneemt van de papieren. Zoals bijvoorbeeld... heel klein, maar wel een groot ding, is bijvoorbeeld de aktes dat getekend worden, zulke dingen, een keer doorlezen. Contracten... echt zulke dingen. Of heel, maar heel dom gezegd, maar dat is een grote investering, maar gewoon een plaats waar jongeren kunnen gaan als het echt moeilijk is en dat ze gewoon kunnen babbelen. [...] Dat zou denk ik het grootste pluspunt zijn, zou er nu een organisatie starten met zulke dingen, van kijk, we hebben plaats. Probleem is: het gaat dan in één, twee, drie stampend vol zitten." [Jasper]

Over het algemeen vinden de jongvolwassenen dat er dus nog meer ingezet moet worden op het welzijn van jongeren. Ze vinden jeugd welzijns- en jeugdwerkorganisaties dan ook echt nodig en vinden dat het er niet voldoende zijn, dat ze niet toegankelijk genoeg zijn voor hen, en/of dat de focus van het huidige aanbod niet ruim genoeg is. Ook kaarten ze het belang aan van een veilige opvangplek voor jongvolwassenen, zowel voor overdag als 's nachts.

Aangezien velen van hen ook een negatieve ervaring hebben gehad met hulp- of dienstverlening pleiten ze voor meer en betere sancties wanneer er iets misgaat, zoals bijvoorbeeld in de verhalen die we hoorden over de fouten bij budgetbegeleiding of de ongeschikte pleeggezinnen.

Inzetten op huisvesting (voor jongvolwassenen)

Ten slotte vinden de jongvolwassenen dat er veel meer geïnvesteerd moet worden in propere, veilige en betaalbare woningen waar zij terecht kunnen. Zo vragen ze dat er ook gekeken wordt naar wat er nu leeg staat om een antwoord te bieden op de lange wachtlijsten die er zijn voor sociale woningen. Mensen staan jaren op een wachtlijst maar zouden sneller moeten kunnen worden geholpen, geven ze aan. Daarnaast vragen ze ook duurzamere alternatieven, want een noodwoning kan een snelle oplossing zijn, maar *“Je kan mensen niet 6 maanden helpen en hen dan buiten stampen.”*, zegt Thomas. Ze zouden ook graag zien dat huisbazen hun vooroordelen rond hen laten gaan en hen een kans geven.

"Ze [de verhuurders] zouden toegeeflijker moeten zijn, begripvoller. [...] Het is niet omdat je zo'n situatie hebt dat alle mensen die van het OCMW gebruik maken te laat gaan betalen, zich als marginalen gaan gedragen of je ding verknoeien, weet je. Mensen hebben het beeld dat OCMW-mensen marginalen zijn. OCMW rijmt op marginalen. Ik vind het jammer omdat je soms geen keuze hebt om bij het OCMW te zijn. Sommige mensen profiteren ervan, maar sommige mensen hebben geen keuze, zoals hij in dit geval, profiteert hij niet van het OCMW. Dat is wat ik jammer vind, dat ze er een label opplakken." [Hassan]

Maar ook hier vragen ze meer controle op de staat van woningen en sancties voor huisbazen en huisjesmelkers die hier niet aan voldoen.

"Ik weet het niet, het zouden mensen zijn die echt gespecialiseerd zijn in comfort en die weten wat minimaal nodig is om een fatsoenlijk comfort te hebben en om goed te kunnen leven. En wie zou er zijn, en wie zou er zijn om verhuurders te reguleren, wat betekent dat als, voordat de verhuurder zijn accommodatie verhuurt, de politie komt en beslist of de accommodatie geschikt is of niet om zo te verhuren, er geen oplichting zal zijn en er geen mensen in mijn situatie zullen zijn. Dus ja, er moet een huisvestingspolitie komen om ervoor te zorgen dat mensen ons niet oplichten. Vooral als je zo'n idioot bent als ik." [Leon]

¹De Muylder, Bénédicte, and Martin Wagener. "L'errance racontée par les jeunes." *Pauvreté* 26 (2020): 1.

²Dewanckel, Lore, Tineke Schiettecat, Koen Hermans, Rudi Roose, Wim Van Lancker, and Griet Roets. "Researching the non-take up of social rights: A social work perspective." *The British Journal of Social Work* 52, no. 3 (2022): 1416-1434.

³De Muylder & Wagener, "L'errance racontée par les jeunes."

⁴Grunwald, Klaus, and Hans Thiersch. "The concept of the 'lifeworld orientation' for social work and social care." *Journal of Social Work Practice* 23, no. 2 (2009): 131-146; Roets, Griet, Rudi Roose, and Maria Bouverne-De Bie. "Researching child poverty: Towards a lifeworld orientation." *Childhood* 20, no. 4 (2013): 535-549.

⁵Parsell, Cameron, and Andrew Clarke. "Agency in advanced liberal services: Grounding sociological knowledge in homeless people's accounts." *The British Journal of Sociology* 70, no. 1 (2019): 356-376.

⁶zie onder meer Busch-Geertsema, V., W. Edgar, E. O'Sullivan, and N. Pleace. "Homelessness and homeless policies in Europe." *Lessons from Research*. (Brussels: FEANTSA) (2010);

⁷Schiettecat, Tineke, Griet Roets, and Michel Vandenbroeck. "Capturing life histories about movements into and out of poverty: A road with pits and bumps." *Qualitative Social Work* 17, no. 3 (2018): 387-404; Van Laethem, H. "Ge weet niet waar ge recht op hebt": trajecten van jongeren in dak- en thuisloosheid in Gent. Masterproef, promotor prof. Dr. Griet Roets, begeleider Sophie Samyn, 2022

⁸Clapham, David. "Pathways approaches to homelessness research." *Journal of community & applied social psychology* 13, no. 2 (2003): 119-127; Mayock, Paula, Mary Louise Corr, and Eoin O'Sullivan. "Homeless young people, families and change: Family support as a facilitator to exiting homelessness." *Child & Family Social Work* 16, no. 4 (2011): 391-401; Busch-Geertsema, Volker, Dennis Culhane, and Suzanne Fitzpatrick. "Developing a global framework for conceptualising and measuring homelessness." *Habitat International* 55 (2016): 124-132.

⁹zie De Boe, F., & Van Hootegem, H. (2014). Automatische toekenning van rechten als stap naar een grotere effectiviteit van rechten. In I. Pannecoucke, W. Lahaye, J. Vranken, & R. Van Rossem (Eds.), *Armoede in België: Jaarboek 2014* (pp. 191-207). Gent: Academia Press; Warin, Jo. *Stories of self: Tracking children's identity and wellbeing through the school years*. Trentham Books, 2010.

¹⁰Dewanckel et al., "Researching the non-take up of social rights: A social work perspective": 1416-1434.

¹¹Kessl, F., Dechler, M., & Schroeder, T (2019), *Charity Economy*. In: Kessl Fabian, Walter Lorenz, Hans-Uwe Otto, Sue White (Eds.): *European Social Work - A Compendium*. Leverkusen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publisher.

¹²De Muylder & Wagener, "L'errance racontée par les jeunes."; Parker, Sarah, and Paula Mayock. "They're always complicated but that's the meaning of family in my eyes": Homeless youth making sense of "family" and family relationships." *Journal of Family Issues* 40, no. 4 (2019): 540-570;

¹³Enkel in Antwerpen bestaat een nachtopvang die zich specifiek richt tot jongvolwassenen.

¹⁴Alanen L (2004) Theorizing children's welfare. In: *New Perspectives on Childhood*, University of Leeds, UK, 12-13 November 2004; Roets, Griet, Rudi Roose, and Maria Bouverne-De Bie. "Researching child poverty": 535-549; Vandekinderen, Caroline, Griet Roets, Hilde Van Keer, and Rudi

Roose. "Tackling social inequality and exclusion in education: From human capital to capabilities." *International Journal of Inclusive Education* 22, no. 1 (2018): 1-20.

¹⁵ Kriegman, George. "Entitlement attitudes: Psychosocial and therapeutic implications." *Journal of the American Academy of Psychoanalysis* 11, no. 2 (1983): 265-281.

HOOFDSTUK 4: IMPLICATIES VOOR BELEID EN PRAKTIJK

In wat volgt, bespreken we de belangrijkste bevindingen op basis van een integratie van de kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksbevindingen. Deze implicaties worden gevoed door de focusgroepen, waarin een diversiteit van beleids- en praktijkactoren met ons reflecteren over deze bevindingen.

1. Structurele dynamieken die leiden tot dak- en thuisloosheid

- Waar de tellingen aantonen dat er diverse doelgroepen van jongeren in (verborgen) vormen van dak- en thuisloosheid zichtbaar worden met verschillende problematieken ('jeugdzorgverlaters', 'jongeren zonder hulpverleningsgeschiedenis', en 'nieuwkomers'), toont het kwalitatieve onderzoek van de trajecten en ervaringen van jongeren de complexiteit en het dynamisch karakter aan van hun situaties. Actoren geven aan als volgt: *'we moeten voorbij het individueel schuldmodel denken', 'jongeren hebben zoveel veerkracht'. De problemen die de jongeren ervaren zijn vaak multidimensionaal, structureel van aard, en stapelen zich op.* De jongeren komen op die manier in processen van marginalisering en in maatschappelijk kwetsbare situaties terecht. De situatie van dak- en thuisloosheid waarin zij zich nu bevinden, kan dus niet los gezien worden van hun nog prille levenstraject, maar is vaak het resultaat van een aaneenschakeling van complexe levensgebeurtenissen in combinatie met structurele uitsluitingsmechanismen. Voor de jongeren in kwestie leidt dit vaak tot stigmatisering: *'Het is ingewikkeld, het gaat om jongeren die, om verschillende redenen en door stigmatisering, hun plaats niet vinden in de klassieke systemen die voorzien zijn'.*
- De trajecten en ervaringen van de jongeren dwingen alle betrokken diensten en organisaties om na te denken over **hoe kinderen, jongeren, en gezinnen** (ook nieuw samengestelde gezinnen, éénoudergezinnen, ...) **beter proactief kunnen ondersteund worden.** Veel van de problemen kunnen gekaderd worden als **structurele problemen** (armoedeproblematiek, o.a. gebrek aan gezinsinkomen, tewerkstelling ouders, gebrekkige/onbetaalbare huisvesting, reproductie van uitsluiting en sociale ongelijkheid in het onderwijs,...) **die het hele gezin treffen, en waardoor ook conflicten (mishandeling, ...) of verlieservaringen (overlijden, geen contact meer, ...) ontstaan tussen ouders en kinderen onderling.** Vroeger detecteren en ingrijpen lijkt dan ook op het eerste gezicht noodzakelijk. Tegelijkertijd vormt dit ook een valkuil. Een te verregaand ingrijpen kan net een negatieve ervaring met hulp- en dienstverlening met zich meebrengen, waardoor gezinnen en jongeren het gevoel hebben dat de hulpverlening niet aansluit bij hun verwachtingen. Van hulp- en dienstverlening vraagt dit koorddansen: te snel interveniëren en contacten opnemen met ouders/opvoedingsverantwoordelijken van de jongeren zonder dit met de jongeren af te stemmen leidt vaak tot bijkomende interventies, breuken, uithuisplaatsingen, ..
- De trajecten van de jongeren wijzen op een samenleving waarin sociale ongelijkheid en armoede geproduceerd wordt, en vooral op een rigide **schoolstelsel.** **Dat zorgt voor een watervalstelsel en dus ook voor ongekwalificeerde uitstroom.** *'Als jongeren op straat terecht komen, is het onderwijs niet meer aangepast aan hun overlevingsstrategieën en zijn ze daar niet meer welkom'.* Er wordt in het onderwijs ook weinig rekening gehouden met problemen waarmee jongeren thuis geconfronteerd worden, zoals ook blijkt uit de getuigenissen van de jongvolwassenen. We moeten naar het onderwijssysteem toe **pleiten voor 'leerrecht', en voor brug- en steunfiguren die ondersteunend werken op de relatie onderwijs-welzijn met de jongeren.**
- **De betrokken diensten wijzen er op dat niet louter gefocust mag worden op 'jeugdhulpverleners' als een kwetsbare groep die kans loopt om 'dakloos' te worden.** Zoals ook blijkt uit de kwantitatieve analyses, is er een aanzienlijke groep die geen verleden heeft in de jeugdhulp. In de focusgroep sprak één hulpverlener van 'survivors', jongvolwassenen die hun thuissituatie 'overleefd' hebben

en dan op 18 jaar of het ouderlijk huis verlaten of buiten worden gezet. Deze jongeren hebben in het verleden onvoldoende de weg gevonden naar de hulpverlening of konden onvoldoende door hen geholpen worden. Belgen zonder hulpgeschiedenis verblijven niet in de jeugdhulp en psychiatrie. Op basis van de tellingen zien we dat ze vooral bij familie of vrienden verblijven. Deze jongvolwassenen zijn ook vaker aan het werk. Ze worden dak- of thuisloos door een conflict met familie of vrienden of door het einde van hun huurovereenkomst. Jongvolwassenen zonder hulpgeschiedenis hebben vaker geen gezondheidsproblemen.

- Meer en meer groeit het inzicht dat de jongvolwassenheid een specifieke ontwikkelingspsychologische fase is, waarin jongeren aan de ene kant nood hebben aan ondersteuning en bescherming en tegelijkertijd de nodige experimenteerruimte willen omdat ze volgens de wetgever volwassen zijn. Net deze jongvolwassenen kunnen niet terugvallen op hun ouders, waardoor ze gedwongen zijn om elke beslissing zelf te nemen. Een 'slechte' beslissing kan heel verregaande gevolgen hebben. Hen louter als volwassenen behandelen, gaat dan ook voorbij aan de specifieke eigenheid van de levensfase waarin ze zich bevinden.
- Opvallend is dat **een belangrijke groep van dak- en thuisloze jongvolwassenen wel een leefloon hebben, maar geen stabiele woonplek**, zoals ook blijkt uit de tellingen. Dit betekent dat zij wel de weg gevonden hebben naar het OCMW, maar dat de woonmarkt ontoegankelijk voor hen is. Net het feit dat ze een leefloon hebben, zorgt ervoor dat zij minder gemakkelijk een betaalbare woonst vinden. Ze ervaren ook discriminatie op de woonmarkt, wat ook werd vastgesteld in onderzoek naar de praktijktesten op de huisvestingsmarkt. Bovendien is het zo dat deze jongvolwassenen meerdere aspecten in hun situaties hebben die de toegang tot de woonmarkt bemoeilijken, zoals een leefloon en een migratie-achtergrond. Ze getuigen ook over het feit dat verhuurders ook vooroordelen hebben ten aanzien van jongvolwassenen die minder 'goede' huurders zouden zijn.

2. Drempels in hulp- en dienstverlening

- De problemen van de jongeren tonen vooral aan dat ze in **diverse systemen en werkvelden van hulp- en dienstverleningen (kunnen) terecht komen (VAPH, GGZ, jeugdzorg, CAW, JAC, OCMW, ...)**, maar dat de huidige doelgroep-specifieke benadering een gefragmenteerde en verkavelde hulp- en dienstverlening teweegbrengt. Jongeren en hun gezinnen hebben bijgevolg het gevoel dat ze *'van het kastje naar de muur gestuurd'*, of *'mogen in geen enkele voorziening nog binnen omdat ze te veel labels hebben'*, omdat ze meervoudige problematieken ondervinden. *'Aan ons wordt gevraagd of wij kunnen garanderen dat ze zich niet zullen misdragen. Maar dat kan niet... wat doe je dan als zo'n voorziening de deuren sluit?'* Op momenten dat het ertoe doet, staan de jongeren er niettemin vaak alleen voor. De vraag is hoe we **intersectoraal hefboomen kunnen creëren om de jongeren en thuiscontext beter te ondersteunen**. *'Het doel zal zijn om alle hulpverlening nog beter op elkaar af te stemmen. Maar iedereen mist tijd hiervoor, er is niet echt een trekkersrol. Er is veel enthousiasme maar weinig actie. Hoe ervoor zorgen dat niemand onder de radar verdwijnt?'*
- De jongeren hebben vaak zeer veel **veerkracht** opgebouwd en getoond. Veel jongeren *'blijven er altijd maar het beste van maken'*. Dat vraagt dat we dat als hulp- en dienstverleners moeten respecteren. **Veel jongeren hebben heel hun leven hun plan moeten trekken en 'het moeten rooien, en dan plots zeggen wij wat ze moeten doen'**. Als hulpverlening moeten we **opletten dat we niet te dwingend willen bepalen welke trajecten zij moeten afleggen**. Er wordt van de jongeren verwacht dat ze het **tempo** van de hulp- en dienstverlening aanvaarden. Actoren benoemen dit: *'tijd hebben en maken, en op het tempo van de jongeren aan de slag gaan is zo belangrijk; hulpverleners willen met de trein vooruit en jongeren missen die trein, maar krijgen nog een wafel in hun gezicht nadien'; 'jongeren zeggen dat ze altijd overal zo snel mogelijk buiten moeten, het tempo wordt voor hen bepaald'; 'de jongeren worden in een rotvaart door hun leven gejaagd'*. De **verwachtingen van**

hulp- en dienstverlening zijn niettemin vaak te voorwaardelijk en liggen veel te hoog. Er wordt verwacht dat ze zo snel mogelijk 'zelfstandig' en/of 'gemotiveerd' moeten zijn, terwijl veel andere jongeren pas later en trager op hun pootjes vallen. De jongeren hebben vaak het gevoel dat ze overal zo snel mogelijk 'buiten moeten'.

- Veel jongeren die wel in hulp- en dienstverlening terechtkomen zijn nabij de transitie van 18 heel **ambivalent**. *'Hun motivatie is dan niet dat ze ergens naartoe willen, maar vooral dat ze ergens van weg willen. Maar het eerste dat ze missen is de leefgroep'*. Ze zijn de hulp- en dienstverlening moe en willen op hun eigen benen staan. Jongeren hebben recht op zelfbeschikking. *'Als jongeren niet naar links of rechts willen, dan moeten we nabij blijven'*. Jongeren worden vaak gekaderd als *'hulpvermijders'*, maar net daardoor geraken we ze kwijt. *'Als ze geen goesting meer hebben, moeten we een vangnet creëren, zelfbeschikking mag geen vrijgeleide zijn om er niet meer te zijn'*. Jongeren *'hebben het recht om blauwe plekken op te lopen'*.
- **Het is bij veel jongeren belangrijk hen te blijven aanspreken, de relaties niet door te knippen, en aanwezig te blijven**, zodat ze terug kunnen komen na enige tijd (vb. welkom blijven in de leefgroep). Dat betekent dat we geen *'ladders van zelfstandigheid'* mogen installeren in de hulpverlening, maar moeten werken op basis van **zorgcontinuïteit** vanuit hun oogpunt. Jongeren die uitstromen moeten vaak kiezen, bijvoorbeeld tussen thuis wonen of zelfstandig wonen. Maar *'vaak kunnen ze niet meer terug'*. We moeten **proactief aan de transitie van 18 jaar werken met de jongeren en hun context**. Er worden vaak te scherpe cesuren gemaakt bij de overgang van 18 jaar, omdat de regelgeving en financieringssystemen dit reproduceren (vb. GES+ of MFC bestaat niet in meerderjarigenzorg). We moeten **zelf cesuren in de hulp- en dienstverlening voorkomen** en wegwerken. *'Onze eigen institutionele dynamieken moeten in het vizier blijven'*.

3. Het belang van blijvend geëngageerde begeleiding

- Er wordt gepleit voor **intensieve trajectbegeleiding/gezinsbegeleiding** door 1 begeleider. Niettemin werken dergelijke benaderingen vaak **voorwaardelijk**. Er wordt van alles verwacht, en als dat niet lukt dan stopt het engagement, *'bijvoorbeeld ze moeten binnen het jaar alleen wonen'*. **Hulpverlening werkt ook bij de gratie van de 'motivatie' van de jongeren om vrijwillig beroep te blijven doen op hulp- en dienstverlening**. De jongeren *'moeten de motivatie aangaan om zo'n intensieve begeleiding te ondergaan, je kan niet bij iedereen zo werken'*. *'De jongeren moeten 'akkoord gaan dat ze hun leven anders moeten aanpakken'*. Veel jongeren en/of gezinnen haken af, omdat ze zich onder meer door de structurele problematiek niet geholpen voelen (vb. niet aan een woning geraken, het onderwijssysteem dat hen parten speelt, een tekort aan (gezins)inkomen ervaren...). Dit leidt tot **machteloosheid en moedeloosheid**, wat vaak vertaald wordt als een 'gebrek aan motivatie'. Tegelijk zien we vaak hoe jongeren vastlopen in de interactie van complexe problemen. *'Jongeren willen stap per stap hun toekomst bepalen, maar er zijn veel jongeren die maanden vastzitten in de vraag: wat komt er nu eerst? Want het ene bepaalt andere'*.
- **De regelgeving en financiering is niet op de problematiek aangepast**. Dat is vooral het geval bij jongeren zonder papieren of met een precair statuut. Ook voor hulpverleners is deze problematiek schrijnend, omdat alles om de juiste papieren draait. *'Je moet twintigduizend papieren verzamelen, ik versta zelf die procedures niet meer (vb. een paspoort van Afghanistan, hoe kom je daaraan??)'*. *'Papieren zijn zo dominant, naast de verhoogde discriminatie. Dat is de schaduw van de jeugdzorg, de naam van jongeren met een migratieachtergrond op zich al vernoemen bij de huisbazen zorgt voor een 'njet'*. De jongeren kunnen nergens heen, behalve kraakpanden, op straat, *'... als er niets is, dan is er enkel de woestijn'*. Jongeren met papieren worden daarnaast vaak langer in begeleiding gehouden dan mogelijk is (ook op expliciete vraag van jeugdrechters bijvoorbeeld). Het uitputten van rechten is zelfs voor hulp- en dienstverlening een grote uitdaging. Bijvoorbeeld:

'als jongeren in huisjes in de stad wonen, kunnen ze geen beroep doen op een installatiepremie'. Om dit mogelijk te maken moeten we gebruik maken van onze **discretionaire ruimte**. Dat is zeker van belang zodat de jongeren niet de ervaring hebben dat ze 'gefaald hebben' in het zelfstandig worden/wonen. Op die manier kunnen we een vorm van zorgcontinuïteit construeren die aansluit bij hun betekenisverlening.

- **De machteloosheid en moedeloosheid zien we niet alleen bij de jongeren, maar ook op basis van de geïsoleerde positie van hulp- en dienstverleners die met hen werken.** *'Ik kan jongeren niet toeleiden naar de nachtopvang omdat ze daar niet binnen geraken, dus geef ik ze een slaapzak mee en vertel waar ze in een ondergrondse parking terecht kunnen'.* *'Sommige gasten zijn zo kwaad omdat ik zelf geen praktische oplossingen kan geven, dat is schrijnend'.* Hulpverleners staan er in het netwerk van hulp- en dienstverlening *'vaak zelf alleen voor'.* Daarnaast is de hulp- en dienstverlening ook voor hulpverleners vaak een gefragmenteerd kluwen van ontoegankelijkheid. De jongeren worden door andere hulp- en dienstverlening vaak gestigmatiseerd, als 'ambetanterik' omschreven, geconstrueerd als 'zorgvermijder', ... **Aanwezig blijven voor de jongeren is echter cruciaal. Hulpverleners zijn gedwongen 'noodoplossingen' te creëren** (vb. de jongeren een slaapzak of tentje geven en vertellen waar ze kunnen kraken). *'We moeten blijven samen de boer opgaan en samen zoeken, blijven zoeken tot we iets vinden'.*
- **Het OCMW speelt een pivotale rol voor heel wat van deze jongvolwassenen.** Aan de ene kant vinden zij de weg naar het OCMW voor een leefloon, aan de andere kant maken hun levensverhalen duidelijk dat ze nood hebben aan een rustperiode, een zekere periode van stabiliteit om hun leven terug op de rails te krijgen. Ook de betrokken diensten benadrukken het belang van zo'n rustfase. Dat betekent niet dat de jongvolwassene aan zijn lot wordt overgelaten, maar wel dat er op zijn tempo en op maat gewerkt wordt. Tegelijkertijd geven de betrokken hulpverleners aan dat de verwachtingen die vanuit het OCMW geformuleerd worden met betrekking tot activering, schuldafbouw en dergelijke onvoldoende afgestemd zijn op de leefwereld van deze jongvolwassenen waardoor ze opnieuw dreigen af te haken.
- Uit de cijfers blijkt dat het **aandeel vrouwen bij de jongvolwassenen groter is dan in de totale populatie van dak- en thuisloze personen.** In de aanpak van de dak- en thuisloosheid zijn er de afgelopen 40 jaar specifieke diensten uitgebouwd voor dak- en thuisloze vrouwen. Desalniettemin kunnen we nog altijd spreken van een zekere 'genderblindheid' in de aanpak. Dit fenomeen lijkt nog sterker aanwezig te zijn bij diensten die zich specifiek richten op jongvolwassenen. In de toekomst wordt daarom best werk gemaakt van een gender-sensitieve aanpak van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen.

4. Sofasurfen en het falen van bestaande crisisopvang

- 1 op 5 van de getelde dak- en thuisloze personen betreft jongvolwassenen. Bijna de helft van deze jongvolwassenen verblijft bij familie of vrienden. Eén op 8 jongvolwassenen is acut dakloos. Zij sliepen op straat, in de nachtopvang, in een tentje, een kraakpand, een auto of vrachtwagen. **Een nacht doorbrengen op straat moet ten allen tijde vermeden worden**, omwille van het traumatische karakter ervan. *'Veel jongeren hebben tegenwoordig een mes op zak om veilig te zijn/zich veilig te voelen op straat, want er is meer onveiligheidsgevoel de laatste jaren'.* Dit zou hét uitgangspunt moeten vormen van een integrale aanpak van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen. Maar ook het tijdelijk verblijven bij familie en vrienden is geen stabiele oplossing, zoals blijkt uit de getuigenissen van de jongvolwassenen.
- **De nachtopvang is voor de jongeren geen goede oplossing.** *'Jongeren bedenken zelf heel creatieve oplossingen om niet in de nachtopvang te moeten slapen'.* De jongeren moeten zichzelf aanmelden

zonder garantie op opvang, en worden naar andere steden gestuurd voor opvang. *'Er zijn niet veel plaatsen in opvangstructuren, de jongeren moeten vechten om een plaats in een opvangcentrum te vinden en ze lopen het risico uit de opvangstructuur gegooid te worden.'* *'Zelfs in de nachtopvang worden jongeren geschorst'*. De nachtopvang is een zeer onveilige omgeving (*'drugs dealen', 'diefstal', 'geweld' en 'conflicten', ...*). De jongeren zelf vermijden naar de nachtopvang te gaan, en verdwijnen zo volledig onder de radar van noodopvang en crisisopvang. De jongeren verwijzen naar het idee van een nachtopvang voor jongeren alleen, maar dit bevestigt het inzicht dat dit voor hen geen goede oplossing is. Hun suggestie toont vooral aan dat ze niet alleen individuele aspiraties hebben, maar vooral ook collectieve aspiraties voor andere jongeren die ze vooruit willen helpen. **Betekenisvolle vormen van nacht- en crisisopvang moeten best opnieuw gedefinieerd worden als tijdelijke woonoplossingen (vb. caravan, tiny houses, zorghotel in samenwerking met lokaal bestuur, trekhostel met caravans,...)**

5. Een prangende nood aan tijdelijke en structurele woon-zorg oplossingen

- Een krachtig woon-zorg-beleid is cruciaal, waarbij netwerkoeverleg en -samenwerking ertoe kan leiden dat er structureel gezocht wordt hoe het recht op wonen en het recht op zorg samen met de jongeren gegarandeerd kan worden. Zorgaanbieders geven vaak zelf deze innovatieve projecten vorm, *'we moeten niet wachten op de overheid of op de private huurmarkt, sociale huisvesting, want er gebeurt toch niks'*. De *'bovenlokale overheid is sterk afwezig, of 'leunt achteruit'*. Op dat vlak zijn begeleidingstrajecten waarbij jongeren op de private huurmarkt of in sociale huisvesting terecht komen vaak complex (huisbazen willen niet (meer) mee, of de leefbaarheid staat al zwaar onder druk in sociale huisvesting). Zo wordt gezegd dat als tussenpersoon bij huisbazen fungeren zinvol kan zijn, maar evengoed *'schiet je jezelf in de voet als je dat doet: dan zeggen de huisbazen op voorhand dat er iets mis is met de jongeren' en 'als er iets fout gaat, hangen ze bij ons aan de lijn'*.
- Zorgaanbieders werken innovatief via de creatie van *tijdelijke als structurele woon-zorg-projecten*, die vaak met steun van het lokaal sociaal beleid tot stand komen (bijvoorbeeld uitgesproken samenwerking tussen (diverse lokale) zorgaanbieders, lokaal bestuur/OCMW, sociale huisvesting, jeugd(welzijn)werk, onderwijs, politie,...). Voorbeelden van tijdelijke woonzorgprojecten: caravans, tiny houses, zorghotel in samenwerking met lokaal bestuur, trekhostel met caravans,.. Tegelijk hebben tijdelijke oplossingen ook altijd een risico: *'het is vaak maar éénmalig, als de jongeren weg zijn is het gedaan'; en 'als we jongeren snel onderdak geven om stabiliteit te creëren, om jongeren van straat te halen, rechten op te bouwen, zoeken naar job, dan kunnen we soms terecht in woningen die gesloopt zullen worden op termijn. maar we kunnen geen huurcontract aanbieden omdat huizen gesloopt zullen worden'*.
- **Structurele woonoplossingen** zijn meer relevant, *'projecten moeten geconsolideerd worden'*, gezien er ook een verstandhouding opgebouwd kan worden met het lokaal bestuur en de omgeving, zoals via mobiele woonunits, lokaal verankerde woonprojecten in samenwerking tussen zorgaanbieders en lokale besturen,... Er zijn in Vlaanderen een aantal woonprojecten die zich specifiek richten op de doelgroep van jongvolwassen dak- en thuisloze personen, maar allen bevinden zich in een onzekere situatie, omdat hun financiering niet structureel verankerd is. De verlenging van de jeugdhulp naar 25 jaar vraagt ook om een maatschappelijk debat over hoe we diensten die specifiek inspelen op de vragen en behoeften van deze jongvolwassenen, maar die nu zelf, zoals de jongeren zelf, zich bevinden in het vacuüm tussen jeugdhulp en volwassenhulp, te erkennen en te financieren.

- Een **belangrijke lokale hefboom is het lokale toewijzingsreglement** waarin lokale besturen voorrang kunnen geven aan bepaalde doelgroepen. Dit vraagt ook dat zorgaanbieders draagvlak maken bij lokale besturen, en/of woonproject-ontwikkelaars. De hervorming van het sociale huurbesluit, met zijn drie pijlers, bevat hier hefbomen voor de toekomst.
- **Bij woon-zorg-projecten (zowel tijdelijk als structureel) is blijvende professionele opvolging en begeleiding cruciaal** (bijvoorbeeld: begeleiding combineren met sociale huisvesting, wooncoaches, alert blijven op dynamieken van stigmatisering of omgevingen die de leefbaarheid zwaar onder druk zetten zoals verslaving, diefstal, geweld, conflict en onveiligheid, ... Ook alert blijven voor jongeren die leren zelfstandig wonen). **Betaalbaarheid en kwaliteit/leefbaarheid van deze woonomgevingen is van essentieel belang.** *'Betaalbare woningen in een veilige buurt zijn zo cruciaal: als jongeren in een goede setting komen, dan landen ze beter op hun pootjes'.*
- **Kennis van bestaande regelgeving en financieringssystemen is cruciaal**, inclusief strategieën en samenwerkingsverbanden ontwikkelen om de regelgeving en financieringssystemen te heroriënteren, beter op elkaar af te stemmen, en te combineren. **Kortdurende projecten en financiering is verre van ideaal, structurele en lange termijnfinanciering is nodig.** **Innovatieve woon-zorg-projecten (zowel tijdelijk als structureel)** vragen in toenemende mate een combinatie van overheidsfinanciering (Vlaams/lokaal, waarbij de verschillende overheidsniveaus hun verantwoordelijkheid blijven nemen en mogelijks samenwerkingsverbanden aangaan met private investeerders voor woonprojecten. Hierbij wordt sterk gepleit voor de noodzaak van een ethisch en professioneel kader (rechtenkader) dat door de overheid mee gedragen wordt. Dit vraagt blijvende betrokkenheid van zorgaanbieders van waaruit dergelijke lokale projecten en samenwerkingsverbanden worden ontwikkeld. Er wordt gepleit voor blijvende betrokkenheid van de overheid om vermarkting/commercialisering en niet-structurele/materiele noodhulp tegen te gaan. Zo kan het werken met social impact bonds/publiek-private samenwerking tricky zijn omdat er 'output' gevraagd wordt, waardoor jongeren steeds weer uit de boot dreigen te vallen die niet aan de verwachtingen voldoen.

6. Een superdiverse doelgroep vraagt om een superdiverse aanpak

Nieuwkomers vormen een belangrijke deel van de populatie van dak- en thuisloze jongvolwassenen. Nieuwkomers verblijven vaker in een niet-conventionele ruimte en dreigen vaker hun woonst te verliezen. Ze worden dak- of thuisloos door immigratie en een ongeschikt of onbewoonbaar verklaarde woning. Ze hebben vaker geen inkomen en minder vaak een leefloon. Ze hebben vaker geen gezondheidsproblemen. Die superdiversiteit komt niet enkel tot uiting qua migratie-achtergrond, maar ook qua verblijfsstatuut. In dit onderzoek was het verre van evident om nieuwkomers te bereiken, zeker wanneer het gaat om jongeren met een onzeker verblijfsstatuut. **In de steden is er de afgelopen jaren heel wat expertise opgebouwd in het werken met deze jongvolwassenen, maar vaak gaat het om heel precaire werkingen.** Zo loopt er ondertussen een experiment in de stad Gent dat langdurige opvang biedt voor personen zonder wettig verblijf om van daaruit te werken aan heroriëntering. **Het is dan ook nodig om de expertise op dit gebied te borgen en te versterken.**

7. Referenties

- Alanen L (2004) Theorizing children's welfare. In: *New Perspectives on Childhood*, University of Leeds, UK, 12–13 November 2004;
- Alcock P (2004) The influence of dynamic perspectives on poverty analysis and anti-poverty policy in the UK. *Journal of Social Policy* 33(3): 395–416.
- Becker, Howard S. "Whose side are we on?." In *Sociological work*, pp. 123-134. Routledge, 2017;
- Bertaux-Wame, Isabelle, and Paul Thompson. "The familial meaning of housing in social rootedness and mobility: Britain and France." *Pathways to Social Class: A Qualitative Approach to Social Mobility* (1997): 124-182.;
- Bifulco, L. (2014). Citizenship and governance at a time of territorialization: The Italian local welfare between innovation and fragmentation. *European Urban and Regional Studies*, DOI: 10.1177/0969776414531969
- Boele, Evert Bisschop. "Etnografisch onderzoek: het perspectief van de ander." *Cultuur+ educatie* (2019): 85.
- Bogdan, Robert C., and Sari Knopp Biklen. "Research for education: An introduction to theories and methods." (2007).
- Booth, Tim, and Wendy Booth. "Sounds of silence: Narrative research with inarticulate subjects." *Disability & Society* 11, no. 1 (1996): 55–70;
- Brackertz et al., 2016
- Braun, Virginia, and Victoria Clarke. "Using thematic analysis in psychology." *Qualitative research in psychology* 3, no. 2 (2006): 77-101.
- Bretherton, Joanne. "Reconsidering gender in homelessness." *European Journal of Homelessness* 11, no. 1 (2017).
- Busch-Geertsema, V., W. Edgar, E. O'Sullivan, and N. Pleace. "Homelessness and homeless policies in Europe." *Lessons from Research.*(Brussels: FEANTSA) (2010);
- Busch-Geertsema, Volker, Dennis Culhane, and Suzanne Fitzpatrick. "Developing a global framework for conceptualising and measuring homelessness." *Habitat International* 55 (2016): 124-132.
- Chamberlayne, P. ed., *The turn to biographical methods in social science*. Abingdon, UK: Taylor & Francis, 2000;
- Riessman, Catherine Kohler, and Lee Quinney. "Narrative in social work: A critical review." *Qualitative social work* 4, no. 4 (2005): 391-412.
- Cheng, Tessa, Evan Wood, Cindy Feng, Steve Mathias, Julio Montaner, Thomas Kerr, and Kora DeBeck. "Transitions into and out of homelessness among street-involved youth in a Canadian setting." *Health & place* 23 (2013): 122-127;
- Clapham, David. "Pathways approaches to homelessness research." *Journal of community & applied social psychology* 13, no. 2 (2003): 119-127;
- Clarke, Anna. "The prevalence of rough sleeping and sofa surfing amongst young people in the UK." *Social Inclusion* 4, no. 4 (2016): 60-72.
- Cloke, Paul, and Paul Milbourne. "Knowing homelessness in rural England." *International perspectives on rural homelessness* (2006): 121-136;
- Curry, Susanna R., Matthew Morton, Jennifer L. Matjasko, Amy Dworsky, Gina M. Samuels, and David Schlueter. "Youth homelessness and vulnerability: How does couch surfing fit?." *American Journal of Community Psychology* 60, no. 1-2 (2017): 17-24;
- De Boe, F., & Van Hootegem, H. (2014). Automatische toekenning van rechten als stap naar een grotere effectiviteit van rechten. In I. Pannecoucke, W. Lahaye, J. Vranken, & R. Van Rossem (Eds.), *Armoede in België: Jaarboek*

- 2014 (pp. 191–207). Gent: Academia Press; Warin, Jo. *Stories of self: Tracking children's identity and wellbeing through the school years*. Trentham Books, 2010.
- De Decker, Pascal, and Kaatje Segers. "Chaotic, fluid and unstable: an exploration of the complex housing trajectories of homeless people in Flanders, Belgium." *Journal of Housing and the Built Environment* 29, no. 4 (2014): 595–614;
- De Muylder, Bénédicte, and Martin Wagener. "L'errance racontée par les jeunes." *Pauvreté* 26 (2020): 1.
- Deleu, Harm, Mieke Schrooten, and Koen Hermans. "Hidden homelessness: a scoping review and avenues for further inquiry." *Social Policy and Society* (2021): 1-17.
- Demaerschalk et al. "MEHOBEL-Measuring homelessness in Belgium.": 1-181.
- Demaerschalk, Evelien, and Koen Hermans. "Dak-en thuislozentelling Leuven." Leuven: LUCAS (2020).
- Dewanckel, Lore, Tineke Schiettecat, Koen Hermans, Rudi Roose, Wim Van Lancker, and Griet Roets. "Researching the non-take up of social rights: A social work perspective." *The British Journal of Social Work* 52, no. 3 (2022): 1416-1434.
- Fitzpatrick, Suzanne, Glen Bramley, and Sarah Johnsen. "Pathways into multiple exclusion homelessness in seven UK cities." *Urban Studies* 50, no. 1 (2013): 148-168;
- Grunwald, Klaus, and Hans Thiersch. "The concept of the 'lifeworld orientation' for social work and social care." *Journal of Social Work Practice* 23, no. 2 (2009): 131-146;
- Hermans, K. & Italiano, P. (2021). Telling dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2020. Koning Boudewijnstichting. Brussel.
- Hermans, K., Wagener, M., Demaerschalk, E., De Moor, N., Emmanuel, N., Mertens, N., Vermeir, E., & (2022). Telling dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2021. Koning Boudewijnstichting. Brussel.
- Hsieh, Hsiu-Fang, and Sarah E. Shannon. "Three approaches to qualitative content analysis." *Qualitative health research* 15, no. 9 (2005): 1277-1288.
- Isin, Engin F. "Citizens without nations." *Environment and Planning D: Society and Space* 30, no. 3 (2012): 450-467.
- Kabeer, Naila. *Inclusive citizenship. Meanings and expressions*. Zed Press, 2005; Lister, Ruth. "Inclusive citizenship: Realizing the potential." *Citizenship studies* 11, no. 1 (2007): 49-61.
- Kallio, Kirsi Pauliina, Bronwyn Elisabeth Wood, and Jouni Häkli. "Lived citizenship: conceptualising an emerging field." *Citizenship Studies* 24, no. 6 (2020): 713-729.
- Keevers, Lynne, and Delia Rambaldini-Gooding. "Practices effective for assisting young people avoid or exit homelessness: Young service recipient's perspectives." *Children and Youth Services Review* 119 (2020): 105492.
- Kessl, F., Oechler, M., & Schroeder, T (2019), *Charity Economy*. In: Kessl Fabian, Walter Lorenz, Hans-Uwe Otto, Sue White (Eds.): *European Social Work - A Compendium*. Leverkusen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publisher.
- Kriegman, George. "Entitlement attitudes: Psychosocial and therapeutic implications." *Journal of the American Academy of Psychoanalysis* 11, no. 2 (1983): 265-281.
- Lincoln, Yvonna S., and Norman K. Denzin, eds. *Turning points in qualitative research: Tying knots in a handkerchief*. Rowman Altamira, 2003.
- Maesele, Thomas, Rudi Roose, Maria Bouverne-De Bie, and Griet Roets. "From vagrancy to homelessness: The value of a welfare approach to homelessness." *British Journal of Social Work* 44, no. 7 (2014): 1717-1734;
- Mayock, Paula, Mary Louise Corr, and Eoin O'Sullivan. "Homeless young people, families and change: Family support as a facilitator to exiting homelessness." *Child & Family Social Work* 16, no. 4 (2011): 391-401;

- Mayock, Paula, and Joanne Bretherton, eds. *Women's homelessness in Europe*. London, England: Palgrave Macmillan, 2016.
- Mayock, Paula, and Sarah Parker. "Homeless young people 'strategizing' a route to housing stability: service fatigue, exiting attempts and living 'off grid'." *Housing Studies* 35, no. 3 (2020): 459-483.
- Mayring, Philipp. "Qualitative content analysis {28 Paragraphs}." In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research [On-line Journal]*, vol. 1. 2000.
- Miller RL (2000) *Researching Life Stories and Family Histories*. London: Sage Publications.
- Parsell, Cameron, and Andrew Clarke. "Agency in advanced liberal services: Grounding sociological knowledge in homeless people's accounts." *The British Journal of Sociology* 70, no. 1 (2019): 356-376.
- Parker, Sarah, and Paula Mayock. "'They're always complicated but that's the meaning of family in my eyes': Homeless youth making sense of 'family' and family relationships." *Journal of Family Issues* 40, no. 4 (2019): 540-570;
- Pleace, Nicholas. "Researching homelessness in Europe: Theoretical perspectives." *European Journal of Homelessness* (2016): 19-44.
- Roberts B (2002) *Biographical Research*. Berkshire: Open University Press.
- Robinson, David, and Sarah Coward. "Hidden Homelessness: Your Place, Not Mine." (2003).
- Roets, Griet, Hartley Dean, and M. Bouverne-De Bie. "Disability rights and disability studies in social work: Uncovering different interpretations of rights and needs of people with learning disabilities in social work practice." *European social work: A compendium* (2019).
- Roets, Griet, Rudi Roose, and Maria Bouverne-De Bie. "Researching child poverty: Towards a lifeworld orientation." *Childhood* 20, no. 4 (2013): 535-549.
- Schiettecat, Tineke, Griet Roets, and Michel Vandebroek. "Capturing life histories about movements into and out of poverty: A road with pits and bumps." *Qualitative Social Work* 17, no. 3 (2018): 387-404.
- Schiettecat, Tineke, Griet Roets, and Michel Vandebroek. "Paradigmatische verschuivingen en methodologische discussies in (kinder) armoedeonderzoek." *VLAS-Studies* 16 (2014).
- Schiettecat, Tineke, Griet Roets, and Michel Vandebroek. "What families in poverty consider supportive: Welfare strategies of parents with young children in relation to (child and family) social work." *Child & Family Social Work* 22, no. 2 (2017): 689-699.
- Somerville, Peter. "Understanding homelessness." *Housing, theory and society* 30, no. 4 (2013): 384-415;
- Somerville, Understanding homelessness, 384-415; De Decker, Chaotic, fluid and unstable, 595-614;
- Swain, Jon, and Zachery Spire. "The role of informal conversations in generating data, and the ethical and methodological issues they raise." In *Forum: qualitative social research*, vol. 21, no. 1. FQS, 2020.
- Vandekinderen, Caroline, Griet Roets, Hilde Van Keer, and Rudi Roose. "Tackling social inequality and exclusion in education: From human capital to capabilities." *International Journal of Inclusive Education* 22, no. 1 (2018): 1-20.
- Van Laethem, H. "Ge weet niet waar ge recht op hebt": trajecten van jongeren in dak- en thuisloosheid in Gent. Masterproef, promotor prof. Dr. Griet Roets, begeleider Sophie Samyn, 2022
- Verstraete, Jana, Isabelle Pannecoucke, Bruno Meeus, and Pascal De Decker. "Leaving an institution in flanders (Belgium): A road to homelessness?." *Journal of Social Service Research* 44, no. 5 (2018): 665-683.
- Warming, Hanne, and Kristian Fahnøe. "Social work and lived citizenship." In *Lived citizenship on the edge of society*, pp. 1-22. Palgrave Macmillan, Cham, 2017;

WITH CARE

Bijlage 1: overzicht tabellen

Tabel 1. Aantal en percentage jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020 en 2021.	14
Tabel 2. Verblijfplaats volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020 en 2021.	15
Tabel 3. Aantal jongvolwassenen in opvang en tijdelijk verblijf in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	16
Tabel 4. Aantal jongvolwassenen in een instelling in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	16
Tabel 5. Aantal jongvolwassenen dat een instelling verlaat of er langer verblijft door gebrek aan een woonoplossing in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	17
Tabel 6. Aantal jongvolwassenen in niet-conventionele ruimte in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	17
Tabel 7. Aantal jongvolwassenen dat dreigt uit huis gezet te worden in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	18
Tabel 8. Verblijfplaats jongvolwassenen twee weken voor de teldag in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	18
Tabel 9. Kruistabel verblijfplaats teldag en verblijfplaats 2 weken voor teldag bij jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	19
Tabel 10. Geslacht van volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	20
Tabel 11. Nationaliteit jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	20
Tabel 12. Verblijfsstatuut jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	21
Tabel 13. Verblijfsdocumenten volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	21
Tabel 14. Inkomen volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	22
Tabel 15. Samenstelling huishouden volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	23
Tabel 16. Aantal jongvolwassenen met minderjarige kinderen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	23
Tabel 17. Direct betrokken kinderen bij jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	24
Tabel 18. Aanleiding verlies woonzekerheid bij volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	24
Tabel 19. Duur dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	25
Tabel 20. Gezondheid volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	25
Tabel 21. Verleden verblijf in een instelling van jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	26
Tabel 22. Kruistabel verblijf jeugdhulp en verblijf psychiatrie voor jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	26
Tabel 23. Actieve begeleiding door OCMW bij volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	27
Tabel 24. Referentieadres bij volwassenen en jongvolwassenen in dak- en thuislozentellingen 2020-2021.	27

Bijlage 2: Overzicht jongvolwassenen als participanten onderzoek

NAAM*	GENDER	LEEFTIJD BIJ CONTACT	LEEFTIJD TIJDENS SITUATIE VAN DAKLOOSHEID	SOORT EN AANTAL CONTACT(EN)	LOCATIE
Gaël	M	20	Sinds 16	1 interview (50min) + Veel informele gesprekken + Deeltijdse observatie voor bijna 3 weken	Bij @Home in Brussel
Hugo	M	24	Sinds 21	1 interview (1u) + Veel informele gesprekken + Deeltijdse observatie voor bijna 3 weken	Bij @Home en op straat in Brussel
Paul	M	23	Niet duidelijk. Sinds minimum 3 jaar	1 interview (1u) + Veel informele gesprekken + Deeltijdse observatie voor bijna 3 weken	Bij @Home en op straat in Brussel
Mike	M	20	Sinds 17	1 interview (1u30min) + Veel informele gesprekken + Deeltijdse observatie voor bijna 3 weken	Bij @Home en op straat in Brussel
Abdel	M	19	Sinds 15	1 interview (45min) + Veel informele gesprekken + Deeltijdse observatie voor bijna 3 weken	Bij @Home en op straat in Brussel
Samantha	V	20	Sinds 15	1 interview (1u)	In een café in Brussel
Natacha	V	21	Niet echt een situatie van dakloosheid. Had zich net rechtstreeks aangesloten bij KAP-project van CEMO na het verlaten van haar ouderlijk huis op 18	1 interview (45min)	In een café in Brussel
Jérémy	M	Ongeveer 24 (berekening, niet precies)	Sinds 11	1 interview	Charleroi

NAAM*	GENDER	LEEFTIJD BIJ CONTACT	LEEFTIJD TIJDENS SITUATIE VAN DAKLOOSHEID	SOORT EN AANTAL CONTACT(EN)	LOCATIE
Gilles	M	Ongeveer 19 (berekening, niet precies)	Sinds 17	1 interview	Charleroi
Yousra	V	19	Begint op 15e weg te lopen (met heen en weer geslinger tussen familie en instellingen)	Deelname aan focusgroep (in het kader van het project "Jongeren in beweging") + 1 individueel interview	Koninklijk Park in Brussel
Meghane	V	19	Gedurende 10 maanden op straat	Deelname aan focusgroep (in het kader van het project "Jongeren in beweging") + 1 individueel interview	Op de straat langs het kanaal Brussel-Charleroi in Brussel
Monika	V	17	16	Deelname aan focusgroep (in het kader van het project "Jongeren in beweging") + 1 individueel interview	Onmoeting aan Flagey
Marine	V	20	18	1 interview	In de Ardennen (Dinant), in het kader van een weekend georganiseerd door ADT QuartMonde
Louis	M	18	17 - heden	1 interview, enkele Messenger-gesprekken, 3 andere informele contactmomenten	Bij een organisatie
Amber	V	27	Geen specifiek moment, maar verschillende momenten tijdens de jeugd zonder veilige/stabiele plek, geen plek meer op 26	1 interview	In een café
Daan	M	23	Onbekend - heden	1 interview	Een wandeling in de buurt Watersportbaan
Joachim	M	24	8 - 23	1 interview, een telefoongesprek	Een wandeling in het centrum van Gent
Sander	M	23	Geen vaste thuis vanaf 14, maar uit huis gegooid op 18. Niet meer dakloos maar exacte tijd onbekend.	1 interview	In het huis van zijn vriend
Arno	M	21	15 - ongeveer 20	1 interview, één informeel contactmoment	In een café

NAAM*	GENDER	LEEFTIJD BIJ CONTACT	LEEFTIJD TIJDENS SITUATIE VAN DAKLOOSHEID	SOORT EN AANTAL CONTACT(EN)	LOCATIE
Liam	M	21	20	1 interview, een Messenger-gesprek, een telefoongesprek	In een park
Thomas	M	20	Geen vaste thuis tijdens jeugd, geen huis meer vanaf 17 - heden	1 interview, een Messenger-gesprek, een telefoongesprek	In zijn huidige woonplaats
Michiel	M	23	Onbekend - heden	1 interview	In zijn huidige woonplaats
Sami	M	25	18 - heden	1 interview	In zijn huidige woonplaats
Prosper	M	19	15	1 interview (45min)	Starbucks station Namen
Leon	M	18	16	1 interview (60min)	Starbucks station Namen
Hassan	M	19	18	1 interview (35min)	Op straat, langs de Maas
Juliette	V	30	18	1 interview (1u20min)	Bij haar thuis in Namen
Kevin	M	18	16	1 interview (1u)	In een café voor zijn huis in Dinant
Jasper	M	21	18 - heden Woont in een huis, maar voelt zich niet veilig en blijft tot 's avonds laat buiten	1 interview (3u30min)	Al wandelend in een park
Andries	M	21	18-19	1 interview (1u20min), in aanwezigheid van een straathoekwerker	Ontmoetingspunt straathoekwerk
Sven	M	20	17-20	1 interview (1u)	In een Zoom-meeting op zijn eigen verzoek
Cliff	M	23	Op 19de alleen gaan wonen in een sociale huurwoning, daarna 2 maanden op straat en sofasurfen	1 interview (1u10min)	Op zijn huidige verblijfplaats; 'woontraining'
Izzy	V	22	17 - 21 (sofasurfen)	1 interview (1u20min)	In haar huidige woonplaats; huurhuis
Kenny	M	23	18-19	1 interview (45min), in aanwezigheid van een straathoekwerker	Bij hem thuis

NAAM*	GENDER	LEEFTIJD BIJ CONTACT	LEEFTIJD TIJDENS SITUATIE VAN DAKLOOSHEID	SOORT EN AANTAL CONTACT(EN)	LOCATIE
Majid	M	21	18-19	1 interview (1u30min)	Bij hem thuis
Rik	M	20	18	1 interview (1u10min)	Bij hem thuis
Pieter	M	23	17	1 interview (1u20min)	Bij hem thuis
Bruce	M	23	17-18	1 interview (1u45min)	In een café
Alicia	V	21	15	1 interview (1u)	WhatsApp
Ally	V	23	21	1 interview (1u)	WhatsApp

*Alle gebruikte persoonsnamen in dit document zijn fictief.

Bijlage 3: Overzicht van professionals als participanten onderzoek

ORGANISATIE	PROFESSIONELE ROL	SOORT EN AANTAL CONTACT(EN)	LOCATIE
BRUSSEL			
<i>MACADAM</i>	Maatschappelijk werker	1 interview (1u) + Informele gesprekken + Focusgroep	Online Live Live
<i>@HOME</i>	Directeur	1 interview (1u) + Informele gesprekken + Focusgroep	Online Live/telefoon Live
<i>CEMO asbl</i>	Coördinator van het KAP-project	1 interview (1u) + Focusgroep	Teams Live
NAMEN			
<i>AMO passages</i> en voormalig <i>Trois Portes</i> (opvanghuis voor daklozen)	Maatschappelijk werker	1 interview (1u)	Live
<i>Nouveau Saint-Servais</i> (ondersteuning van vluchtelingen en MENA Namen)	Maatschappelijk werker bij	1 interview (1u)	Online (Teams)
<i>AMO Passages</i> (Namen)	Directrice	1 interview (1u)	Live
<i>FISSA-project</i> (hulp aan nieuwkomers die op straat leven in Namen)	Verpleegster en psychologe	1 interview (1u)	Live
<i>Dynamo vzw</i> (Namen)	Maatschappelijk werkers	1 interview (1u)	Live
GENK/SINT-TRUIDEN/PELT			
Straathoekwerk (LiSS, CAW Limburg)	Sociaal werker	1 interview	Live
Straathoekwerk (Cabrio team – LiSS CAW Limburg)	Coördinator	1 interview	Live
OCMW – Cabrio-LCO	Coördinator	1 interview	Online
GENT			
Jeugdstraathoekwerk	Straathoekwerker	Ik volgde hem een paar keer tijdens outreaching, informele contacten, een formeel interview	Buurt Watersportbaan
<i>Jong Gent in Actie</i> (beweging – BMLJK)	Groepswerker, outreacher	Informele contacten meestal bij JGiA, een formeel interview, outreaching	Buurtwertrum Gent-centrum, JGiA
OCMW	Coördinator jeugdwerk/beleidsmedewerker + hoofd van de afdeling dakloosheid	Dubbel interview: semi-gestructureerd interview	Bureau
LEUVEN			

ORGANISATIE	PROFESSIONELE ROL	SOORT EN AANTAL CONTACT(EN)	LOCATIE
Het Brughuis	Gemeenschapshuis voor jongvolwassenen	1 interview	Online
JAC	Teamverantwoordelijke	1 interview	Live
Politie	Chef en maatschappelijk werker	Dubbelinterview	Telefoon
OOSTENDE			
Sociale huivestingsmaatschappij	Directeur	1 interview (2u15min)	Online
CAW-JAC	Teamverantwoordelijke	1 interview (2u)	Live
Wijkopbouwwerk	Ex-coördinator	1 interview (1u45min)	Live
Wijkopbouwwerk	Sociaal werker	1 interview (1u15min)	Live
Straathoekwerk	Coördinator	1 interview (2u)	Live
Straathoekwerk	Sociaal werker	1 interview (1u15min)	Live
<i>Straathoekwerk</i>	Sociaal werker	1 interview (1u15min)	Live
<i>Klein Verhaal (sociaal-artistieke organisatie)</i>	Coördinator	1 interview (2u)	Live
Jeugdhuis <i>De Takel</i>	Directeur	1 interview (1u30min)	Live
VILVOORDE			
VDAB – dienst welzijn	Bemiddelaar welzijn		Online
VDAB	Jongerencoach		Online

Bijlage 4: Deelnemers Focusgroepen

Gent, 28 april 2022

- Sofie Ryckeboer, coördinator *Jeugdstraathoekwerk Gent*
- Emma De Vos, maatschappelijk werker methodische cel jongerenwerking – thuislozenzorg OCMW Gent
- Isabelle Miango, trajectbegeleider *Jong Gent in Actie*
- Peter Velle, deskundige jongvolwassenen – team continuïteit (*Agentschap opgroeien*)
- Tim Govaert, begeleider *Back on Track* regio Brugge-Oostende
- Geert Stroobant, directeur VZW *Zorgdorpen*
- Sabine Bourgeois, directeur *Oranjehuis*
- Maureen Pollentier, coördinator VZW *Stappen*
- Mohamed Assaguir, straathoekwerker Gent (Brugse Poort)
- Nina Muller, CBAW begeleider *Minor-Ndako* Gent
- Anass El-Aras, jeugdstraathoekwerker Gent (Ledeberg)
- Lieven Deroo, afdelingshoofd *De Patio/'t Groot Hersberge*, Torhout
- Lore Casier, teamcoach *Tordale*, Torhout

Leuven, 3 mei 2022

- Caroline George, senior programmacoördinator Sociale rechtvaardigheid & Armoede *Koning Boudewijnstichting*
- Must Önlén, oprichter en coördinator vzw *Homie*
- Sarah Lampen, jeugdwerker *Betonne Jeugd*
- Wouter Vanclooster, Coördinator *Back On Track (Oranjehuis)*
- Stien Roes, Coördinator wonen en sociale activering OCMW Turnhout
- Philippe Jacob, teamverantwoordelijke *JAC en Halte 51*
- Brunhilde Schiettecatte, directie *Het Brughuis*
- Laurens Troch, Coördinator *Kaizen (Jeugdorp VZW)*
- Chantal Cailloux, stafmedewerker sociale dienst OCMW Mechelen

Brussel, 9 mei 2022

- Caroline George, senior programmacoördinator Sociale rechtvaardigheid & Armoede *Koning Boudewijnstichting*
- Isabelle Martin, case manager pour le *Relais Social Urbain Namurois* (Namur)
- Emilie Descampelaire, case manager pour le *Relais Social Urbain Namurois* (Namur)
- Corentin Lotecart directeur de *@Home* (Bruxelles)
- Lidia Cardot, travailleuse sociale à *@Home* (Bruxelles)
- Fanny Laurent, travailleuse sociale pour *Macadam* (Bruxelles)
- Sebastien Godart, coordonnateur du projet « KAP » pour le *CEMO* (Bruxelles)
- Jérôme Petit, chargé de projet pour le réseau santé Kirikou (Namur)
- Loick Montibeller, travailleur social pour *Point jaune* (Charleroi)
- Marylène Vanlaethem, travailleuse sociale au *Nouveau Saint-Servais* (Namur)
- Marion Lorge, Housing, coordinatrice *Housing First jeunes* de Charleroi
- Paula Catino, travailleuse sociale pour le *Housing First jeunes* de Charleroi

- Amélie Loisse, travailleuse sociale pour le *Housing first jeunes* Charleroi

9. Bijlage 5: Analyse kader

Dynamieken die leiden tot dak- en thuisloosheid	Structureel		<p>Huisvestingsmarkt, armoede, inkomen, werkloosheid, migratie ...</p> <p>Organisatie van het ondersteuningsaanbod en toegang tot diensten (bv. versnipperd aanbod, voorwaardelijkheid van de hulpverlening, aantal plaatsen, procedures...)</p> <p>Bvb: verlies van steunfiguur/vriend, stressvolle thuissituatie, geweld thuis, echtscheiding, verslaving in het gezin, verwaarlozing, relatiebreuk...</p> <p>* wordt de jongere geconfronteerd met bijzondere uitdagingen in verband met coping- en overlevingsstrategieën (bv. een lichamelijke of verstandelijke beperking, psychische kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, ...?)</p> <p>* Agency: welke strategieën hanteert de jongere om te overleven?</p> <p>* Hoe interpreteert zij/hij haar/zijn eigen ervaringen met dak- en thuisloosheid?</p>
	Institutioneel	Relationeel	
	Persoonlijk		
	<p>Wat heeft geholpen? Hoe maakt hij/zij gebruik van deze middelen?</p> <p>Wat verhindert het gebruik van deze middelen? Bv. stigma, taalbarrière, locatie, infantilisering ...</p>		
Hulpbronnen	Gebruik van formele hulpbronnen: structurele middelen (inkomen, huisvesting, mobiliteit...), welzijnsinstellingen, alle georganiseerde hulp (ook vrijwilligersorganisaties)...		Hefboom
	Gebruik van informele hulpbronnen: sociaal netwerk, mensen in de omgeving van de jongere die hulp bieden, een buurman, familie, vriend...		Drempel
	Het creëren van hulpbronnen		Hefboom
	<p>Wat heeft geholpen? Hoe maakt hij/zij gebruik van deze middelen? Bv. stigma, schaamte om hulp te vragen...</p> <p>Creëert de jongere eigen hulpbronnen (uit dingen die niet zo bedoeld zijn): bvb. de bus gebruiken om zich warm te houden, drugs delen om een inkomen te hebben, in een publiek gebouw slapen, enz.</p>		Drempel
Ambities en dromen voor de toekomst	Individuele ambities en toekomstdromen		<p>Wat ambieert de jongere voor zijn/haar toekomst. Wat zijn zijn/haar ambities en dromen voor de toekomst? Heeft hij/zij de capaciteit om te dromen (kan hij/zij zich een betere toekomst voorstellen en geloven dat dit mogelijk is)?</p>
	Maatschappelijke ambities		<p>Heeft de jongere nog andere aspiraties voor de toekomst, die geen verband houden met zijn persoonlijke situatie: bv. een organisatie oprichten om anderen te helpen, vrijwilligerswerk doen...</p>